UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
Facultatea Ştiinţe Economice
Departamentul Finanţe şi Bănci

Natalia MOCANU Svetlana BILOOCAIA

Finanțe internaționale

NOTE DE CURS

PROGRAM: FINANŢE ŞI BĂNCI

Ciclul I, Licență

Aprobat de

Consiliul Calității al USM

CHIŞINĂU 2025

CZU 339.7(075.8)
M 84

Aprobat de Departamentul Finanțe și Bănci și de
Consiliul Facultății Științe Economice

Autori: ***Natalia Mocanu***, *doctor habilitat, conferenţiar universitar*
Svetlana Biloocaia, *doctor în ştiinţe economice,*
conferenţiar universitar

Recenzenți: ***Angela Secrieru***, *doctor habilitat, profesor universitar*
Galina Ulian, *doctor habilitat, profesor universitar*

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii din Republica Moldova

Mocanu, Natalia.

Finanţe internaţionale: Note de curs: Program: Finanţe şi bănci: Ciclul 1, Licenţă / Natalia Mocanu, Svetlana Biloocaia; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Ştiinţe Economice, Departamentul Finanţe şi Bănci. – Chişinău: Editura USM, 2025. – 150 p.: fig., tab.

Bibliogr.: p. 150 (21 tit.) şi la sfârşitul temelor. – 50 ex.

ISBN 978-9975-62-841-9.

339.7(075.8)
M 84

ISBN 978-9975-62-841-9

© Natalia Mocanu, Svetlana Biloocaia, 2025
© Editura USM, 2025

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR..... 5

PRELIMINARII..... 6

Tema 1. ESENȚA, CONCEPTUL FINANȚELOR INTERNAȚIONALE..... 7

1.1. Relaţii economice internaţionale şi rolul finanțelor internaționale.... 7

1.2. Elementele şi evoluţia sistemului valutar-financiar internaţional: sistemele valutare internaţionale de la Paris, Genova, Bretton Woods, Jamaica..... 13

1.3. Sistemul monetar european: evoluţie, principii de funcţionare..... 21

1.4. Funcţiile relaţiilor financiar-valutare..... 26

Tema 2. ECHILIBRUL VALUTAR ŞI BALANŢA DE PLĂŢI EXTERNE.... 31

2.1. Echilibrul valutar: concept, modele ale echilibrului valutar, factori de influenţă..... 31

2.2. Balanţa de plăţi externe: concept, structură, factori de influenţă 34

2.3. Metode de ajustare a balanţei de plăţi externe. Particularităţile balanţei de plăţi externe a Republicii Moldova..... 42

Tema 3. PIAŢA MONETARĂ INTERNAŢIONALĂ..... 51

3.1. Piaţa monetară internaţională: concept, structură. Rolul ei în cadrul RVFI..... 51

3.2. Valutele şi monedele internaţionale: concept, forme, convertibilitate..... 56

3.3. Instrumentele de plată internaţionale: forme şi mecanism de utilizare..... 65

Tema 4. MECANISMUL CURSULUI VALUTAR..... 73

4.1. Cursul valutar: concept, conţinut valoric. Paritate monetară, tipuri de curs valutar, funcţiile..... 73

4.2. Factorii ce determină evoluţia cursului valutar și tehnici de stabilire a cursului valutar..... 80

4.3. Riscul valutar..... 87

Tema 5. MODALITĂŢILE DE PLATĂ INTERNAŢIONALE..... 91

5.1. Tipurile de plăţi internaţionale şi caracteristicile lor..... 91

5.2. Acreditivul documentar: noţiune, elementele, clasificare şi mecanism de utilizare..... 94

5.3. Incasso-ul documentar: noţiune, caracteristică, mecanism de utilizare..... 98
5.4. Scrisoarea de garanţie bancară: particularităţi, mecanism de utilizare..... 101
5.5. Ordinul de plată..... 103
5.6. Plăţile prin compensaţie şi clearing: noţiune, caracteristică..... 105

Tema 6. CREDITUL INTERNAŢIONAL..... 112
6.1. Piaţa internaţională a creditului: concept, structură, cadru instituţional..... 112
6.2. Tehnica acordării şi rambursării creditului internaţional..... 119
6.3. Riscurile şi garanţiile în creditul internaţional..... 123

Tema 7. LICHIDITATEA INTERNAŢIONALĂ. DATORIA EXTERNĂ..... 127
7.1. Lichiditatea internaţională: concept, structură, optimizare..... 127
7.2. Rezervele valutare internaţionale: structură, scop, utilizare. Rolul pieţei internaţionale a aurului..... 129
7.3. Datoria externă: concept, indicatori, managementul datoriei externe.. 134

Tema 8. INSTITUŢIILE FINANCIAR-MONETARE INTERNAŢIONALE. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU ORGANISMELE FINANCIAR-MONETARE INTERNAŢIONALE 138
8.1. Fondul Monetar Internaţional..... 138
8.2. Grupul Băncii Mondiale..... 140
8.3. Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare..... 143
8.4. Banca Europeană de Investiţii..... 144
8.5. Banca Reglementelor Internaţionale..... 145

BIBLIOGRAFIE..... 150

LISTA ABREVIERILOR

AD	Acreditiv documentar
BCE	Banca Centrală Europeană
BIRD	Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare
BM	Banca Mondială
BPE	Balanţa de plăţi externe
CAER	Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CE	Comunitatea Europeană
CEE	Comunitatea Economică Europeană
COFACE	Compagnie Francaise d'Assurance pour le Commerce Extérieur
DST	Dreptul Special de Tragere
EURO	moneda Euro
FMI	Fondul Monetar Internaţional
GBP	lira sterlină
ID	Incasso documentar
JPY	yen japonez
OECD	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
ONU	Organizaţia Naţiunilor Unite
NDP	Nivelul datoriei publice
PMI	Piaţa Monetară Internaţională
PSC	Pactul de stabilitate și de creștere
REI	Relaţii economice internaţionale
RVFI	Relații financiare valutare internaționale
SACE	Servizi Assicurativi del Commercio Estero
SEBC	Sistemul european al Băncilor Centrale
SGB	Scrisoare de garanţie bancară
SME	Sistemul monetar european
SUA	Statele Unite ale Americii
SWAP	O tranzacție swap reprezintă cumpărarea şi vânzarea simultană a unui activ de referința similar sau a unei obligații de o valoare echivalentă care, prin schimburile reciproce de aranjamente financiare, conferă ambelor părţi implicate în tranzacție condiții mai favorabile faţă de cele cu care ar putea să se confrunte dacă nu ar apela la acest tip de tranzacție
UEM	Uniunea Economică Monetară
USD	dolar SUA
TPI	Instrumentul de protecție a transmiterii

PRELIMINARII

Prezentul curs se adresează, în primul rând, studenţilor de la Facultatea Ştiinţe Economice, specialitatea 0412 Finanţe şi bănci, cu scopul de a oferi acestora un prim pachet de informaţii referitoare la problemele de baza privind finanțele internaţionale. Cursul le va oferi posibilitatea de a dobândi cunoștințe funcționale în domeniul finanțelor internaționale și de a aplica cunoștințele dobândite în rezolvarea unor probleme specifice din acest domeniu.

Unitatea de curs „Finanţe internaţionale" participă la formarea competențelor profesionale generale ale personalității integre și a competențelor profesionale în domeniul financiar-bancar internațional pentru a corespunde cerințelor actuale și de perspectivă ale pieței de muncă locale și internaționale—*aplicarea cadrului normativ din domeniul financiar-bancar şi domeniile conexe.* În cadrul cursului, studenţii vor afla mai multe despre valuta străină, cum ar fi o creanță exprimată într-o valută străină și diferența dintre valuta străină convertibilă și neconvertibilăi, de asemenea, vor recunoaște diferența dintre ratele de schimb nominale și cele reale. Studenții care parcurg cu succes acest curs vor înțelege conceptul de finanțe internaționale. Ei vor ști ce este sistemul valutar, cursul de schimb valutar și piața valutară. De asemenea, vor putea folosi exemple practice pentru a recunoaște modificările cursului de schimb valutar, cum ar fi aprecierea, deprecierea, devalorizarea și reevaluarea. La expunerea cursului se vor utiliza informaţiile şi experienţa naţională, precum şi a altor state în domeniul desfăşurării operaţiunilor valutar-financiare internaţionale. Însuşirea rezultativă a programei disciplinei influenţează favorabil studierea altor discipline financiar-bancare adiacente, precum şi formarea specialistului calificat ca atare în domeniul menţionat, care are pregătirea teoretico-practică necesară.

Importanţa cursului „Finanţe internaţioale" este determinată de necesitatea formării specialiştilor cu abilităţi şi cunoştinţe pentru domeniul financiar-bancar internațional.

Actualitatea cursului „Finanțe Internaţionale" este pusă în evidenţă prin cercetarea fenomenului valutar-financiar cu ajutorul metodei ştiinţifice de studiu, care are drept scop să desprindă din realitatea studiată şi să introducă în teorie principiile şi legile care guvernează obiectul de studiu și să asigure formarea acestor competențe profesionale absolvenților programului de studii 0412 Finanțe și bănci. Cursul de lecţii este structurat în opt teme, în care sunt prezentate, într-un mod sistematic, o serie de aspecte de bază referitoare la finanțele internaţionale. Baza documentară a lucrării cuprinde cărţi de referinţă şi lucrări de specialitate atât în limba româna, cât şi în limbi străine. Notele bibliografice au rolul nu doar de a indica sursele folosite în procesul de elaborare a lucrării, ci şi de a invita studenţii şi specialiştii în domeniu sa continue şi sa aprofundeze studiul acestui domeniu.

Autorii

Tema 1. ESENȚA, CONCEPTUL FINANȚELOR INTERNAȚIONALE

1.1. Relaţii economice internaţionale şi rolul finanțelor internaționale
1.2. Elementele şi evoluţia sistemului valutar-financiar internaţional: sistemele valutare internaţionale de la Paris, Genova, Bretton Woods, Jamaica
1.3. Sistemul monetar european: evoluţie, principii de funcţionare
1.4. Funcţiile relaţiilor financiar-valutare.

Obiective generale:

- aplicarea legislației naționale și internaționale în domeniul financiar-bancar;
- argumentarea caracteristicilor finanțelor internaționale și a relațiilor economice internaționale;
- expunerea elementelor și evoluția sistemului valutar-financiar internațional;
- identificarea rolulului sistemului monetar european;
- estimarea și argumentarea evoluţiei și principiilor de funcţionare a sistemului monetar european;
- analiza funcțiilor relaţiilor financiar-valutare.

Concepte-cheie: *finanțe, relaţii financiare internaționale, sistem valutar internațional,* [2].

1.1. Relaţii economice internaţionale şi rolul finanțelor internaționale

Finanţele internaţionale reflectă relațiile de schimb și transfer de creanțe, exprimate și derulate prin intermediul valutelor și altor mijloace de plată internaționale, pentru a sprijini dezvoltarea economică a fiecărei țări, realizarea schimburilor comerciale și cooperarea internațională.

Procesul de globalizare se vede cel mai bine în domeniul finanțelor, mai precis – în sfera instituțiilor financiare internaționale. Acest proces și procesul de liberalizare a economiei mondiale au condus la conectarea piețelor financiare naționale într-o singură piață globală, unde volumul tranzacțiilor a oferit baza pentru o circulație internațională mai ușoară a capitalului. Aproape că nicio țară nu poate funcționa fără a coopera cu alta. Economiile de astăzi au un caracter

deschis și adesea fac schimb de produse și servicii cu țări străine. Varietatea tranzacțiilor și creșterea dinamică a acestora pe piața financiară, pe lângă faptul că oferă o bază financiară pentru o creștere economică mai rapidă, au ridicat și numeroase probleme cu privire la riscul crizelor financiare internaționale [9].

Finanțele internaționale includ bazele teoretice ale balanței de plăți și ale cursului de schimb valutar, precum și politica și practica monetară internațională, care se referă la dezvoltarea și funcționarea sistemului monetar internațional, rolul instituțiilor financiare internaționale, regimurile cursului de schimb valutar, integrarea monetară și mișcarea capitalului, precum și la piețele financiare. Toate cele menționate vor fi abordate în cadrul lecțiilor.

Finanțele internaționale este o disciplină științifică care se ocupă de aspectele monetare ale relațiilor economice internaționale. Ca și alte discipline științifice, finanțele internaționale își au baza lor teoretică și practică.

Înțelegerea activității organizațiilor financiare internaționale, cum ar fi Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Corporația Financiară Internațională, Agenția Multilaterală de Garantare a Investițiilor, Centrul Internațional de Soluționare a Disputelor de Investiții etc., va fi mult facilitată studiind acest curs.

Cursul „Finanțe internaționale" va da răspuns la următoarele întrebări:

1. Cum este definită mişcarea internaţională a capitalului şi care sunt formele sale de bază?

Mișcarea internațională de capital presupune transferul de active reale și financiare între subiecți din diferite țări cu un contratransfer întârziat pentru o anumită perioadă de timp, în scopul realizării anumitor interese economice și politice ale participanților la acel transfer. Cele trei forme de bază ale mișcării internaționale de capital sunt:

- Mișcarea internațională a capitalului de împrumut – reprezintă o reflectare a celei mai clasice tranzacții financiare, în care sectorul bancar intervine în realizarea excedentelor financiare ale unui sector în finanțarea nevoilor altui sector la nivel internațional.
- Investiții de portofoliu – sunt definite ca investiții în diferite titluri de valoare, mai precis – acțiuni sau obligațiuni.
- Investiție străină directă – investiție într-o companie datorită realizării dreptului de proprietate asupra acesteia, unde proprietarul capitalului păstrează controlul deplin asupra fondurilor investite [8].

2. Ce este balanța de plăți?

Balanța de plăți este o revizuire sistematică a tuturor tranzacțiilor pe care rezidenții unei țări le fac într-o anumită perioadă de timp (cel mai adesea într-o perioadă de un an) cu rezidenții din alte țări. Înregistrează toate tranzacțiile de mărfuri (export și import de mărfuri, intrări și ieșiri de valută), nemărfuri (servicii efectuate de persoane interne în străinătate și servicii efectuate persoanelor interne în străinătate) și tranzacțiile de capital (mișcări ale capitalului monetar care sunt legate de investiții din străinătate şi în străinătate). Structura balanței de plăți este formată din conturi curente, de capital și financiare. Atât veniturile, cât și cheltuielile apar în balanța de plăți, iar în funcție de categoria care este mai mare dintre cele menționate distingem între deficitul și surplusul balanței de plăți [5].

3. Care este rolul Fondului Monetar Internațional?

Fondul Monetar Internațional a fost înființat în 1994 în Statele Unite ale Americii, la Bretton Woods, cu scopul de a monitoriza politicile economice ale țărilor sale membre. Reglementează și supraveghează activitatea băncilor și a altor instituții financiare, gestionează bani și împrumuturi, implementează politica bugetară, controlează politica cursului de schimb și politica sectorului financiar. FMI îi sfătuiește pe membrii săi cum să realizeze mai eficient obiective precum ocuparea forței de muncă ridicată, inflația scăzută și dezvoltarea economică durabilă [6].

Scopul funcționării Fondului este reducerea dezechilibrelor balanței de plăți, îmbunătățirea cooperării internaționale, extinderea comerțului internațional, furnizarea de resurse financiare pentru a ajuta țările membre să își echilibreze balanța de plăți etc. FMI oferă membrilor diverse tipuri de împrumuturi, cum ar fi: împrumut stand-by, acord de finanțare extinsă, fonduri de ajutor extinse, ajutor rapid de împrumut etc.

Finanțele internaționale ca disciplină de studiu este și o știință care studiază și analizează relațiile monetare și macroeconomice dintre două sau mai multe țări.

Finanţele internaţionale se deosebesc de alte componente ale relaţiilor economice internaţionale prin următoarele:

- finanţele internaţionale mijlocesc schimburile economice internaţionale, colaborarea economică, ştiinţifică, culturală şi socială;
- finanţele internaţionale exprimă raporturile economice de formare, repartizare şi utilizare a unor fonduri în valută necesare schimburilor

economice internaţionale, dezvoltării economice a ţărilor şi cooperării internaţionale;

- relaţiile valutar-financiare se manifestă între state suverane şi independente, între persoane juridice şi fizice din state diferite, precum şi în raporturile cu organismele internaţionale;
- relaţiile valutar-financiare internaţionale se exprimă prin intermediul unei valute sau al unui instrument de plată internaţional.

Economia internațională studiază relațiile generale dintre țări și, prin urmare, include nu doar aspecte financiare, ci și comerciale. Majoritatea lumii sunt economii deschise și, prin urmare, sunt legate între ele. Adică, studiază modul în care schimbă bunuri sau servicii și cum finanțează aceste activități. Creșterea interdependențelor economice a condus la intensificarea relațiilor economice internaționale, influențând dezvoltarea economică națională. Aceste relații au devenit un obiect de preocupare pentru autoritățile statale în organizarea și desfășurarea schimburilor comerciale.

Relaţiile economice internaţionale se desfăşoară într-un cadru bilateral sau multilateral. Organizaţiilor internaţionale specializate le revine un rol de seamă în ce priveşte mecanismul şi formele de manifestare a acestora. Pentru stabilirea unui echilibru structural în economia mondială este necesară eliminarea inechităţilor ce apar în desfăşurarea relaţiilor economice internaţionale.

În esenţă, relaţiile economice internaţionale sunt constituite din totalitatea tranzacţiilor economice dintre statele lumii. Ele cuprind circulaţia internaţională de mărfuri şi servicii, precum şi relaţiile financiar-valutare [7].

Grupate sistematic, tranzacţiile economice internaţionale se pot prezenta în următoarele trei mari categorii, cărora le corespund tot atâtea tipuri de operaţiuni, după cum urmează:

- schimburi de mărfuri – operaţii comerciale;
- schimburi de servicii – operaţii necomerciale;
- schimburi de capital – operaţii financiare.

Pentru că dezvoltarea relaţiilor economice internaţionale să poată contribui la progresul fiecărei economii naţionale în parte, este necesar un climat de pace, de stabilitate economică şi politică. La rândul lor, lărgirea şi dezvoltarea schimburilor internaţionale reprezintă o premisă necesară pentru relaţii normale între naţiuni, indiferent de orânduirea lor social-politică.

Schimburile comerciale, în special exportul și importul de mărfuri, au cea mai mare pondere în relațiile economice internaționale. De asemenea,

schimburile de servicii joacă un rol important în aceste relații. Printre acestea se numără serviciile legate de schimbul de mărfuri, cum ar fi transportul, asigurarea transporturilor și serviciile bancare pentru decontarea schimburilor comerciale. O altă categorie de servicii este formată din turismul internaţional, întreţinerea reprezentanţelor diplomatice şi economice, vânzări-cumpărări de licenţe, servicii de poştă, radio, telefon, telex, fax, televiziune, transferuri de valută efectuate de persoane fizice care îşi desfăşoară activitatea în străinătate etc. Tot în această categorie intră transferurile reprezentând dobânzile, creditele primite sau acordate, plasamente pe pieţele valutare sub formă de acţiuni, obligaţiuni etc. [5].

Schimburile de capital în cadrul schimburilor economice internaţionale au un caracter mai deosebit, datorită duratei de timp în care au loc aceste schimburi. Astfel, pentru operaţiunile pe termen mijlociu şi lung, creditele sunt acordate sau primite de către organisme financiare internaţionale şi ele fac parte din categoria împrumuturilor interstatale sau interguvernamentale. Aceste împrumuturi au ca scop de a ajuta ţările membre ale respectivelor organisme financiare internaţionale să-şi echilibreze balanţele de plată sau să-şi înfăptuiască unele programe de dezvoltare economică. Tot în această categorie intră şi investiţiile directe de capital, respectiv înfiinţarea sau cumpărarea de unităţi economice industriale, agricole sau comerciale în străinătate.

În afară de aceste mişcări de capital care au un caracter economic productiv, pe plan internaţional au loc şi mişcări de capitaluri pe termen scurt, cu caracter speculativ şi care caută pieţe monetare cu cel mai ridicat nivel de dobânzi. Tot în mişcările de capital se încadrează ca o categorie distinctă şi creditele bancare atât pe termen scurt, cât şi pe termen mijlociu sau lung. Acestea contribuie la finanţarea comerţului internaţional, primele intervenind, de regulă, în tranzacţiile de import în comerţul de bunuri de consum şi de materii prime, iar ultimele două în finanţarea importului de maşini şi echipament industrial, instalaţii, până la fabrici şi uzine complete.

În cadrul relaţiilor economice internaţionale se individualizează relaţiile monetare, de credit şi financiare care mijlocesc şi sunt condiţionate de tranzacţiile economice, politice, valutar-financiar speculative, transferuri, cercetări ştiinţifice, militare etc., efectuate pe plan internaţional.

În activitatea economică relaţiile monetare sunt secundare celor din sfera producţiei, fiind în corelaţie şi influenţându-se reciproc. Dezvoltarea şi reglementarea relaţiilor economice internaţionale, dezvoltarea pieţei mondiale,

adâncirea diviziunii internaţionale a muncii, creşterea mijloacelor de producere condiţionează şi dezvoltarea relaţiilor valutar-financiare internaţionale.

Relațiile economice internaționale includ toate relațiile social-economice, mecanismele, riscurile și deciziile care se formează și se desfășoară în procesul de circulație, evaluare, acumulare și distribuție a monedei și a mijloacelor de plată la nivel global.

Relaţiile economice internaţionale se desfăşoară pe:

- piaţa monetară internaţională;
- piaţa valutară;
- piaţa internaţională a creditului;
- piaţa financiară internaţională.

Obiectul de studiu al disciplinei *„Finanțele internaționale”* este circulaţia monetară, repartiţia financiară şi de credit pe plan internaţional, de asemenea instituţiile, mecanismele, instrumentele şi politicile de reglementare şi echilibrare valutar-financiară [8].

Circuitul monetar internaţional, vânzarea-cumpărarea valutelor şi a titlurilor de credit pe termen scurt au loc pe piaţa monetară internaţională. Aceste operaţiuni sunt antrenate datorită relaţiilor economice, de credit şi financiare internaţionale. Mecanismele principale ale pieţei monetare internaţionale sunt: mecanismul cursului valutar; mecanismul eurovalutelor; formarea lichidităţii internaţionale; asigurarea decontărilor prin mijloacele de plată internaţionale sau pe baza compensaţiei. Mecanismul cursului valutar este una dintre temele de bază ale disciplinei „*Finanțele internaționale”* . Valutele şi instrumentele de plată intră în circuitul valutar-financiar internaţional prin intermediul mecanismului cursului valutar. Axa cursului valutar economic o constituie paritatea puterii de cumpărare (cursul real) a valutelor ce intră în mecanismul cursului valutar. Cursul valutar real este influenţat de o mulţime de factori de ordin social-economic, politic şi psihologic ce creează o bază informaţională despre valute, stabilind o paritate a etaloanelor informaţionale care şi contribuie la stabilirea cursului valutar economic.

1.2. Elementele şi evoluţia sistemului valutar–financiar internaţional: sistemele valutare internaţionale de la Paris, Genova, Bretton Woods, Jamaica

Sistemul valutar-financiar internaţional este ansamblul relaţiilor economice, legate de funcţionarea banilor ca bani mondiali.

Banii internaționali facilitează comerțul cu bunuri și servicii, migrarea capitalului și transferul veniturilor, precum și acordarea de credite și subvenții. Componentele sistemului valutar-financiar internațional includ:

- Cursurile și paritățile valutare;
- Condițiile de convertibilitate a valutelor;
- Formele de decontare internațională;
- Regimurile piețelor valutare internaționale și ale piețelor de aur;
- Statutul organismelor internaționale care reglementează relațiile valutar-financiare internaționale (de exemplu, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială).

Scopul principal al sistemului valutar-financiar internațional este de a facilita achitările între țările implicate în relațiile economice internaționale și de a echilibra balanțele lor de plăți. Istoric, această problemă a fost abordată prin gestionarea colectivă interstatală a dinamicii și nivelului cursurilor valutare ale monedelor naționale.

Primul sistem valutar-financiar internațional a apărut în secolul al XIX-lea, după revoluția industrială, bazat pe monomonetarismul de aur sub forma standardului de aur. Acesta a fost oficializat printr-un acord interstatal la Conferința de la Paris din 1867, având ca scop utilizarea unui etalon comun. Condițiile pentru acest etalon erau să fie stabil și să aibă o valoare recunoscută la nivel mondial. Inițial, etalonul a fost aurul (sub formă de monede sau lingouri), urmat de etalonul aur-devize sau alte monede de referință bine cotate pe piața internațională. Întrucât aurul îndeplinea toate funcțiile banilor, sistemele monetare și valutare naționale și internaționale erau identice.

Monedele naţionale se defineau prin conţinutul lor valoric stabilit prin lege de către statele respective. Acest conţinut se numea valoare paritară, valoare care se materializează într-o cantitate de aur fin pus la baza unităţii monetare [8].

În acea perioadă, achitările între state se realizau prin intermediul tratelor (cambii transferabile), emise în principal în valuta națională a Marii Britanii. Lira sterlină avea un rol dominant pe plan mondial, deoarece conținutul său de

aur a rămas neschimbat între anii 1815 și 1914, la fel ca și cel al francului francez.

În timpul Primului Război Mondial, criza sistemului vechi era inevitabilă, fiind agravată de situația dificilă din timpul și de după război. A fost introdus standardul aur-devize, bazat pe aur și pe valutele principale care puteau fi convertite în aur. Valuta utilizată pentru achitările interstatale era denumită devize.

Al doilea sistem valutar-financiar internaţional a fost juridic formulat prin acordul interstatal din 1922, la conferinţa economică internaţională din Genova.

Sistemul valutar-financiar internațional de la Genova funcționa pe baza câtorva principii: aurul și devizele constituiau fundamentul său; paritatea de aur a fost menținută; regimul cursurilor flotante libere a fost reconstituit; iar reglările valutare se realizau printr-o politică valutară activă și conferințe internaționale.

Între 1922 și 1928 s-a înregistrat o stabilitate valutară relativă. Totuși, existau puncte slabe evidente: procesul de stabilizare a valutelor a durat câțiva ani, ceea ce a favorizat războaiele valutare; în locul standardului de aur-monedă au fost introduse forme simplificate ale monometalismului de aur în sistemele valutare și monetare; metodele de stabilizare valutară au fost inadecvate, devalorizarea fiind dezastruoasă pentru economiile majorității țărilor, cu excepția Marii Britanii, unde a avut loc o revalorizare; stabilizarea valutelor s-a realizat prin credite externe, ceea ce a impus condiții dezavantajoase. În această perioadă, SUA și-a crescut potențialul economico-valutar la nivel mondial, devenind un centru financiar cu sediul la New York, transformându-se din debitor în creditor, acumulând cele mai mari rezerve oficiale de aur.

SUA a început să promoveze dolarul pentru a deveni principala monedă de rezervă, dar acesta a obținut acest statut abia după al Doilea Război Mondial. Între cele două războaie mondiale, dolarul și lira sterlină nu erau recunoscute pe plan global, deși erau valute active în timpul conflictelor.

Criza din 1929-1936 a avut câteva caracteristici principale: a fost ciclică și structurală, a durat mult timp, a fost foarte severă și profundă și a fost marcată de apariția „banilor fierbinți" ai speculatorilor, care prin apariția și dispariția lor bruscă au agravat situația. Intensitatea și durata impactului asupra diferitelor țări au variat considerabil. În urma crizei, sistemul valutar-financiar internațional de la Genova și-a pierdut elasticitatea și stabilitatea relativă. Deși valutele nu mai erau convertibile în aur pe plan intern, convertibilitatea externă a valutelor în aur

a fost menținută conform unui acord între băncile centrale ale SUA, Marii Britanii și Franței.

Sistemul valutar-financiar internațional a fost împărțit în blocuri valutare, care reprezentau grupuri de țări interdependente economic, financiar și valutar. Țara lider își impunea regulile și restricțiile, folosindu-le ca piețe de desfacere convenabile, surse de materii prime ieftine și sfere de investiții avantajoase. Principalele blocuri valutare erau cele ale lirei sterline și ale dolarului SUA.

În 1937, înainte de al Doilea Război Mondial, a avut loc al doilea val al crizei, care a depreciat toate valutele și a lăsat o instabilitate totală. În timpul războiului, toate țările, atât cele beligerante, cât și cele neutre, au introdus restricții valutare. Cursurile valutare blocate au rămas aproape neschimbate, pierzându-și rolul activ în relațiile economice. Importanța aurului ca bani internaționali a crescut, Germania nazistă confiscând aurul din băncile centrale ale țărilor ocupate după ce și-a epuizat propriile rezerve pentru pregătirile de război.

Criza a fost agravată de faptul că Germania emitea bani în țările ocupate fără acoperire, supraevaluând marca și folosind clearingul valutar, ceea ce a afectat grav economiile acestor țări.

Al treilea sistem valutar-financiar internațional a fost creat la conferința ONU de la Bretton Woods. În 1944, națiunile aliate majore s-au întâlnit la Bretton Woods pentru a proiecta un mecanism de reconstrucție a economiilor țărilor devastate de al Doilea Război Mondial. A fost stabilită o nouă arhitectură financiară internațională, bazată pe un regim de curs de schimb valutar fix și pe convertibilitatea dolarului american în aur.

Acordul a fost semnat pe 22 iulie și a intrat în vigoare pe 27 decembrie 1945. Noul sistem trebuia să mențină avantajele standardului de aur, dar fără dezavantajele acestuia. Acesta a fost primul sistem bazat pe un acord semnat de principalele state la nivel mondial. De atunci, sfera valutară internațională a devenit subiectul reglementării de către guvernele aproape tuturor țărilor din lume [6].

Principiile fundamentale ale sistemului valutar-financiar de la Bretton Woods au fost:

1. Fiecare țară participantă la conferința de la Bretton Woods trebuia să stabilească conținutul în aur și dolari SUA al unității sale monetare, fixând astfel paritatea valutară între moneda sa și celelalte monede.
2. Fiecare țară era obligată să mențină cursul valutar neschimbat față de orice altă monedă. Cursurile de piață ale monedelor nu trebuiau să

devieze de la parităţile stabilite în aur sau dolari SUA cu mai mult de 1% într-o direcţie sau alta. Devalorizarea cu mai mult de 10% era permisă doar cu acordul FMI.

3. Dolarul SUA era considerat monedă internaţională, la acelaşi nivel cu aurul.
4. Trezoreria SUA se angaja să schimbe dolarii deţinuţi de băncile centrale ale altor ţări în aur, la un curs de 35 de dolari pentru 31,1 grame de aur.
5. Pentru prima dată au fost create organisme valutar-financiare internaţionale – Fondul Monetar Internaţional (FMI) şi Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (BIRD).

Sistemul de la Bretton Woods a funcţionat fără modificări majore din 1945 până în 1970, iar unele elemente au rămas în vigoare până la mijlocul anilor '70. Aceasta a fost perioada „miracolului economic", caracterizată prin creşteri rapide ale tuturor indicatorilor macroeconomici. Pierderile colosale cauzate de război au fost recuperate, iar comerţul mondial s-a dezvoltat rapid. Dezvoltarea economică a permis multor ţări să revină la convertibilitatea valutelor lor, inclusiv Germania, Franţa, Italia, Belgia, Luxemburg, Olanda, Marea Britanie, ţările scandinave, Austria, Suedia şi, mai târziu, Japonia. Acesta a fost un aspect pozitiv al noului sistem. Totuşi, acest sistem a favorizat în principal SUA, dolarul american dominând aproape complet sfera plăţilor internaţionale la sfârşitul anilor '60, eliminând aproape complet influenţa lirei sterline. Stabilitatea dolarului american a fost însă parţială.

Pentru o lungă perioadă, ţările care foloseau dolarul au resimţit o acută lipsă de dolari, cunoscută ca „foamea pentru dolari". Ţările europene şi Japonia erau puternic dependente de SUA. Pe măsură ce cantitatea de dolari deţinută de cetăţenii străini creştea, iar rezervele de aur ale SUA scădeau, a apărut problema asigurării dolarului şi menţinerii acestuia ca monedă internaţională de rezervă. Astfel, în 1971, preşedintele Nixon a oprit convertibilitatea dolarului în aur, marcând sfârşitul politicii de schimb al aurului pe dolar, care a durat 37 de ani.

Noua politică a rupt legătura dintre aur şi valoarea internaţională a dolarului, permiţând pieţelor să stabilească cursul acestuia, transformând dolarul într-o monedă „flotantă". Ca rezultat, la începutul anului 1974 celelalte valute puternice au început să „floteze" liber între ele. Acest lucru a marcat sfârşitul sistemului de la Bretton Woods, care se baza pe cursul fix faţă de dolarul american. Daunele serioase aduse sistemului valutar-financiar internaţional de

criza energetică și utilizarea nerațională a dolarului american ca monedă unică de rezervă au condus la necesitatea creării unui nou sistem valutar.

Elementele fundamentale ale acestui sistem au fost stabilite la conferința FMI de la Kingston, Jamaica, din ianuarie 1976:

- Aurul și-a pierdut rolul de monedă și a fost considerat o marfă, deși multe țări continuau să-l includă în rezervele lor valutare datorită lichidității sale ridicate.
- Țările au primit dreptul de a alege regimul cursului valutar.
- Cotizațiile plătite de țările membre ale FMI nu mai erau în formă de aur.
- A fost introdus standardul Dreptului Special de Tragere (DST), creat pentru a remedia deficiențele sistemului de la Bretton Woods, care nu reușise să echilibreze nevoile și lichiditățile. Emisiunea DST a permis formarea lichidității internaționale independent de constrângeri materiale artificiale și influențe naționale. DST-ul era un ban de cont emis de FMI fără garanție materială. Calculul emisiunii DST a inclus: volumul comerțului internațional, rezervele valutare oficiale ale statelor, lichiditatea internațională și starea balanțelor de plăți.

Totuși, DST-ul nu a reușit să îndeplinească rolul banilor internaționali și nu a fost o alternativă la puterea dolarului american. Sistemul recunoștea că relațiile economice în schimbare între țări necesitau o flotare permanentă a cursurilor valutare și că devierile pe termen scurt ale valutelor puteau perturba fluxurile comerciale și financiare. De aceea, băncile centrale trebuiau să reglementeze procesele speculative.

Din aprilie 1978, sistemul a început să funcționeze și este încă în vigoare. La crearea acestui sistem au participat atât țările industrializate puternice, cât și cele în curs de dezvoltare. Sistemul de la Jamaica presupune administrarea cursurilor valutare flotante.

Un aspect caracteristic este pierderea rolului dominant al dolarului american odată cu dezvoltarea Europei și Japoniei. În prezent, există trei valute care concurează pentru statutul de monedă de rezervă la nivel mondial: dolarul, euro și yenul.

Regimul cursurilor valutare flotante în majoritatea țărilor nu a dus la stabilizare, în ciuda intervențiilor majore. Acest regim nu a reușit să ajute la ajustarea balanțelor de plăți sau să controleze fluxul și refluxul neașteptat al „banilor fierbinți” și speculațiile valutare. De aceea, țările preferă flotarea

dirijată a cursurilor lor valutare, menținându-le prin diverse instrumente de politică valutară.

Criticii sistemului de la Jamaica consideră că dirijarea flotării nu constituie un „sistem" propriu-zis. Aceasta presupune că unele țări intervin în funcționarea cursului valutar nu doar pentru a nivela dezechilibrele speculative sau pe termen scurt, ci și pentru a menține valutele lor cronic slabe. Se preconizează că aceste țări vor pune accent pe dirijare mai degrabă decât pe flotarea liberă, ceea ce ar putea duce la falimentul sistemului actual. Totuși, este puțin probabilă revenirea la paritatea stabilită. Astfel, problemele sistemului de la Jamaica indică necesitatea unei reforme. În primul rând, este necesară găsirea unor noi modalități de stabilizare a cursurilor valutare și de redare a unei noi forțe de coordonare a politicii valutar-economice a statelor de frunte.

Sistemul actual. Sistemul valutar-financiar actual se bazează pe standardul multivalutar și pe cursul valutar flotant. Acesta are un set de avantaje:

1. Flexibilitatea sistemului multivalutar cu cursul flotant satisface cerințele crescânde ale sistemului economic mondial tot mai complicat și mai interdependent. Acordul comun asupra cursului valutar este preluat de mecanismul cel mai bun inventat de om – piața.

2. În baza acestui sistem s-a dezvoltat piața valutară internațională mondială, care corespunde proceselor de globalizare economică și financiară.

3. Unele țări au primit posibilitatea de a promova o politică valutară flexibilă și de a folosi cursul valutar ca unul dintre cele mai importante instrumente ale politicii economice.

Concomitent, sistemul de la Jamaica are un șir de puncte slabe care necesită reformare:

1. Sistemul valutar a devenit mai flexibil, dar foarte instabil. Multe state nu au reușit să elaboreze o politică valutară care să le asigure o dezvoltare economică stabilă.

2. S-a constatat că FMI nu dispune de resurse financiare suficiente și, mai important, nu are un concept adecvat pentru o reglementare eficientă a sistemului valutar mondial.

3. La sfârșitul anilor '90 a devenit clar că sistemul existent produce nu doar numeroase crize valutare, ci și financiare și economice, care tind să devină globale.

Problemele apărute în faţa sistemului valutar internaţional s-au accentuat mai ales în şirul crizelor de la sfîrşitul sec. XX. În 1995 a demarat cea mai puternică criză mexicană, sau cum mai este numită „criza de tequila", care a

adus la o stare foarte gravă una dintre cele mai mari economii a Americii Latine. Lovitura a fost cu atât mai neaşteptată, deoarece Mexic îndeplinea cu stricteţe toate cerinţele FMI. Organismele internaţionale şi SUA au acordat sume imense pentru ieşirea din criză, dar rămase neîncrederea în recomandările date de consultanţii internaţionali de vază.

FMI recomanda cu perseverenţă ţărilor în curs de dezvoltare să-şi deschidă pieţele financiare proprii pentru o deplasare liberă a capitalurilor. Criza financiară mondială din 1997-1998 a arătat cu o claritate impresionantă cât de marginalistă a fost această strategie. S-a constatat că liberalizarea mişcării capitalului nu poate fi suprapusă cu elaborarea unei politici monetare independente cu o fixare concomitentă a cursului valutar. Acum se consideră stabilită următoarea regulă importantă. Din cele trei elemente ale politicii valutare – liberalizarea mişcării capitalurilor, promovarea politicii cursului valutar fixat şi implementarea politicii monetare independente – ţara poate realiza concomitent numai două.

Astfel, erau necesare măsuri sigure împotriva crizelor. Spre regret, la această concluzie s-a ajuns numai după multitudinea crizelor demolatoare care au avut loc în 1995 – în Mexic, în 1997-1998 – în Asia, în 1998 – în Rusia, în 1998-1999 – în Brazilia, în 2000-2001 – în Turcia şi Argentina. Au mai avut loc şi alte crize.

Specificul cel mai important al sistemului valutar actual este legătura cu alte părţi ale sistemului financiar, iar modificările care au loc trebuie analizate în ansamblu.

Tendinţele actuale de regularizare a sistemului valutar-financiar internaţional. La sfârşitul sec. XX – începutul sec. XXI lumea a trecut printr-un val de crize financiare, care aveau tendinţa de a se transforma într-o criză economică globală. După crizele din Mexic (1994), Asia (1997-1998), Rusia (1998), Brazilia, Turcia şi Argentina, în anul 2001 fenomenele de criză au apărut şi în ţările economic dezvoltate, în primul rând în SUA. America a declarat oficial în noiembrie 2001 că ţara este în perioada de recesiune. Situaţia nu e mai bună în această perioadă nici pentru Japonia şi ţările UE.

Mulţi consideră cauza acestor eşecuri doctrina incorectă a FMI şi a altor organisme internaţionale. Ele se străduie să rezolve problemele aşa cum o făceau înainte, prin metode locale. FMI nu a creat până acum o politică de regularizare a sistemului valutar-financiar internaţional în condiţiile scurgerilor colosale ale capitalurilor şi ale reţelelor computerizate globale de tip FOREX, care permit să transfere liber şi practic instantaneu sume enorme de bani.

Sub influenţa multor critici, FMI şi organismele internaţionale care au legături cu el depun mai multe eforturi pentru modernizarea metodelor de regularizare şi pentru crearea unei arhitecturi noi a sistemului valutar-financiar mondial. La începutul sec. XXI în aceste direcţii au fost înregistrate un şir de tendinţe noi.

1. FMI şi BM (Banca Mondială) sunt organizaţii foarte apropiate în sens direct şi indirect. Sediul lor se află în Washington, au o bibliotecă comună şi ţelurile lor tot se aseamănă. Colaboratorii BM participă în misiunile FMI, şi invers. Nu demult FMI şi BM şi-au delimitat funcţiile sale şi zonele de responsabilitate în scopul lucrului mai efectiv cu destabilizarea pe pieţele financiare şi cu înăbuşirea crizelor. FMI va răspunde pentru stabilitatea financiară în ţările unde ea acordă credite şi pentru crearea condiţiilor de creştere economică. Adică zonele de influenţă ale Fondului vor fi politica financiară şi de impozitare. Banca Mondială va fi responsabilă de ţările cele mai sărace. Eforturile FMI vor fi îndreptate spre efectuarea unor schimbări structurale radicale care ar permite acestor ţări să iasă din criza bugetară permanentă.

2. Ultimii ani au fost caracterizaţi de efortul depus pentru crearea unei structuri instituţionale şi a arhitecturii reglării internaţionale a pieţelor financiar-valutare. În 1999 a fost creat „Grupul celor 7", la care mai târziu s-a alăturat şi Rusia. A fost creat Forumul stabilităţii financiare, participanţi fiind reprezentanţii băncilor centrale, iar Comitetul pentru finanţe mondiale şi sistemul politic a căpătat statut oficial. O atenţie deosebită este acordată reglării activităţii conglomeratelor financiare internaţionale, fiind creat Forumul pentru conglomerate financiare.

3. Un loc deosebit în „noua arhitectură" îl ocupă întrebările legate de transparenţa în politica de creditare şi financiară, care are o importanţă tot mai mare. La iniţiativa a 22 de ţări economic dezvoltate, în 1998 FMI a primit recomandarea de a monitoriza politica economică a ţărilor-membre ale FMI. În 1999 FMI a creat Codexul despre transparenţa în politica monetar-creditară şi financiară. Elementele de bază ale „transparenţei" sunt „standardele speciale de răspândire a datelor", care îi obligă pe membrii FMI să prezinte „date detaliate şi corecte despre economia naţională şi finanţe". Până acum au fost pregătite astfel de informaţii pentru 56 de ţări.

4. FMI a creat un instrument nou de prevenire a crizelor – „linia scop de creditare" (LSC), care va permite ţărilor concrete-membre FMI să menţină stabilitatea chiar şi în condiţiile de înrăutăţire a situaţiei financiare mondiale. LSC reprezintă credite pe termen scurt pentru a preveni înrăutăţirea situaţiei din

balanţa de plăţi a ţărilor. La cererea unei ţări de a primi finanţare, FMI pregăteşte o hotărâre specială unde se specifică că ţara îndeplineşte toate cerinţele impuse, dar din cauze care nu depind de ea are nevoie de resurse suplimentare. Sumele acordate constituie 300-500% de la cota-parte a ţării respective în FMI.

5. Tendinţă nouă a Băncii Mondiale, care are legături puternice cu FMI, este lucrul intensiv pentru rezolvarea problemelor sociale şi de ajutor umanitar. De exemplu, în sfera de învăţământ BM efectuează mai mult de 164 de proiecte în 82 de ţări ale lumii. De asemenea, sunt multe proiecte în sfera ecologică, a sănătăţii şi printre ultimele ar fi lupta cu corupţia. BM are peste 600 de proiecte anticorupţie în mai mult de 100 de ţări.

6. Tendinţă importantă a reglării internaţionale, care în sec. XXI a ieşit în prim-plan, a devenit lupta cu spălarea veniturilor obţinute ilegal. Începând cu lupta mondială contra terorismului, întreprinderea măsurilor ce împiedică acest mecanism devine un instrument important atât în reglarea economică, cât şi în lupta politică.

7. Cum a fost menţionat mai sus, o caracteristică nouă a relaţiilor dintre ţările în curs de dezvoltare şi FMI a devenit creşterea responsabilităţii lor pentru menţinerea pieţelor valutar-financiare naţionale. Ţările trebuie să prezinte operativ informaţii reale în caz de necesitate, precum şi să permită intrarea liberă pe piaţa financiară naţională a băncilor străine [6].

Ca răspuns la instabilitatea sistemului de la Jamaica, țările Uniunii Europene (UE) au creat propriul sistem valutar regional pentru a stimula procesul de integrare economică. Acesta reprezintă o componentă importantă a sistemului internațional. Evoluția unității de cont europene este un exemplu unic de tranziție treptată a unui grup mare de țări către o monedă unică. Istoria sa este de interes pentru alte regiuni mai puțin dezvoltate, care au interese comune.

1.3. Sistemul monetar european: evoluţie, principii de funcţionare

În prezent, există patru forme de integrare economică:

1. Zona de liber schimb – țările membre elimină barierele comerciale între ele, dar fiecare țară menține propriile bariere pentru țările din afara zonei.

2. Uniunea vamală – eliminarea tuturor restricțiilor comerciale între țările membre și stabilirea unui tarif vamal comun pentru țările terțe.

3. Piața comună – comerț liber între țările membre, asociat cu libera circulație a tuturor factorilor de producție.

4. Uniunea economică și monetară (UEM) – piața comună devine o piață unică prin unificarea politicilor economice, legislației și introducerea unei monede unice în locul celor existente anterior. Pentru a fi viabilă, această uniune trebuie să fie însoțită și de o uniune politică [6].

Există numeroase exemple ale tuturor acestor forme de integrare economică regională. Totuși, Uniunea Europeană este singurul proiect de integrare economică care, evoluând de la uniunea vamală la piața comună, a ajuns la crearea Uniunii Economice și Monetare (UEM). Uniunea Europeană este considerată cel mai viabil proiect de integrare, iar Uniunea Economică și Monetară – cel mai complex proces logistic realizat vreodată în timp de pace. În plus, contextul economic al secolului XX prevedea o uniune economică și monetară care să includă și o uniune politică și chiar culturală, influențând astfel toate domeniile. Deși istoria cunoaște și alte exemple de uniuni monetare, acestea fie au eșuat, fie nu au reprezentat o adevărată uniune economică și monetară, nefiind asociate cu unificarea politicilor economice și a legislației.

Care este elementul nou? Este vorba despre trecerea de la moneda europeană comună (ECU) la moneda unică și reală (EURO), care să faciliteze funcționarea pieței unice europene. Care este cauza acestor schimbări în Europa? Dezvoltarea economică intensă a altor continente, în special a Asiei, precum și dominația monetară a SUA, însoțită de stagnarea relativă a creșterii economice în UE, au dus la diminuarea ponderii relative a țărilor europene în economia mondială. Având o politică economică și monetară comună și o monedă unică, Europa va dispune de o putere crescândă pe scena mondială. În condițiile unei politici de stabilitate monetară, moneda europeană va putea concura cu dolarul, care astăzi este singura monedă cu adevărat mondială.

Uniunea Economică și Monetară, deși se bazează pe conceptul de stabilitate, nu are un succes garantat. Totuși, atât succesul, cât și eșecul său (deși puțin probabil) vor avea un impact puternic asupra echilibrului economic mondial.

După ce viabilitatea ideii a fost verificată, în 1992 „Tratatul Uniunii Europene", cunoscut și ca „Tratatul de la Maastricht", a intrat în vigoare în 1993, redenumind oficial Comunitatea Europeană ca Uniune Europeană. Se discuta despre crearea unei Uniuni Economice și Monetare Europene (UEM) ca o continuare logică a pieței comune deja existente. Tratatul a stabilit cele trei etape pentru trecerea la moneda unică euro, precum și criteriile de selecție a

țărilor participante. Totuși, preocupările tratatului nu erau doar monetare, ci vizau și asigurarea coeziunii economice și sociale, precum și solidaritatea între statele membre.

Summit-ul de la Madrid (1995) a confirmat începerea celei de-a treia etape a UEM la 1 ianuarie 1999. Summit-ul de la Dublin (1996) a aprobat structura noului mecanism al ratei de schimb, o serie de aspecte juridice necesare pentru utilizarea euro, reformele instituționale necesare etc. Summit-ul de la Amsterdam (1997) a propus aprofundarea și extinderea integrării interstatale, eliminarea ultimelor obstacole în calea liberei circulații a mărfurilor, o mai mare libertate în afacerile mondiale și eficientizarea structurii instituționale a UE.

Conform prevederilor Tratatului de la Maastricht, UEM a fost creată în trei etape, cu perioade fixe de timp:

Etapa 1. A început la 1 iulie 1990. Caracteristica principală a fost liberalizarea totală a mișcărilor de capital și o cooperare mai strânsă între membrii Comunității Europene (CE) în domeniul economic, fiscal și monetar.

Etapa 2. A început la 1 ianuarie 1994 și a fost considerată o fază premergătoare Uniunii Monetare propriu-zise. Una dintre măsurile cele mai importante a fost crearea Institutului Monetar European, precursor al Băncii Centrale Europene. În această etapă a început finanțarea deficitelor bugetare de către băncile naționale și monitorizarea mai strânsă a politicilor fiscale și economice ale statelor membre.

Etapa 3. A început la 1 ianuarie 1999. Din acest moment au fost fixate ratele de conversie ale monedelor naționale către noua monedă europeană și parităților respective. Responsabilitatea pentru politica monetară unică a fost transferată Sistemului European al Băncilor Centrale (SEBC), care include Banca Centrală Europeană (BCE) și băncile naționale ale țărilor participante [7].

La selectarea țărilor membre ale UEM au fost aplicate cinci criterii de convergență:

1. Deficitul public: nu trebuia să depășească 3% din PIB, cu excepția cazurilor în care PIB-ul s-a diminuat substanțial. Deficitul public excedentar putea fi datorat doar unor circumstanțe excepționale și temporare și să nu fie cu mult mai mare de 3%.
2. Nivelul datoriei publice: nu trebuia să depășească 60% din PIB, exceptând cazul în care nivelul datoriei publice (NDP) s-a diminuat suficient, apropiindu-se de 60% într-un ritm satisfăcător.

3. Stabilitatea prețurilor: inflația nu trebuia să depășească cu mai mult de 1,5% inflația cea mai joasă a trei țări UE. Rata inflației luată în considerare a fost cea a anului 1997, anul premergător deciziei.
4. Stabilitatea monetară în cadrul SME: moneda trebuia să respecte marjele normale de fluctuație prevăzute de SME, fără tensiuni majore și fără devalorizări decise unilateral, timp de cel puțin doi ani precedenți examenului de performanță.
5. Nivelul ratei dobânzii pe termen lung: nu trebuia să depășească cu mai mult de 2% nivelul dobânzii în cele trei țări din UE cu inflația cea mai joasă.

Este relevant să facem o paralelă între crearea UEM și extinderea UE, deoarece și în cazul extinderii spre Est a UE se ajunge la aceeași dispută: se va prefera stabilitatea absolută sau decizia de extindere va fi luată și pe baza priorităților politice? Crearea UEM ne oferă un precedent în acest sens, când Grecia, de exemplu, a fost acceptată în UEM mai târziu decât alte state, deși indicatorii săi economici erau departe de cei ceruți, iar uniunea nou-creată avea încă multe probleme, inclusiv devalorizarea euro chiar din primul an de existență. Se pare că și dimensiunea Uniunii Economice și Monetare are un rol foarte important pentru succesul ei.

După multe dezbateri, Uniunea Economică și Monetară (UEM) a fost creată la 1 ianuarie 1999, incluznd majoritatea țărilor UE, cu excepția:

- Danemarcei și Suediei, care au ales să adere la UEM într-un al doilea val;
- Greciei, care nu a fost acceptată inițial din cauza rezultatelor financiare, dar a fost admisă ulterior datorită îmbunătățirii situației economice și sprijinului substanțial din partea altor țări membre;
- Marii Britanii, care a preferat să rămână observator.

În urma crizei datoriei suverane din Europa (2009-2012), liderii UE s-au angajat să consolideze UEM, inclusiv prin îmbunătățirea guvernanței. O modificare a tratatului a permis crearea unui mecanism permanent de sprijin pentru statele membre aflate în dificultate, cu condiția ca acesta să se bazeze pe un tratat interguvernamental, stabilitatea zonei euro să fie amenințată și sprijinul financiar să fie legat de condiționalitate strictă. Aceasta a condus la instituirea, în octombrie 2012, a Mecanismului European de Stabilitate (MES) care a înlocuit mai multe mecanisme ad-hoc.

Pentru a preveni reapariția unei crize a datoriei suverane, legislația secundară a UEM a fost îmbunătățită. A fost instituit semestrul european, care a consolidat Pactul de Stabilitate și de Creștere (PSC), a introdus procedura

privind dezechilibrele macroeconomice (PDM) și a încercat să consolideze coordonarea politicilor economice. Cadrul de guvernanță economică îmbunătățit a fost completat cu tratate interguvernamentale, cum ar fi Tratatul privind stabilitatea, coordonarea și guvernanța (TSCG sau „pactul bugetar în 2012") și Pactul Euro Plus.

O primă încercare de a îmbunătăți UEM a fost propusă de Comisie în 2012 prin Proiectul pentru o UEM profundă și veritabilă, având ca obiectiv final instituirea unei uniuni politice. O altă inițiativă din 2012, „Raportul celor patru președinți", nu a reușit să aducă modificări substanțiale cadrului de guvernanță economică al UEM. În 2015, președinții Comisiei Europene, Consiliului European, Eurogrupului, BCE și Parlamentului European au publicat „Raportul celor cinci președinți", care schița un plan de reformă pentru realizarea unei uniuni economice, financiare, fiscale și politice veritabile în trei etape, până în 2025. Cu toate acestea, pentru a realiza pe deplin aceste planuri, ar fi necesare modificări substanțiale ale tratatelor UE, care nu au fost efectuate până acum.

Efectele combinate ale politicii monetare tensionate, situația economică post-pandemie și consecințele războiului din Ucraina, în special creșterile abrupte ale prețurilor la energie, au condus la o creștere istorică a inflației în zona euro, care a început să se manifeste în 2022. Dezbaterea privind posibilele modificări ale PSC s-a intensificat în vara anului 2022, dar pozițiile divergente ale statelor membre au ridicat îndoieli cu privire la fezabilitatea unor modificări substanțiale. Totuși, s-a ajuns la un consens pentru a acorda țărilor cu datorii ridicate timp suplimentar pentru a-și reduce ponderea datoriei în PIB până la limita de 60%. De asemenea, există un consens pentru simplificarea procedurilor de punere în aplicare a PSC, menținând pragurile actuale de 60% pentru datorie și de 3% pentru deficit. Se preconizează că clauza derogatorie generală va fi dezactivată la sfârșitul anului 2023 [1].

În aprilie 2023, Comisia Europeană a prezentat propuneri legislative pentru modificarea Pactului de Stabilitate și Creștere (PSC), solicitând finalizarea procedurii legislative până la sfârșitul anului 2023. Dacă aceste propuneri sunt adoptate în forma actuală, ele ar transfera competențe decizionale semnificative de la Consiliu către Comisie. Conform tratatelor, Comisia nu are, în esență, astfel de competențe în acest domeniu, dar noile propuneri i-ar permite să influențeze direct traiectoria de ajustare bugetară a fiecărui stat membru din zona euro. De asemenea, Comisia ar putea avea o influență de facto asupra politicilor economice ale fiecărui stat membru prin verificarea reformelor și a investițiilor naționale.

Cu toate acestea, pozițiile foarte divergente atât în cadrul Consiliului, cât și în Parlamentul European, ridică semne de întrebare cu privire la posibilitatea unor progrese rapide. În 2023, după 11 runde de creșteri ale ratei dobânzii, inflația în zona euro a început să scadă, dar rămâne mult peste ținta de 2%.

1.4. Funcţiile relaţiilor financiar-valutare

Participarea statelor suverane și a diferitelor organisme la activitatea de schimburi economice internaționale duce la formarea relațiilor financiar-valutare, exprimate în diverse valute. Relațiile financiare internaționale facilitează circuitul economic mondial între economiile naționale și diverse instituții și organisme internaționale, implicând schimburi de mărfuri, servicii, cooperare tehnico-științifică internațională și utilizarea resurselor financiare de credit.

Relațiile economice internaționale se manifestă prin schimburi de mărfuri și servicii între firme din state diferite sau chiar între state. Orice schimb de bunuri sau utilități implică un transfer de proprietate, de obicei contra unei alte utilități, dar cel mai frecvent contra unei mărfi universal valabile – banii, monede cu circulație și garanție internațională.

Astfel, între economiile naționale se creează raporturi bănești datorită participării la circuitul economic mondial, asigurând o distribuire și redistribuire a produsului mondial de bunuri și servicii – cunoscute generic ca relații valutare și financiare. Relațiile financiar-valutare includ atât legăturile din schimburile de mărfuri, cât și relațiile de credit internațional, transferurile de capital și asigurările internaționale.

Prima condiție pentru astfel de relații este existența unui mijloc de plată recunoscut și acceptat de toate economiile naționale, adică o monedă sau valută cu circulație internațională, garantată de un anumit for-stat sau organizație cu o bancă specializată și acceptată de alte state, toate acceptând convertibilitatea acesteia în bunuri și servicii sau chiar în aur.

O funcţie importantă a relaţiilor financiar-valutare o constituie ***conţinutul economic al relaţiei de repartiţie*** care are loc pe plan internaţional.

Astfel, prin relaţiile financiare internaţionale se realizează dezvoltarea şi modernizarea economiilor şi acţiunilor social-culturale naţionale, sprijinirea

ţărilor în curs de dezvoltare, acordarea de ajutoare, împrumuturi pe diferite termene, participarea la diferite organizaţii şi instituţii internaţionale.

Resursele financiare care stau la baza relaţiilor financiare internaţionale se constituie din disponibilităţile caselor de economii şi ale băncilor, din resursele băneşti ale agenţilor economici, resursele financiare ale diferitelor instituţii şi organisme internaţionale, resursele financiare existente la nivelul guvernelor.

O altă funcție este *finanțarea internațională.* Finanțarea reprezintă ansamblul mecanismelor, tehnicilor și instrumentelor prin care se obțin resursele bănești necesare pentru desfășurarea activităților economico-sociale, în special a afacerilor. Pentru atingerea unor obiective de mare importanță, care necesită timp îndelungat, diverse instituții economice, financiare, politice sau chiar persoane private dintr-o țară au nevoie de fonduri externe. Aceste fonduri pot fi obținute de la bănci, consorții sau instituții financiare internaționale.

Accesarea acestor fonduri se poate realiza prin negocieri bilaterale directe, dar mai frecvent prin intermediul unor instituții financiare specializate, care oferă un cadru instituțional adecvat pentru operațiunile de finanțare. Acest cadru este cunoscut sub denumirea de piață financiară internațională, iar operațiunile de obținere și distribuire a fondurilor sunt denumite operațiuni de finanțare internațională.

Finanțarea internațională implică, pe de o parte, formarea fondurilor disponibile pe piața financiară internațională și, pe de altă parte, alocarea acestor fonduri către beneficiarii care și-au exprimat necesitatea. Cererea de fonduri pe piața financiară internațională poate proveni de la guverne, bănci, societăți comerciale, municipalități și alte instituții financiare, în timp ce ofertele de capitaluri pot veni de la instituții financiare internaționale, consorții, case de economii, societăți de asigurare și corporații transnaționale.

Inițial, piețele financiare internaționale au fost piețe naționale, unde, în timp, au început să se desfășoare tranzacții în monedă străină și negocieri pe termen lung, utilizând capitaluri disponibile transferate între țări.

Principalele pieţe financiare internaţionale sunt: New York, Londra, Paris, Zürich, Frankfurt, Tokyo, Hong-Kong etc.

Realizarea operațiunilor de finanțare presupune următoarele etape:

- Acumularea de fonduri: Instituțiile financiare de pe piața națională inițiază acțiuni pentru a strânge fonduri. Acestea includ solicitări de fonduri pentru investiții, finanțarea plasamentului de titluri, impunerea de cotizații sau cote de participare de către instituții financiare

internaționale (precum FMI și Banca Mondială) și solicitări de fonduri pentru ajutoare. În această etapă fondurile sunt exprimate în moneda națională.

- Evaluarea internațională a fondurilor: Fondurile acumulate sunt evaluate la nivel internațional, utilizând cursul valutar al etalonului internațional pentru a converti moneda națională.
- Dirijarea fondurilor: Piața financiară direcționează fondurile evaluate în bani etalon internațional către destinațiile solicitate, realizând efectiv transferul de fonduri către economiile naționale care au nevoie de ele [3].

O altă funcție importantă este *relația de creditare* care implică formarea și distribuirea resurselor de creditare la nivel internațional. Rezervele de creditare sunt constituite de organisme bancare naționale și internaționale, precum și de persoane juridice și fizice. Creditele sunt acordate pentru diverse scopuri, pe termen scurt, mediu și lung.

Relațiile de credit pe piața mondială implică instituții financiare naționale și internaționale care, pe de o parte, acumulează fonduri sub formă de bunuri, servicii și capital, iar, pe de altă parte, concentrează cereri de credit. Aceste relații formează piața internațională de credit.

Formarea fondurilor pe piața internațională de credit rezultă din activitatea unui complex de relații între un aparat specializat, format din instituții internaționale de credit, și economiile naționale. Aceste economii alimentează piața de credit cu fonduri sub formă de creanțe (în bani) sau sub formă de valoare efectivă (bunuri și servicii).

Mobilizarea de fonduri pe piața internațională de credit implică concentrarea de fonduri internaționale, fonduri proprii, credite de la instituții financiare și subvenții de stat. Specificul operațiunilor de creditare este determinat de următoarele elemente:

- Rambursarea sumei primite la termenul convenit prin contract, care poate fi pe termen scurt sau mediu.
- Perceperea unei dobânzi, stabilite prin acordul părților, dar care se aliniază procentului de pe piața de credit.
- Obiectul și valoarea creditului.
- Condiționări economice, politice sau monetare.

Principalii participanți pe piața creditului sunt instituțiile financiar-bancare de diferite niveluri. La nivel național, pot participa la creditarea internațională diverse instituții financiar-bancare, cum ar fi banca centrală,

băncile comerciale, băncile specializate în comerț exterior, băncile mixte și instituțiile de asigurare.

La nivel regional, există instituții financiar-bancare care finanțează tranzacțiile internaționale din regiunea respectivă, cum ar fi Banca Europeană pentru Investiții (pentru Europa) și Banca Internațională de Dezvoltare (pentru America). La nivel mondial, acționează instituții precum FMI, Banca Mondială și afiliatele sale.

În situațiile în care finanțarea unor credite necesită un efort financiar semnificativ, intervin băncile mixte și consorțiile bancare, care aduc resurse din mai multe state.

Aceste funcții sunt realizate prin sistemul financiar-valutar, care se ocupă cu constituirea și dirijarea resurselor financiar-valutare, conform principiilor și normelor în vigoare. Sistemul financiar-valutar internațional este format din instituții precum Fondul Monetar Internațional (FMI), Banca Reglementelor Internaționale (BRI), Banca Internațională de Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), precum și din sistemele financiar-bancare ale fiecărei țări membre.

Bibliografie:

1. Legea privind reglementarea valutară, nr. 62–XVI din 21.03.2008. În vigoare din 18.01.2009. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 127-130, art. 496.
2. În lucrare, ca noțiuni de bază se utilizează noţiunile definite în Legea nr. 62/2008 privind reglementarea valutară (republicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 423-429, art. 859), cu modificările ulterioare (în continuare – Legea nr. 62/2008), precum și în Regulamentul privind licențierea unităților de schimb valutar, aprobat prin Hotărârea Comitetului executiv al Băncii Naționale a Moldovei nr. 304 din 10 noiembrie 2016.
3. Act normativ modificat prin Hotărârea BNM nr. 162 din 10.08.2023, în vigoare din 25.08.2023.
4. BRAN, Paul. *Relaţii financiare şi monetare internaţionale*. Bucureşti: Editura Economică, 1995. 303 p. ISBN 973-9198-20-1
5. MOCANU, Natalia, DRAGUȚA, Serghei, BEDA, Oxana. *Curs universitar la disciplina „Relații financiar-valutare internaționale”*: pentru studenții specialității 364.1 – Finanțe și bănci. Chișinău, 2015. 53 p.
6. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale.* Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-**7**

7. CONSTANTIN, Floricel. *Relaţii valutar - financiare internaţionale*. București: Editura Didactică şi Pedagogică, 1999.
8. GAFTONIUC, Simona. *Finanţe Internaţionale*. Bucureşti: Editura Economică, 1996.

Întrebări de autoevaluare:

1. Ce reflectă finanțele internaționale?
2. Ce reprezintă sistemul financiar-valutar internaţional?
3. Unde şi când a fost înfiinţat al treilea sistem financiar-valutar internaţional?
4. Care sunt formele integrării economice?
5. Analizați funcţiile relaţiilor financiar-valutare internaţionale.
6. Ce reprezintă Fondul Monetar Internaţional?

Tema 2. ECHILIBRUL VALUTAR ŞI BALANŢA DE PLĂŢI EXTERNE

2.1. Echilibrul valutar: concept, modele ale echilibrului valutar, factori de influenţă
2.2. Balanţa de plăţi externe: concept, structură, factori de influenţă
2.3. Metode de ajustare a balanţei de plăţi externe. Particularităţile balanţei de plăţi externe a Republicii Moldova

Obiective generale:

- definirea noţiunilor de bază ce ţin de balanţa de plăţi şi echilibrul valutar;
- cunoașterea surselor de date utilizate la elaborarea balanţei de plăţi şi a normelor metodologice privind elaborarea balanţei de plăţi (pe ex. *R.Moldova*);
- interpretarea structurii balanţei de plăţi;
- compararea balanţei de plăţi a R.Moldova cu cea a altor state;
- aplicarea metodelor de echilibrare a balanţei de plăţi.

Concepte-cheie: *balanță de plăți, relații financiare internaționale, echilibru monetar, valutar, financiar.*

2.1. Echilibrul valutar: concept, modele ale echilibrului valutar, factori de influenţă

În analiza internațională, studierea balanței de plăți externe este de neconceput fără a examina mai întâi echilibrul valutar, deoarece acesta reprezintă conținutul economic al balanței de plăți externe. Stabilitatea monetară și echilibrele financiare, monetare și valutare care o susțin sunt posibile doar în contextul existenței unui echilibru economic general. Acest echilibru poate fi definit, în linii mari, ca un raport între potențialul economic și cerințele de produse, care sunt atât sociale, cât și individuale.

Echilibrul monetar, împreună cu echilibrul financiar şi cel valutar, este o parte componentă a echilibrului valoric, iar acesta, la rândul său, este o parte componentă a echilibrului general economic [5].

Echilibrul economic general al ţării, care este un obiectiv urmărit de orice guvern, are 3 părţi:

- ✓ echilibrul financiar (EF);
- ✓ echilibru monetar (EM);
- ✓ echilibru valutar (EV).

Echilibrul financiar constă într-o egalitate între resursele financiare necesare pentru realizarea unor obiective stabilite şi posibilităţile efective de procurare a resurselor.

Echilibrul monetar constă în existenţa unui raport optim între masa banilor în circulaţie şi sumele de bani cerute de efectuarea normală a tuturor operaţiunilor.

Echilibrul valutar reprezintă o parte esențială a echilibrului economic general. Acesta se atinge atunci când există o echivalență între încasările și plățile în valută ale unei țări, pe o perioadă de timp specificată.

Calitatea echilibrului valutar constă în atingerea acestuia cu un minim de credite, evitând astfel contractarea de datorii externe. Echilibrul valutar trebuie să fie realizat în așa fel încât să permită importul de materii prime, servicii, tehnologii și alte resurse necesare progresului economic, fără a consuma excesiv valuta disponibilă [5].

Echilibrul valutar influenţează echilibrul financiar şi echilibrul monetar.

Echilibrul financiar este influenţat prin primirea de fonduri şi de credite din exterior, mărind prin acestea volumul resurselor interne, şi prin acordarea de fonduri financiare, de credite, de plăţi de dobânzi şi comisioane, micşorând prin acestea volumul resurselor interne.

Influenţele negative – dobânzi mari datorate, plătirea unor dividende şi comisioane ridicate, care sunt cauzate de fluctuaţiile cursurilor valutare.

Influențele pozitive – aceste fonduri trebuie utilizate pentru cumpărarea de bunuri necesare economiei (tehnologii, utilaje etc.).

Echilibrul valutar influențează și *echilibrul monetar*, care trebuie să susțină o dezvoltare economică adecvată capacității naționale. Activitatea financiar-valutară afectează primul termen al egalității prin prețul bunurilor importate; importul de bunuri și servicii mai scumpe necesită creșterea masei monetare. Acordarea de credite pentru import-export de asemenea mărește masa

monetară. Dacă rambursarea acestor credite întârzie, echilibrul monetar se deteriorează.

Alte efecte negative pot apărea și prin cumpărarea de valută, care necesită retragerea de bani din circulația monetară. Atunci când cursul valutar evoluează negativ, acest lucru poate duce la scăderea produsului social.

Echilibrul economic extern este o noţiune, un proces şi un fenomen care are mai multe dimensiuni:

a) Desigur, cea mai palpabilă şi importantă dimensiune a echilibrului economic extern este *echilibrul valutar calculat pe durata unui an cu ajutorul balanţei de plăţi externe*. În aceasta se înregistrează toate plăţile şi încasările generate de fluxurile economice externe în decursul unui an.

   Balanţa de plăţi externe ca un sistem de subbalanţe poate să se încheie, la sfârşitul anului, cu un dezechilibru activ sau pasiv care reflectă starea de *dezechilibru financiar*, o altă dimensiune a echilibrului extern.

b) Ponderea cea mai mare (circa 50%) într-o balanţă de plaţi externe o deţine comerţul cu mărfuri. Soldul rezultat din comerţul exterior cu mărfuri defineşte *starea echilibrului comercial reflectat de balanţa comercială*.

c) Comerţul cu servicii deţine circa 25% din totalul unei balanţe de plăţi externe, care poate avea sold activ sau sold pasiv, sold care atestă *starea de echilibru sau de dezechilibru a comerţului invizibil*.

d) Structura producţiei naţionale pe ramuri, subramuri şi grupe de produse arată structura materială a economiei, care se reflectă în structura fizică a schimburilor economice externe. *Structura fizică a comerţului exterior trebuie să fie echilibrată, adică să existe o diversificare raţională şi eficientă a exporturilor şi importurilor. Când în exportul unor ţări predomină 2-3 produse (ţiţei, banane, cafea, minereuri ş.a.),* aceasta dezvăluie dependenţa ţării respective de conjunctura economică internaţională a unui produs sau altuia şi vulnerabilitatea ei în raport cu evoluţia conjuncturii economice internaţionale din punctul de vedere al cererii-ofertei, preţului, reţelei de comercializare, conflictelor militare etc.

e) Un alt element definitoriu al echilibrului economic extern este *structura geografică a schimburilor economice externe.* Dacă exportul sau importul unei ţări se realizează preponderent în relaţiile

cu 1-3 ţări, dependenţa acestei ţări de conjunctura şi politica internă a celor câteva ţări partenere poate afecta volumul şi eficienţa exportului şi importului său, creându-se o dependenţă unilaterală, cu efecte dăunătoare asupra echilibrului schimburilor sale economice externe. *Diversificarea partenerilor este echivalentă cu diversificarea şanselor de echilibru economic extern, dar şi cu evitarea unei posibile dominaţii, prin comerţ, a ţărilor cu monoproducţie sau cu un comerţ exterior slab diversificat.* De exemplu, o țară petrolieră poate avea excedente semnificative în balanța de plăți externe, dar dependența de exporturile de țiței poate face economia acestei țări vulnerabilă. Toate aceste modalități de atragere de fonduri și sume către sistemul valutar-financiar, precum și fluxurile de reintrare a fondurilor și banilor în economiile naționale, sunt reflectate în balanța de plăți externe a fiecărei economii naționale.

Instrumentul care reflectă și, în același timp, contribuie la realizarea echilibrului valutar este balanța de plăți externe (BPE).

2.2. Balanţa de plăţi externe: concept, structură, factori de influenţă

Deseori se mai spune că balanţa de plăţi externe (BPE) este un sistem de conturi în care se înregistrează ansamblul tranzacţiilor materiale şi financiare ale unei ţări cu alta sau cu restul lumii.

Balanţa de plăţi externe este „*un instrument financiar-valutar întocmit sub formă de tabel statistico-economic în care sunt trecute şi prin care se consemnează toate plăţile şi încasările externe ale unei ţări rezultate din schimburile sale economice de orice natură cu străinătatea, pe o perioadă de timp determinată, de obicei pe un an*” [2].

Majoritatea țărilor din lume întocmesc balanța de plăți externe conform metodologiei FMI. Conform definiției FMI, balanța de plăți externe este un tablou statistic sub formă contabilă care înregistrează sistematic toate fluxurile reale, financiare și monetare între rezidenții unei economii și restul lumii, pe parcursul unei perioade (de obicei, un an). Rezidenții sunt considerați agenți economici naționali sau străini, persoane fizice sau juridice, care trăiesc și desfășoară activități în mod obișnuit și permanent într-o țară, inclusiv filialele și sucursalele companiilor străine.

În BPE se manifestă următoarele tipuri de activităţi:

- ✓ activitatea economică (export-import de bunuri şi servicii);
- ✓ activitatea financiară (mişcări de capitaluri pe termen lung);
- ✓ activitatea de creditare (mişcarea de capital pe termen scurt);
- ✓ activitatea monetară (mişcări de sume în monede şi valute).

BPE este considerată activă atunci când echilibrarea se realizează prin creșterea rezervelor valutare, retragerea monedei proprii de pe piața externă sau prin acordarea de fonduri financiare sau credite altor țări.

BPE este considerată pasivă atunci când echilibrarea se face prin primirea de fonduri financiare sau credite, prin ieșirea monedei proprii sau a monedei străine din rezerva valutară.

Balanța de plăți externe reflectă două fluxuri valutare principale:

a) un flux provenit din activitatea comercială, schimbul de produse, care este parte componentă a reproducerii mondiale;
b) un flux din activitatea investițională internațională.

Formele de prezentare a balanţei de plăţi

În practica economică, balanța de plăți externe este prezentată în două forme fundamentale: forma standard și forma de bilanț analitic.

Forma standard implică înregistrarea datelor statistice privind fluxurile reale și financiare într-o structură proprie sau conform structurii recomandate de FMI. Pentru a asigura comparabilitatea între țări, FMI a elaborat reguli standard pentru structura și metodologia de înregistrare a datelor în BPE. Țările membre ale FMI sunt obligate să utilizeze structura recomandată. Schema propusă în manualul FMI pentru BPE include trei părți:

1. Bunuri și servicii, transferuri unilaterale (fără contrapartidă)
2. Mișcarea capitalurilor și activele de rezervă
3. Corelarea între partea 1 și partea 2 (erorile și omisiunile)

Forma de bilanț analitic a balanței de plăți externe include utilizarea unor tabele suplimentare care să permită o analiză detaliată de către specialiști. Aceștia pot recomanda politici și strategii pentru a îmbunătăți poziționarea în tranzacțiile economice internaționale. Această formă de balanță este mult mai detaliată și complexă decât forma standard [3].

Printre cele mai utilizate forme ale balanței de plăți externe se numără:

1. ***Balanța de plăți globală:*** Înregistrează toate operațiunile economice ale unei țări cu restul lumii.

2. ***Balanța de plăți regională:*** Înregistrează toate operațiunile economice ale unei țări cu un grup de țări, uniune economică sau monetară.
3. ***Balanța de plăți bilaterală:*** Înregistrează operațiunile economice între două țări.
4. ***Balanța de plăți program:*** Este o proiecție pe un orizont de timp viitor, concentrându-se în principal pe contul curent și investițiile nete în economie. În funcție de valorile proiectate, se determină necesarul de resurse pentru a acoperi eventualele deficite de cont curent, care pot fi obținute din credite externe sau din activele de rezervă.
5. ***Balanța de piață:*** Se referă la fluxurile de încasări și plăți în valută înregistrate pe o perioadă determinată (de obicei mai mică de un an). Aceasta include și previziunile privind încasările și plățile potențiale [8].

Balanța de plăți externe poate fi statică, capturând toate creanțele și obligațiile de plată la un moment dat, indiferent de scadența lor. Alternativ, poate fi dinamică, înregistrând fluxurile generate într-o perioadă determinată, inclusiv fluxurile restante dar scadente în perioada curentă și care au fost plătite sau încasate până la data întocmirii balanței de plăți.

Principii de înregistrare în balanţa de plăți externe

Balanța de plăți externe este o declarație statistică pentru o perioadă specifică, care rezumă sistematic tranzacțiile economice ale unei țări cu restul lumii. În balanța de plăți externe sunt înregistrate doar fluxurile produse pe parcursul unei perioade de timp, fără a include acumulările de capital sau stocurile de bunuri și servicii. Cu alte cuvinte, BPE nu înregistrează totalul activelor și pasivelor dintr-o economie, ci doar mișcările acestora către și dinspre străinătate.

Deși denumirea acestui instrument sugerează „plăți externe”, în noua accepțiune a FMI balanța de plăți înregistrează nu doar fluxurile de încasări și plăți aferente tranzacțiilor economice internaționale cu contrapartidă, ci și operațiunile cu străinătatea care nu implică o contraprestație sau o plată în bani din partea rezidenților sau nerezidenților. Acestea includ donații, asistență financiară nerambursabilă, ajutoare, compensații (barter sau clearing), operațiuni comerciale legate sau paralele (reexport, lohn, buy-back) etc.

Principiul de bază pentru înregistrarea fluxurilor reale și financiare în BPE este cel al dublei înregistrări. Fiecare furnizare de resurse reale sau

financiare este compensată de o încasare, iar orice intrare de resurse reale sau financiare este compensată de o plată. Dacă această compensare nu are loc, operațiunea este considerată un transfer. Respectând acest principiu, soldul net al tuturor înregistrărilor din balanță ar trebui să fie teoretic egal cu zero. În practică, însă, sistemul de înregistrare în BPE nu este perfect, iar datele înregistrate provin din surse diferite, ceea ce duce la apariția unor diferențe valorice care sunt raportate într-un cont special de erori și omisiuni.

Un al doilea principiu se referă la înregistrarea intrărilor și ieșirilor de resurse reale și financiare în BPE. Conform principiului dublei înregistrări, fiecare cont și subcont din BPE are o poziție de credit și una de debit. În general, intrările de resurse externe sunt înregistrate în creditul balanței, iar ieșirile de resurse din țară sunt înregistrate în debitul balanței. Pe baza acestui principiu, pentru fiecare cont din balanță se calculează un sold, reprezentând diferența dintre credit și debit. Un sold creditor indică faptul că intrările sunt mai mari decât ieșirile de valută, în timp ce un sold debitor arată că ieșirile sunt mai mari decât intrările de valută. Deficitul balanței de plăți externe apare atunci când ieșirile de valută depășesc intrările de valută [4].

Primul flux e reflectat în ***contul curent*** al cărui subcont principal este ***„Balanţa comercială”***.

Balanţa comercială

În contextul balanței de plăți externe, balanța comercială este cel mai important subcont și reprezintă o comparație între exporturile și importurile unei țări pe o anumită perioadă.

Prezentarea balanței comerciale se face sub forma unui tablou statistic, cu două părți dispuse sub formă de cont contabil: exporturi și importuri. Înregistrarea livrărilor de mărfuri în balanța comercială se poate face fie în moneda națională, fie într-o valută forte. Valoarea exporturilor se determină conform condiției de livrare franco frontiera țării exportatoare, iar valoarea importurilor conform condiției de livrare franco frontiera țării importatoare sau CIF port maritim al țării importatoare, adică valorile mărfurilor înregistrate în vamă.

Este foarte importantă prezentarea balanței comerciale pe grupe de mărfuri, clasificate în funcție de gradul lor de prelucrare sau de ramura din care provin. Compararea exporturilor cu importurile și a grupelor de mărfuri care intră în structura acestora permite analiza și tragerea concluziilor necesare cu privire la raportul de schimb pe ramuri economice și per ansamblu. Analizând pe

grupuri de mărfuri, se poate determina care mărfuri sunt mai competitive pe piața mondială.

O politică economică viabilă presupune o balanță comercială echilibrată, după constituirea rezervei valutare necesare pentru garantarea lichidității internaționale și alte scopuri, prin promovarea intensă a exporturilor și realizarea unei balanțe comerciale active. Necesitatea unei balanțe comerciale active se impune și atunci când trebuie rambursată datoria externă, care provine din balanțe comerciale deficitare interne, respectiv din completarea plății importurilor de bază cu credite străine necesare pentru investiții majore în economia națională [6].

Balanţa serviciilor

Serviciile, ca sector terţiar, capătă din ce în ce mai mult o deosebită însemnătate, atât pe plan intern, cât şi pe plan extern. Alături de balanţa comercială, balanţa serviciilor deţine al doilea loc important în structura balanţei de plăţi externe.

Conform metodologiei propuse de FMI, principalele posturi ale balanţei serviciilor cuprind încasările şi plăţile provenind din:

- ✓ decontări ale caselor de expediţii şi transporturi internaţionale;
- ✓ decontări din turism;
- ✓ decontări ale administraţiilor de poştă, telegraf, telex, fax, telefon, cablu, satelit, poştă electronică etc.;
- ✓ servicii financiare (tranzacţii valutare, liniile de credit, plasamentul de acţiuni etc.);
- ✓ servicii informaţionale şi de computer;
- ✓ servicii guvernamentale etc..

Al doilea cont al balanţei de plăți externe este ***„Contul de Capital și Financiar”***. În acest cont se cuprind:

- ✓ *investiţii directe* – reprezintă fluxurile sub formă de capital social, venituri reinvestite şi derivate financiare, inclusiv cele asociate cu diferite tranzacţii dintre diferitele filiale ale aceleiaşi societăţi transnaţionale. Transferul de capital social în scopul achiziţionării sau construirii unor întreprinderi este principala formă a investiţiilor directe, partenerul străin deţinând o pondere strategică în totalul capitalului şi voturilor, deci inclusiv dreptul de management, decizia şi controlul în limitele permise de legislaţia ţării gazde privind investiţiile străine;

- ✓ *investiţii de portofoliu* – includ tranzacţiile nerezidenţiale cu titluri de valoare indiferent de scadenţa lor – acţiuni, obligaţiuni, bonuri de tezaur şi alte instrumente monetare;
- ✓ *creanţe bancare şi nebancare*;
- ✓ *angajamente bancare şi nebancare*.

După cum am remarcat anterior, un rol important în aprecierea proceselor monetare calitative au de îndeplinit balanţa comercială şi balanţa de plăţi externe. Această din urmă balanţă cuprinde, după cum e cunoscut, aspecte de prim ordin de natură economică, financiară şi politică, caracteristicile stadiului respectiv de dezvoltare a economiei naţionale, oglindind gradul şi sensul angrenării economiei în diviziunea internaţională a muncii, potenţialul valutar creat în perioada de referinţă prin exporturi şi alte operaţiuni externe comparativ cu angajamentele de plată exigibile în aceeaşi perioadă [5].

Elementele balanţei, care prezintă volumul şi structura încasărilor şi plăţilor valutare, precum şi principalele corelaţii ale acestora, permit efectuarea unor judecăţi de valoare privind eficienţa programelor economice externe şi interdependenţa măsurilor de politică economică, interne şi externe.

Prin respectarea unor proporţii şi prin fundamentarea judicioasă a capitolelor balanţei de plăţi externe se creează posibilitatea ca statul să orienteze, prin pârghiile financiar-valutare, activitatea economică externă, să asigure eficientizarea operaţiunilor de export-import, să realizeze o economie însemnată de muncă socială, să obţină o folosire mai judicioasă a resurselor valutare ale ţării.

Totodată, prin intermediul balanţei de plăţi externe se poate realiza echilibrul valutar şi se pot crea rezerve valutare, permiţând astfel participarea intensă a ţării la diviziunea internaţională a muncii.

Deşi balanţa de plăţi externe este întotdeauna şi, în mod necesar, în final echilibrată, acest echilibru de natură contabilă nu spune totul cu privire la echilibrul valutar, la relaţiile ţării respective pe plan internaţional, ci constă în calitatea echilibrului, în determinarea modalităţilor la care s-a recurs pentru realizarea lui. Este de menţionat faptul că nu este acelaşi lucru, dacă balanţa de plăţi externe a fost echilibrată, de exemplu, prin sporirea veniturilor din export, prin reducerea importurilor sau prin contractarea de împrumuturi străine, aceasta din urmă aducând la plătirea de dobânzi mari, mărind astfel datoria externă a ţării. Din acest punct de vedere, prezintă deosebită importanţă măsurile economice care se adoptă pentru echilibrarea balanţei de plăţi externe, care pot fi:

- realizarea unei balanţe comerciale excedentare, fie prin sporirea producţiei şi a exportului, fie prin reducerea importului;
- realizarea unor solduri pozitive din turism, din servicii şi din alte activităţi;
- contractarea şi utilizarea de împrumuturi externe.

Opţiunea pentru o măsură sau alta depinde de o serie de factori:

a) de etapa de dezvoltare economică a ţării;
b) de obiectivele politicii economico-sociale într-o etapă sau alta;
c) de situaţia conjuncturii pe plan internaţional;
d) de poziţia ţării în circuitul economic internaţional.

Dar înainte de a analiza problemele echilibrării balanţei de plăţi externe, e necesar de a studia factorii care afectează atât balanţa comercială, cât şi balanţa mişcărilor de capital. Se poate remarca faptul că mai mulţi factori influenţează balanţa de plăţi externe. Însă cei mai influenţi factori sunt: inflaţia internă, venitul intern, rata de schimb şi restricţiile guvernamentale.

Inflaţia internă. Dacă rata inflaţiei naţionale creşte în comparaţie cu cea a majorităţii partenerilor ei de afaceri, balanţa de plăţi externe de obicei e descendentă. Aceasta se datorează faptului că consumatorii şi întreprinderile interne vor tinde să importe mai multe bunuri şi servicii (din cauza inflaţiei înalte) şi să exporte mai puţin.

Venitul intern. Daca venitul disponibil naţional se majorează cu o cotă procentuală mai mare decât cea a majorităţii partenerilor ei de afaceri, balanţa de plăţi externe, în general, e descendentă. Aceasta se datorează faptului că, din momentul în care nivelul venitului creşte, consumul de bunuri şi servicii tot creşte, inclusiv bunurile şi serviciile străine. O creştere în venitul intern majorează cererea pentru bunurile şi serviciile străine.

Rata de schimb. Dacă moneda naţională e apreciată în comparaţie cu cea a majorităţii partenerilor de afaceri, balanţa de plăţi externe e descendentă. Aceasta este din cauza faptului că exporturile interne devin mai costisitoare decât „întărirea" valutei interne. Ca o consecinţă, cererea străină pentru exporturile interne descreşte şi, în mod reciproc, cererea internă de exporturi străine se majorează (adică importul).

Restricţiile guvernamentale. Guvernul poate influenţa balanţa de plăţi externe prin impunerea tarifelor sau cotelor pe bunurile fabricate în străinătate. Tariful este un tip de impozit perceput de importuri. Aceasta determină ca importurile să fie mai scumpe şi prin aceasta se reduce cererea internă. Cota stabileşte o limită absolută a numărului sau cantităţii bunurilor fabricate în

străinătate, care pot fi importate într-o perioadă de timp determinată. Evident, impunerea cotei va avea tendinţa să reducă deficitul balanţei de plăti externe. Mai mult decât atât, guvernul central poate afecta balanţa de plăţi externe prin manipularea valorii ei valutare sau prin promovarea subsidiilor în producţia industriei interne. Subsidiile în producţie vor diminua costurile de producţie şi prin aceasta preţurile bunurilor finite. La rândul său, aceasta determină ca producătorii străini să devină neconcurenţiali prin preţ şi, deci, descurajează importurile şi încurajează exporturile interne.

Analiza factorilor care determină parametrii balanţei de plăţi externe permite a stabili mecanismul de realizare a echilibrului balanţei comerciale şi, în final, a balanţei de plăţi externe. Asigurarea unei balanţe de plăţi excedentare şi a echilibrului balanţei de plăţi externe necesită creşterea şi diversificarea producţiei destinate exportului, extinderea cooperării economice cu alte ţări, eficientizarea relaţiilor de comerţ şi cooperare externă. Se impune intensificarea acţiunii de prosperare a pieţelor externe şi de încheiere a unor contracte de lungă durată, adaptarea operativă a producţiei la cerinţele partenerilor externi, urgentarea asimilării de produse, instalaţii şi echipamente de înaltă productivitate, organizarea de reţele proprii de comercializare a produselor autohtone, precum şi de asistenţă tehnică, servicii şi desfacere a pieselor de schimb. Totodată, trebuie urmărită dimensionarea importurilor la strictul necesar, dezvoltarea cooperării în producţie etc.

Rolul balanţei de plăţi externe

Fiind un tabel de sinteză detaliat pe conturi și subconturi analitice pentru o anumită perioadă, balanța de plăți permite compararea cantitativă și calitativă a schimburilor reale și financiare ale unei țări cu străinătatea. Balanța de plăți nu este doar o simplă înregistrare descriptivă a unor operațiuni comerciale sau financiare; ea oferă elemente de diagnostic care permit evaluarea avantajelor și dezavantajelor pe care fiecare națiune le are în schimburile comerciale cu alte țări, cu creditorii și debitorii sau cu organismele financiare internaționale [7, 8].

Analiza balanței de plăți externe și a soldurilor conturilor acesteia permite tragerea unor concluzii privind competitivitatea externă a economiei naționale, în special în ceea ce privește comerțul cu bunuri și servicii. Pe baza balanței de plăți se poate determina și poziția investițională internațională a unei economii, evidențiind dacă o țară este net debitoare sau creditoare, precum și gradul de atractivitate al mediului de afaceri intern pentru investitorii rezidenți și

nerezidenți. Dacă mediul de afaceri se deteriorează, investitorii își pot redirecționa capitalurile către piețe mai atractive.

Balanța de plăți, prin posibilitatea de a analiza raporturile de schimb la nivel macroeconomic, devine un instrument esențial în modelarea și coordonarea politicilor comerciale externe. În cazul unui dezechilibru cronic al balanței comerciale (când exporturile sunt mai mici decât importurile), acesta poate fi teoretic redus printr-un set de măsuri fiscale (creșterea taxelor vamale, facilități fiscale pentru investitorii străini, subvenții, credite preferențiale) sau comerciale (promovarea și stimularea exporturilor).

Astfel, soldurile balanței de plăți constituie baza pentru o serie de politici macroeconomice: fiscale, monetare, valutare și comerciale (tarifare și netarifare).

2.3. Metode de ajustare a balanţei de plăţi externe. Particularităţile balanţei de plăţi externe a Republicii Moldova

Teoretic, o balanță de plăți este întotdeauna echilibrată, deoarece eventualul excedent valutar este destinat fie creșterii sau reconstituirii rezervelor bugetare, fie promovării exportului de capital și acordării de credite. Eventualul deficit este acoperit fie din rezervele bugetare, fie prin atragerea de fonduri străine prin credite, împrumuturi sau importuri de capital.

În realitate, noțiunea de dezechilibru al balanțelor de plăți se referă la excedentele sau deficitele diferitelor părți ale balanței, care, în ansamblu, trebuie să se echilibreze. Cel mai mare dezechilibru al unei balanțe de plăți provine din dezechilibrul schimburilor comerciale.

Astfel, balanța de plăți externe permite compararea cantitativă și calitativă a schimburilor reale și financiare cu străinătatea. Analiza balanței de plăți poate oferi concluzii clare privind competitivitatea producției naționale în raport cu cea străină, prin compararea cantitativă și structurală a exporturilor și importurilor, precum și prin analiza fluxurilor de capital, credite, servicii, aur etc. [4].

Balanța de plăți externe permite analiza indicatorilor raportului de schimb la nivel macroeconomic, oferind orientări pentru dezvoltarea producției naționale, în special în sectorul industrial. Aceasta permite compararea proporției dintre venitul național provenit din surse externe și venitul național

plătit străinătății, precum și proporția în care economia unei țări primește sau acordă ajutor economic și financiar străinătății.

Balanța de plăți externe este unul dintre cele mai importante instrumente pentru autoritățile guvernamentale în modelarea și coordonarea politicii economice externe. Ca instrument de politică și componentă a mecanismului economic, balanța de plăți contribuie la stabilirea unei anumite stări economice și la derularea proceselor economice. În plus, prin intermediul balanței de plăți externe se poate asigura echilibrul valutar și crearea de rezerve valutare, permițând astfel participarea activă a țării la diviziunea internațională a muncii.

Metode de echilibrare a balanţei de plăţi externe

În privinţa echilibrului balanţei de plăţi externe, în literatura de specialitate există două accepţiuni diferite:

1) echilibrul balanţei de plăţi este indus automat de echilibrul economic general şi nu e nevoie de intervenţia statului pentru echilibrarea balanţei de plăţi, considerându-se că aceasta se va echilibra în condiţiile echilibrului economic general;
2) echilibrul poate fi obţinut prin promovarea unor politici macroeconomice sau prin utilizarea unor tehnici de echilibrare specifice.

Ajustarea automată a balanţei de plăți

Unul dintre mecanismele care ajustează automat balanța de plăți externe este mecanismul prețurilor, susținut teoretic de Ricardo și Hume. Acest mecanism explică ajustarea automată a dezechilibrelor din balanța comercială (când exporturile sunt mai mici decât importurile). Mecanismul este relativ simplu: un deficit în balanța comercială duce la o scădere a masei monetare în circulație, deoarece banii sunt transferați în bancă pentru a cumpăra devize necesare plății excedentului de importuri, ceea ce reduce activele de rezervă. Conform teoriei cantitative a banilor, o scădere a masei monetare va duce implicit la o scădere a prețurilor. Această scădere a prețurilor va stimula exporturile și va descuraja importurile.

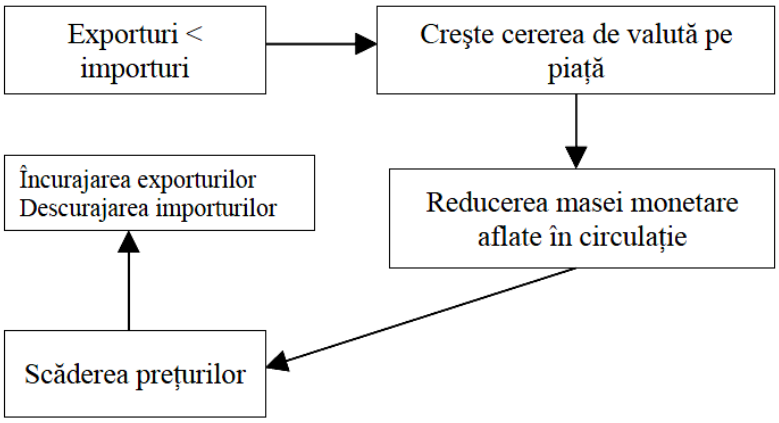

Figura 2.1. Ajustarea automată a balanţei de plăţi

Mecanismul de ajustare automată a BPE prin prețuri

Condiția esențială pentru funcționarea acestui mecanism este ca raportul valoric între monede (cursul de schimb) să nu sufere modificări semnificative (depreciere pronunțată).

Echilibrarea automată a balanței de plăți se va realiza și prin faptul că deflația generată de scăderea masei monetare în circulație va crește nevoia de fonduri în economie, ceea ce va duce implicit la creșterea dobânzilor. Atrași de dobânzile mai mari, investitorii străini își vor orienta capitalurile către această piață, contribuind astfel la reechilibrarea balanței de plăți. Acest mecanism de ajustare automată se numește finanțare compensatorie, diferențialul de dobândă fiind elementul care reechilibrează balanța de plăți (dezechilibrul din balanța comercială este compensat de un aport suplimentar de fluxuri financiare externe).

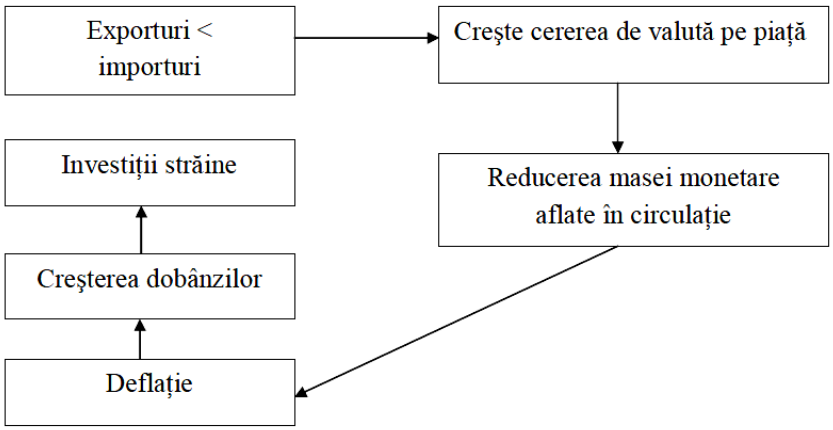

Figura 2.2. Mecanismul de ajustare automată a BPE prin prețuri

Mecanismul de ajustare automată a BPE prin finanţarea compensatorie

Atât teoria ajustării automate a BPE prin mecanismul prețurilor, cât și cea prin finanțarea compensatorie, se bazează pe ipoteza unor cursuri de schimb stabile.

Există teorii care sugerează că o creștere a importurilor duce la deprecierea cursului de schimb (din cauza cererii mai mari de valută), ceea ce, în ipoteza unor prețuri constante, descurajează importurile (care devin mai scumpe în moneda națională). O altă teorie este cea a echilibrului prin venituri (Keynes, Robinson, Harrod, Machlup), potrivit căreia există mecanisme interne de corectare a dezechilibrelor externe, cum ar fi nivelul veniturilor sau gradul de utilizare a forței de muncă [4].

În prezent, multe dintre aceste teorii nu mai sunt aplicabile în practică, deoarece fenomenele economice au devenit din ce în ce mai complexe. De exemplu, ajustarea BPE prin prețuri nu mai este posibilă atunci când masa monetară nu mai este corelată cu nivelul activelor de rezervă. În concluzie, în condițiile actuale, în care peste 60% din regimurile valutare se bazează pe flotarea liberă a cursului de schimb, echilibrarea automată a balanțelor de plăți este mai dificil de realizat, iar statul joacă un rol din ce în ce mai activ în corectarea deficitelor externe.

Există specialiști care susțin că intervenția statului în economie pentru a atinge o stare generală de echilibru se concentrează pe trei direcții principale: utilizarea deplină a forței de muncă, stabilitatea prețurilor interne și echilibrul balanței de plăți, obținut prin tehnici și mecanisme specifice. Echilibrarea balanței de plăți rămâne o problemă complexă și dificil de realizat, iar intervenția pentru echilibrare poate adesea leza interesele statelor partenere. De asemenea, dezechilibrele cronice în balanța de plăți ale unei mari puteri economice (cum ar fi SUA) au avut adesea repercusiuni asupra economiei mondiale [5].

Politici de echilibrare a BPE

Statul dispune de mai multe politici pentru ajustarea deficitelor din balanța de plăți externe:

1. Politici monetare: Acestea includ ratele de dobândă, operațiunile pe piața liberă efectuate de Banca Centrală și rezervele bancare obligatorii. Aceste politici pot influența direct fluxurile de capital, atrăgându-le prin creșterea ratelor de dobândă.

2. Politici bugetare: Aceste politici vizează creșterea veniturilor din impozite și taxe (prin fiscalitate sporită sau colectare mai eficientă) și prin reducerea cheltuielilor bugetare. Ele limitează dimensiunea deficitului bugetar intern, care este adesea finanțat extern prin fonduri împrumutate, mai ales în țările în curs de dezvoltare. Deficitele sunt adesea finanțate inflaționist prin emisiune de monedă, ceea ce poate dăuna exporturilor și agrava deficitul contului curent.

3. Devalorizarea cursului de schimb: Parte a politicii monetare, aceasta încurajează exporturile și descurajează importurile (care devin mai scumpe în moneda națională). Condiția esențială este ca deprecierea să fie mai mare decât creșterea prețurilor interne.

4. Instituirea de bariere tarifare și netarifare: Acestea limitează cantitativ importurile. Barierele tarifare sunt una dintre piedicile majore în calea fluxurilor comerciale internaționale, existând o mare varietate de astfel de bariere, unele greu de identificat și contracarat.

5. Stimularea și promovarea exporturilor: Metodele includ subvenții de export, credite de export subvenționate, facilități fiscale, asigurarea și garantarea creditelor de export, toate contribuind la reechilibrarea balanței comerciale.

6. Finanțarea deficitelor BPE: Aceasta implică acoperirea unui deficit comercial prin credite externe din diverse surse (de exemplu, FMI prin mecanismul de finanțare lărgită sau emisiunea de obligațiuni guvernamentale pe piața internațională). Avantajul este pe termen scurt, dar pe termen lung creditele amână rezolvarea cauzelor reale ale deficitului comercial. În plus, dobânzile plătite pentru aceste credite sunt înregistrate în debitul contului de venituri (contul curent), reportând deficitul pentru o perioadă viitoare.

7. Atragerea de investiții străine directe și de portofoliu: Acestea contribuie la reechilibrarea balanței de plăți prin capitalul străin injectat în economie, reducând presiunile asupra cursului de schimb generate de o balanță comercială deficitară [5].

În concluzie, statul poate interveni direct prin diverse pârghii și mecanisme pentru a reechilibra balanța de plăți externe. Necesitatea intervenției pentru echilibrarea BPE este determinată de absența ajustării automate și de impactul dezechilibrului BPE asupra echilibrului economic general. Balanța de plăți rămâne principalul instrument de măsurare a valorii și competitivității externe a unei economii, fiind totodată un instrument esențial pentru configurarea principalelor politici macroeconomice.

Pentru echilibrarea balanţei de plăţi externe, o importanţă deosebită prezintă asigurarea unei creşteri substanţiale a exportului în valută convertibilă, promovarea unor exporturi de mărfuri al căror volum, structură şi grad de prelucrare să favorizeze o participare tot mai eficientă a ţărilor, inclusiv a R. Moldova, în circuitul economic mondial. Bunăoară, la nivelul anului 1994, în clasamentul mondial al ţărilor în ordinea crescătoare a riscului (Clasamentul „Euromoney"), Republica Moldova ocupa locul 155. Creşterea ponderii produselor industriale în totalul exporturilor şi, îndeosebi, în exportul spre ţările dezvoltate economic ar constitui un factor determinant al unor mutaţii calitative directe în cadrul balanţei de plăţi externe a Republicii Moldova.

Exportul nu depinde însă numai de ţara noastră, ci şi de ţările partenere. Este cunoscut faptul că în ultimii ani comerţul internaţional în ansamblu suferă de pe urma intensificării politicii protecţioniste a ţărilor industrializate. Barierele tarifare, cotele de import şi celelalte bariere netarifare, cum ar fi limitarea valutară a exportului, aranjamentele preferenţiale de importuri, taxele de export, protejarea prin subvenţii a unor ramuri economice, dăunează schimburile noastre cu străinătatea, ceea ce se reflectă negativ în balanţa comercială.

Realizarea unei balanţe comerciale active, necesare pentru consolidarea rezervei internaţionale a statului nostru, este condiţionată nu doar de sporirea exportului, dar şi de limitarea importului şi, în primul rând, a importului în valută convertibilă până la nivelul la care înnoirea tehnologiilor, modernizarea întreprinderilor şi producţiei pentru export nu sunt periclitate [6].

Factorii destabilizatori ai balanţei de plăţi externe şi necesitatea echilibrării ei. Pe lângă factorii analizaţi anterior mai există şi alţi factori:

1) întârzieri în darea în exploatare a unor obiective industriale de însemnătate naţională majoră;
2) reducerea exportului determinată de calamităţi naturale sau de evenimente precum: greve, războaie etc.;
3) creşterea iraţională a importului;
4) slăbirea calităţii producţiei pentru export;
5) dereglarea preţurilor mondiale;
6) restricţiile cantitative şi creşterea taxelor vamale.

Echilibrarea balanței de plăți externe se realizează prin compensarea soldurilor active din relațiile cu anumite țări cu soldurile pasive din relațiile cu alte țări, utilizând aceeași modalitate de plată. De aceea, reducerea soldului pasiv este una dintre preocupările principale ale oricărei politici comerciale externe bine gândite. Aceasta se poate realiza prin:

- sprijinirea producției cu valoare adăugată mare pentru piața externă, cu scopul de a crește prețurile la export și veniturile în valută convertibilă;
- sprijinirea politicii de investiții prin atragerea de capitaluri străine;
- emiterea de obligațiuni pe piața externă de capital, amortizabile pe termen lung;
- obținerea de credite de la organisme financiar-valutare.

În concluzie, îmbunătățirea condițiilor de pe piețele valutar-financiare externe, respectarea egalității depline în drepturi și a avantajului reciproc, dezvoltarea unor schimburi libere și echitabile, precum și realizarea unei economii echilibrate la nivel mondial vor facilita echilibrarea balanței de plăți externe. Odată cu aceasta, se vor perfecționa continuu instrumentele valutar-financiare, se vor îmbunătăți formele și metodele de evaluare a schimburilor externe, pentru a asigura echivalența acestora, și va crește puterea de cumpărare a monedei în raport cu alte monede.

Constituit ca un stat independent în 1991, Republica Moldova a trebuit să-şi determine propria balanţă de plăţi şi să se racordeze la schimbările intervenite în relaţiile economice internaţionale şi regionale.

- O primă schimbare s-a referit la transformarea relaţiilor economice interne din cadrul fostei (URSS) în relaţii economice externe, cu toate consecinţele specifice şi în lipsă de personal adecvat.
- O altă schimbare se referă la încercările de reorientare geografică a legăturilor economice externe dinspre est spre vest în intenţia de a diminua dependenţa exagerată faţă de zona rublei.
- A treia schimbare importantă se referă la intrarea directă a Republicii Moldova în zona relaţiilor financiar-monetare internaţionale şi regionale.

În asemenea condiţii externe are loc procesul de formare a unei noi structuri a economiei naţionale, proces care decurge în condiţiile lipsei de surse financiare interne.

Trecerea la economia de piaţă şi privatizarea în agricultură au redus considerabil potenţialul producţiei de marfă, cauzând o naturalizare a schimbului economic. Ca efect s-a redus potenţialul de export agricol. Un proces similar are loc şi în industrie. Producţia industrială a multor ramuri e minimală; plus la aceasta, o economie naturală aici e imposibilă.

În economia Republicii Moldova criza structurală se împleteşte cu criza sistemului relaţiilor de producţie, având ca efect o reducere catastrofală a venitului naţional şi a produsului intern brut. Deşi estimările Departamentului Statistică indică o creştere a PIB, ţinem să menţionăm că realitatea a demonstrat o diminuare a acestui indicator, fapt menţionat mai sus. Fiind imposibilă o mişcare regresivă, este necesară o profundă reformă economică pentru a depăşi starea de criză. Acesta este cadrul intern pentru stabilirea relaţiilor economice externe.

Reorientarea economiei Moldovei spre piaţa occidentală necesită cheltuieli enorme pe care în prezent republica noastră nu le poate suporta.

În prezent relaţiile economice externe ale Republicii Moldova se află abia la etapa formării lor şi nu doar cu Occidentul, care în trecut practic nu existau, dar şi cu ţările din fostul spaţiu sovietic, care urmează a fi puse pe o temelie cu totul nouă. Putem afirma că cadrul economic extern este nefavorabil.

În condiţiile create se impune tot mai imperios necesitatea elaborării unui Program de stat de restructurare a economiei naţionale.

În astfel de condiţii statul trebuie să introducă anumite restricţii valutare pentru a orienta fluxurile valutare spre piaţa internă şi investiţii productive.

Bibliografie:

1. Regulamentul cu privire la raportarea informaţiei aferente Balanţei de plăţi, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administraţie al Băncii Naţionale a Moldovei nr. 61 din 11.09.1997, în vigoare din 01.01.1998. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 1997, nr. 77-78/139 (cu modificările şi completările ulterioare).
2. BRAN, Paul. *Relaţii financiare şi monetare internaţionale*. Bucureşti: Editura Economică, 1995. 303 p. ISBN 973-9198-20-1
3. BRAN, Paul. *Economica valorii*. Bucureşti: Editura Economică, 1995, 288 p. ISBN 9739648779
4. BRAN, Paul. *Finanţele întreprinderii*. Bucureşti: Editura Economică, 1997. 351 p. ISBN 973-9198-73-2
5. MOCANU, Natalia, DRAGUȚA, Serghei, BEDA, Oxana. *Curs universitar la disciplina „Relații financiar-valutare internaționale”*: pentru studenții specialității 364.1 – Finanțe și bănci. Chișinău, 2015. 53 p.

6. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale.* Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-7
7. Conturile internaţionale ale Republicii Moldova. BNM https://www.bnm.md/ro/tipuri-de-publicatii/balanta-de-plati-republicii-moldova
8. Balanța de plăți a Republicii Moldova. BNM https://www.bnm.md/ro/tags/balanta-de-plati

Întrebări de autoevaluare:

1. În ce constă echilibrul financiar?
2. Descrieți metodele de ajustare a balanţei de plăţi externe.
3. Expuneți mecanismul de ajustare automată a BPE prin prețuri.
4. Ce este balanţa de plăţi externe?
5. Care sunt politicile de echilibrare a BPE?
6. Care sunt factorii destabilizatori ai balanţei de plăţi externe?

Tema 3. PIAŢA MONETARĂ INTERNAŢIONALĂ

3.1. Piaţa monetară internaţională: concept, structură. Rolul ei în cadrul RVFI
3.2. Valutele şi monedele internaţionale: concept, forme, convertibilitate
3.3. Instrumentele de plată internaţionale: forme şi mecanism de utilizare

Obiective generale:

- definirea noțiunii de piață monetară;
- identificarea rolului pieței monetare în cadrul RFVI;
- definirea noțiunii de valută și generalizarea metodelor de stabilire a cursului de schimb;
- cunoașterea instrumentelor de plată internațională.

Concepte-cheie: *piață monetară, certificate de depozit, valute convertibile, valute liber-utilizabile, valute transferabile,valute neconvertibile.*

3.1. Piaţa monetară internaţională: concept, structură. Rolul ei în cadrul RVFI

Relațiile monetare internaționale, care apar din formarea și utilizarea sumelor de bani, precum și relațiile legate de definirea unităților monetare, constituie esența categoriei economice cunoscute sub numele de piață monetară internațională **(PMI)** [4].

Prin piața monetară internațională se înțelege adesea ansamblul tranzacțiilor de capital bănesc pe termen scurt (până la un an). Pe PMI se desfășoară, în mod concret, întregul fenomen valutar. Pentru a gestiona activitățile specifice relațiilor și raporturilor monetare internaționale, pe PMI funcționează un aparat adecvat, care reprezintă cadrul instituțional al acestei piețe.

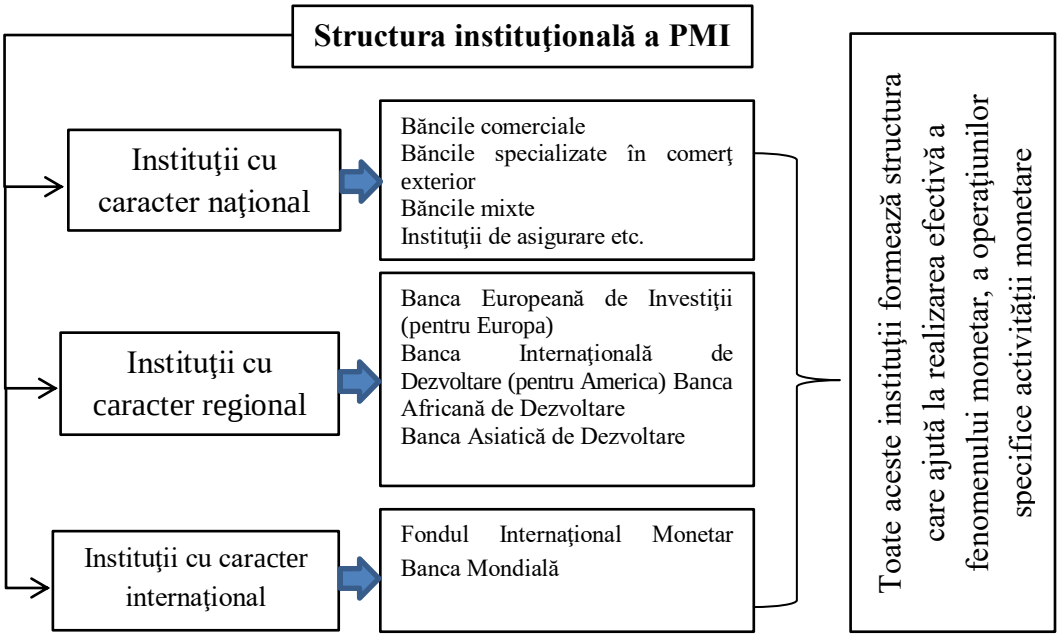

Figura 3.1. Structura instituţională a pieţei monetare internaţionale

Pieţele monetare sunt pieţe de tranzacţionare OTC (over-the-counter), prin intermediul telefonului sau folosindu-se sistemele electronice de tranzacţionare. Mulţi dintre participanţi la piaţă operează pe scară internaţională, iar tranzacţiile au loc 24 din 24 [4].

Băncile centrale joacă un rol esențial pe piața monetară, utilizând-o pentru a implementa politica monetară. Responsabilitățile lor includ:

- supravegherea sistemului bancar și a circulației monetare;
- controlul ofertei de bani și al ratelor dobânzii pe plan intern;
- menținerea stabilității cursului de schimb.

Pentru a atinge aceste obiective, băncile centrale folosesc diverse instrumente ale pieței monetare, cum ar fi rata dobânzii, manipularea taxei de rescont, politica de operațiuni pe piața deschisă (OPEN MARKET), rezervele minime obligatorii etc.

Rolul pieței monetare internaționale

Piața monetară internațională este principalul actor în comunicarea economică prin intermediul banilor la nivel internațional. Aceasta furnizează:

- produsele monetare necesare pentru evaluarea și comunicarea valorii;
- structurile necesare pentru transferul sigur al semnelor bănești;

- mecanismele pentru corectarea rapidă a distorsiunilor din procesul de comunicare economică internațională [7].

Piața monetară internațională, la fel ca orice altă piață, există pentru a permite cumpărătorilor și vânzătorilor de mărfuri să efectueze tranzacții și să schimbe active între ei. În cadrul acestei piețe, banii circulă liber atât între investitori și cei care contractează împrumuturi, cât și între cumpărători și vânzători, traversând granițele internaționale. Participanții la piață utilizează piața monetară pentru a satisface nevoile lor de a acorda sau de a contracta împrumuturi bănești pe termen scurt, la o anumită rată a dobânzii, astfel mărind sau micșorând masa monetară în circulație [5].

Deci, pieţele monetare se ocupă de împrumuturi pe termen scurt, care implică instituţii financiare şi corporaţii ce dau şi iau bani cu împrumut pentru perioade cuprinse între o zi şi un an. Pe pieţele monetare se stabileşte „preţul la bani", care este rata dobânzii la depozite şi credite.

Tabelul 3.1

Clasificarea operaţiunilor specifice pieţei monetare internaţionale

Produsele pieţei monetare internaţionale (operaţiuni specifice pieţei)		
1. Operaţiunile de dimensionare valorică a etaloanelor monetare	**DEF:** Acțiuni prin intermediul cărora la dispoziția procesului de comunicare se pune **etalonul monetar internaţional.**	• Atragerea de informații economice, monetare, politice, sociale în context internațional; • Mecanismul cursului valutar; • Forma informațională a etalonului – piața pune la dispoziția activităților internaționale etalonul monetar.
2. Formarea masei monetare cu circulație internațională	**DEF:** Acțiuni de atragere și emisiune de monedă, care ar avea drept scop să asigure realizarea activităților financiare, creditare, valutare etc.	• Atragerea de semne băneşti din economiile naţionale în circuitul internaţional; • Monedele internaţionale (DST, EURO); • Monedele naţionale emise în context internațional (eurovalute); • Stabilirea cursului valutar

		pentru aceste monede; • Utilizarea masei monetare astfel create în cadrul relaţiilor de repartiţie economică, financiară şi de credit, precum şi în schimbul internaţional.
3. Formarea fondului de informaţii financiare, monetare şi economice internaţionale	**DEF:** Acţiuni de asigurare a unui fond informativ important sub formă de tehnologie de lucru, modalităţi de organizare a activităţii, informaţii despre fenomenele economice şi financiare etc.	• Obţinerea de informaţii din economiile naţionale; • Prelucrarea datelor obținute; • Publicarea informaţiilor.
4. Reglarea activităţilor monetare	**DEF:** Acţiuni ale aparatului bancar naţional şi internațional de a corecta operativ, cantitativ şi calitativ activităţile pe piaţa monetară.	• Observarea permanentă a modului în care rezultatele pieţei monetare corespund economiei mondiale; • Analiza observaţiilor; • Comanda de autoreglare.

În scopul realizării operaţiunilor specifice pieţei monetare (produselor) şi a importanței interdependenţe dintre diferite produse, este util de a analiza cele mai importante instrumente ale pieţei monetare. Există două modalităţi de bază în a aborda diferite tipuri de instrumente sau titluri de valoare care se utilizează pe pieţele monetare [6].

Una dintre metode face distincţie intre înstrumentele negociabile şi cele nenegociabile şi utilizează următoarele categorii:

- depozite pe pieţele monetare;
- titlurile de valoare negociabile.

Cea de a doua metodă diferenţiază instrumentele în funcţie de modul în care acestea generează venituri şi utilizează următoarele categorii:

- instrumente purtătoare de cupon;
- instrumente cu discount;
- produse derivate.

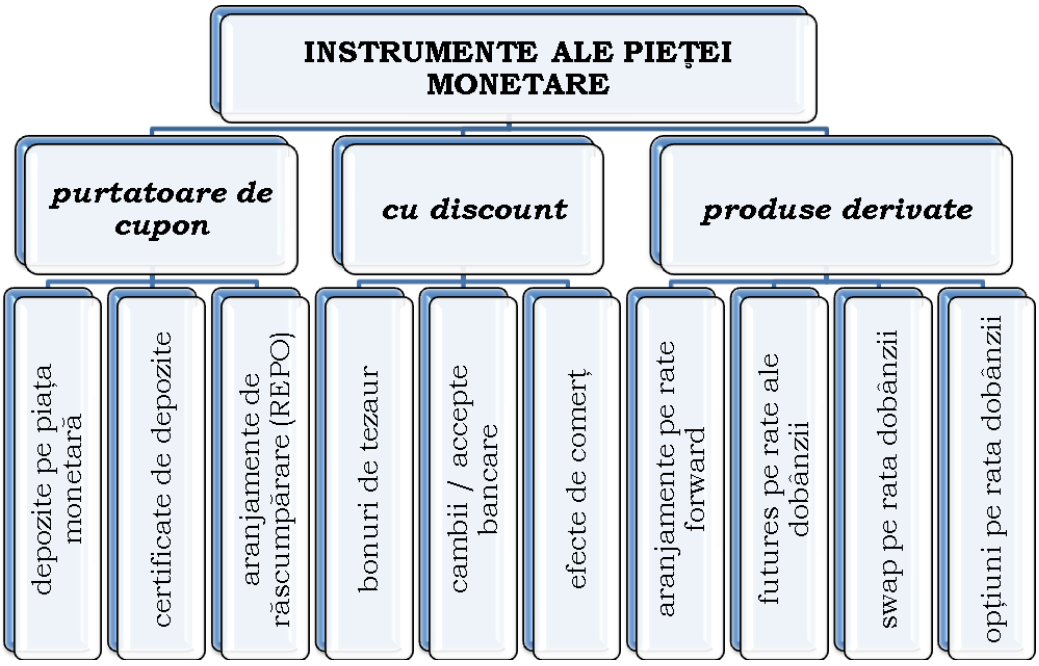

Figura 3.2. Instrumente ale pieţei monetare

Tabelul 3.2

Caracteristică instrumentelor monetare

Purtătoare de cupon – purtătoare de dobîndă, deoarece se caracterizează prin plăţi de dobândă asociate
• **depozite pe piaţa monetară** – instrumente nenegociabile; • **certificate de depozit** – instrumente negociabile şi reprezintă o recipisă negociabilă pentru fondurile depozitate la o bancă pentru o anumită perioadă şi cu anumită rată a dobânzii; • **aranjamente de răscumpărare (REPO)** – instrumente negociabile şi reprezintă o înţelegere survenită între două părţi, prin care una acceptă să vândă un instrument celeilalte părţi, la o dată convenită şi la un preţ stabilit şi, simultan, acceptă să cumpere înapoi respectivul instrument de la cealaltă parte, la o dată ulterioară, contra unui preţ convenit.

Cu discount – instrumente ale pieţei monetare care nu raportează în mod explicit dobânda
• **bonuri de tezaur** – o cambie negociabilă pe termen scurt emisă de un guvern pentru a sprijini finanţarea nevoilor de angajare de împrumuturi la scară naţională; • **cambii/accepte bancare** – sunt cambii comerciale şi cambii bancare; • **efecte de comerţ** – bilete la ordin.

Produse derivate – instrumente ale pieţei monetare care au ca suport rata dobânzii
• **aranjamente pe rate forward** – contract între două părţi, prin care se stabileşte rata dobânzii care se va aplica la un viitor împrumut sau depozit şi pentru care s-a stabilit suma, moneda, o dată viitoare pentru credit şi depozit, scadenţa; • **futures pe rate ale dobânzii** – tranzacţii forward prezentând mărimi de contract şi scadenţe standard, care sunt tranzacţionate la o bursă oficială; • **swap pe rata dobânzii** – o înţelegere între părţi, prin care fiecare parte este de acord să efectueze o serie de plăţi către cealaltă parte, la termene convenite, până în momentul scadenţei înţelegerii; • **opţiuni pe rata dobânzii** – este un contract (call, put), care conferă deţinătorului dreptul (însă nu şi obligaţia) de a vinde sau cumpăra un instrument monetar.

3.2. Valutele şi monedele internaţionale: concept, forme, convertibilitate

Utilizarea cu precădere a unor bani naţionali face necesară o cunoaştere permanentă a factorilor economici şi monetari din economia emitentă, a influenţelor de pe piaţa internaţională; de asemenea, circulaţia exclusivă a semnelor băneşti impune o corelaţie permanentă cu situaţia prezentă şi viitoare a etalonului monetar, care defineşte unităţile monetare în cauză [1]. Toate aceste aspecte dau un conţinut deosebit de complex fenomenului valutar actual.

În cadrul relațiilor economice internaționale apare necesitatea existenţei unor mijloace de plată care să fie recunoscute de partenerii schimburilor, tranzacţiilor comerciale.

Operațiunile și tranzacțiile multiple care apar între persoane fizice și juridice din diferite țări, precum și cele internaționale propriu-zise, generează încasări și plăți, creanțe și datorii. Lichidarea acestora se poate realiza prin diverse mijloace și instrumente de plată internaționale, și anume:

Valute (monede naționale) – emise de autoritățile monetare;

Monede naționale emise în afara țărilor respective (eurovalute) – emise de instituții bancare care nu aparțin țărilor ale căror monede sunt emise pe piața internațională;

Monede cu caracter internațional – DST, EURO;

- Cambii;
- Bilete la ordin;
- Cecuri.

De la început se cuvine de remarcat că, dacă în cadrul unei economii naţionale operaţiunile şi tranzacţiile economice se lichidează cu moneda ţării respective, pentru plăţile internaţionale nu a fost creată până în prezent o adevărată monedă internaţională, emisă de o autoritate interstatală care să impună şi anumite dispoziţii monetare în acest sens. Rolul de monedă internaţională îl îndeplinesc fie unele monede naţionale, care, datorită unor însuşiri sau împrejurări deosebite, circulă şi în afara graniţelor statului emitent, servind ca mijloace de plată cu caracter internaţional, fie instrumente emise de anumite organisme internaţionale pentru a fi utilizate pe plan mondial sau regional. În acest caz instrumentele monetare internaţionale pot circula paralel cu monedele naţionale sau în locul acestor monede. Este important de menționat că valutele, monedele internaționale și compensațiile realizează eliberarea imediată de datorie. Acestea sunt denumite *mijloace de plată internaționale*. Alte instrumente, cum ar fi cambiile, biletele la ordin, cecurile, acțiunile și obligațiunile exprimate în valută, permit doar reglementarea temporară a modului de lichidare a unor creanțe internaționale. Utilizarea lor nu are efect liberatoriu, ele fiind în esență titluri de credit. Acestea sunt denumite generic instrumente de plată și de credit internaționale [4].

Valutele și instrumentele de plată internaționale formează ceea ce, în termeni generali, se numește *devize*. Acesta este sensul larg al termenului, deoarece în practică el este adesea utilizat într-un sens restrâns, indicând doar instrumentele de plată pe termen scurt exprimate în valută, cum ar fi cambia, biletul la ordin și cecul.

Mijloacele de plată includ totalitatea instrumentelor monetare prin care se poate lichida o creanță internațională rezultată din operațiuni curente, schimbul de mărfuri și servicii și turism. Se consideră că mijloacele de plată internaționale reflectă banii utilizați la nivel mondial pentru lichidarea datoriilor sau creanțelor provenite din relațiile financiare și de credit.

Din aceste puncte de vedere, se desprind trăsăturile generale ale mijloacelor de plată internaționale și anumite caracteristici pe care se pune accentul în fiecare studiu.

Mijloacele de plată internaţionale depind de:

- schimburile comerciale şi de cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică,
- interesele părţilor contractante,
- locul plăţii,
- normele care reglementează activitatea de comerţ exterior,

- capacitatea de plată a debitorilor.

Mijloacele de plată au, la rândul lor, un rol activ în dezvoltarea schimburilor economice şi a cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice internaţionale.

Este cazul să menţionăm că, de-a lungul anilor, atât instrumentele monetare acceptate ca mijloace de plată internaţionale, cât şi proporţia participării acestora la lichidarea creanţelor internaţionale, au cunoscut importante modificări.

Disponibilităţile de valută reprezintă principalul potenţial de plată utilizat pentru lichidarea obligaţiilor de plată din schimburile economice internaţionale.

În trecut, monedele naționale erau definite prin conținutul lor valoric stabilit prin lege de către statele respective. Acest conținut era cunoscut sub numele de valoare paritară, care se materializa într-o cantitate de aur fin ce stătea la baza unei unități monetare.

Condițiile pe care trebuia să le îndeplinească acest etalon erau să fie cât mai stabil și să aibă o valoare unanim recunoscută pe piața mondială. Astfel, pentru o perioadă, etalonul a fost aurul (sub formă de monede sau lingouri), urmat de etalonul aur-devize sau de o altă monedă de referință bine cotată pe piața internațională [4].

Prin valută se înţelege moneda naţională a unui stat deţinută de o persoană fizică sau juridică străină sau care este utilizată în relaţiile de plăţi internaţionale [1].

Clasificarea valutelor după mai multe criterii:

I. Din punctul de vedere al realităţii, există:

- ✓ ***valute efective*** – sub formă de monede, bancnote;
- ✓ ***valute în cont*** – disponibilităţi în conturi bancare.

Valuta efectivă se utilizează în mod obişnuit pentru achitarea contravalorii cheltuielilor de transport, întreţinere etc., sumele necesare fiind procurate de la bănci sau de la ghişeele de schimb valutar.

Valuta în cont poate apărea ca disponibilă la o bancă din ţara deţinătorului, importatorului sau la o bancă dintr-o terţă ţară. Plăţile din cont se efectuează prin operaţiuni bancare curente: dispoziţie de plată, virament între conturi.

II. Din punctul de vedere al stabilităţii valutare, pot fi:

- *valute forte* – o valută care pe o perioadă mai îndelungată de timp are un curs ascendent;

- *valute stabile* – care pe un interval de timp mai mare au un curs orizontal, fără fluctuaţii;
- *valute slabe* – care pe un interval de timp au un curs descendent.

III. Din punctul de vedere al rolului în cadrul sistemului valutar, se disting:

a) *valute de rezervă* – sunt instrumentele monetare selectate din rândul valutelor obişnuite, ele trebuind să posede un cel mai înalt grad de însuşiri care să le califice ca atare, îndeosebi securitate şi stabilitate valorică, avându-se în vedere că rezerva valutară constituie un plasament pe termen lung. Pe timpul când Anglia era puterea dominantă, valuta de rezervă era lira sterlină. După declinul acestei ţări, locul ei a fost treptat luat de dolarul SUA. În cadrul sistemului valutar de la Jamaica dolarul a rămas cu statutul de valută de rezervă, însă, de rând cu dolarul, în prezent în practică sunt utilizate Euro şi JPY.

Premisele obiective pentru care o monedă să fie declarată valută de rezervă sunt:

- poziţia dominantă a ţării în economia mondială;
- reţea dezvoltată de instituţii financiar-bancare, inclusiv peste hotare;
- piaţă de capital organizată, liberalizarea operaţiunilor valutare, libera convertibilitate a valutei, drept urmare fiind utilizarea ei la extern.

Printre factorii subiectivi se poate menţiona o politică externă activă, inclusiv valutară şi creditară. În aspect instituţional, o condiţie necesară pentru a fi recunoscută moneda naţională ca valută de rezervă este introducerea ei în circuitul mondial prin intermediul băncilor şi al instituţiilor financiar-bancare internaţionale.

Moneda naţională care a fost declarată valută de rezervă îi oferă economiei ţării emitente următoarele avantaje:

- acoperirea deficitului balanţei de plăţi externe în monedă naţională;
- întărirea poziţiilor producătorilor autohtoni în lupta de concurenţă pe piaţa mondială.

În acelaşi timp, moneda naţională având calitatea de valută de rezervă, sunt necesare de îndeplinit anumite condiţii, şi anume:

- Stabilitatea monedei naţionale neutilizându-se devalorizarea sau alte restricţii valutare sau comerciale;
- Lichidarea deficitului balanţei de plăţi externe.

IV. Din punctul de vedere al posibilităţii de preschimbare a unei valute în alta, există:

- ✓ *valute convertibile;*

- ✓ *valute liber-utilizabile;*
- ✓ *valute transferabile;*
- ✓ *valute neconvertibile.*

Prin ***valută convertibilă*** se înţelege însuşirea legală pe care o are o monedă de a putea fi preschimbată în mod liber prin vânzare-cumpărare pe piaţa valutară, în sensul că nu există restricţii nici cu privire la suma de preschimbat, nici cu privire la scopul preschimbării (plăţi pentru tranzacţii comerciale, necomerciale, financiare) şi nici la calitatea celui care efectuează preschimbarea (rezident sau nerezident al ţării unde se efectuează preschimbarea).

Valutele liber-utilizabile reprezintă o categorie de monede create prin noul statut al FMI. Ele au fost denumite monede convertibile care, pe baza hotărârii FMI, sunt:

- folosite pe larg pentru efectuarea plăţilor în tranzacţiile internaţionale;
- pe larg negociate pe principalele pieţe valutare.

FMI a hotărât ca numai următoarele valute să fie liber-utilizabile: USD (dolar american), EURO, JPY (yen japonez), GBP (liră sterlină).

Valutele liber-utilizabile pot fi definite ca „valute-cheie" şi vor fi utilizate pe scară largă ca valute de rezervă şi ca mijloc de tezaurizare. Această situaţie se poate însă schimba brusc. De aceea, FMI a prevăzut că valutele sus-amintite vor fi liber-utilizabile numai până la noi dispoziţii.

Valutele transferabile. O monedă, fără a deveni convertibilă, poate fi numai transferabilă prin încrederea acordată acesteia de un grup de state. Valuta transferabilă poate avea numai forma valutei în cont. Rubla transferabilă a fost un ban de cont, de rezervă şi de plată, folosit numai în circuitul închis al decontărilor din cadrul BICE (Banca Internaţională de Cooperare Economică). Era definită printr-o cantitate de aur de 0,987412 gr, find ca şi rubla sovietică. Ea nu a fost însă o monedă care ar putea fi creată de Bancă, ci apărea şi dispărea în cadrul plăţilor internaţionale. După cum arată şi denumirea, ea era virabilă din contul uneia dintre ţările membre în contul altei ţări membre.

În afara acestora, valutele transferabile pot lua naştere şi din funcţionarea unor acorduri bilaterale de clearing, în cazul în care există prevederi în acord, care permit celor doi parteneri să lichideze soldul final sau cel existent la un moment dat, pe calea transferării soldului în favoarea unei terţe ţări. În felul acesta, moneda respectivă de clearing poate fi considerată ca fiind convenţional transferabilă.

Valute neconvertibile sunt acele monede care nu sunt recunoscute de statul emitent decât în cadrul graniţelor sale. În legătură cu monedele

neconvertibile noul statut al FMI prevede posibilitatea de a spori numărul monedelor ţărilor membre utilizate în operaţiunile sale de acordare de credite şi cu unele monede neconvertibile. FMI va încheia în acest scop angajamente de participare cu ţara a cărei monedă urmează să fie utilizată în exterior. Condiţia este ca ţara a cărei monedă urmează să fie utilizată în exterior să aibă o bună situaţie a balanţei de plăţi şi rezerve valutare suficiente, pentru ca utilizarea în exterior a monedei sale să nu creeze dificultăţi de ordin monetar şi economic. Conform aranjamentelor de principiu, ţara emitentă a monedei utilizate în exterior se angajează să preschimbe, la cerere, suma în moneda sa într-o sumă echivalentă în monede liber-convertibile [5, 6].

Statutul FMI definește convertibilitatea internațională în două sensuri:

a) În sens larg, convertibilitatea internațională înseamnă eliminarea restricțiilor și discriminărilor în domeniul plăților și transferurilor internaționale;
b) În sens restrâns, convertibilitatea internațională înseamnă obligația băncii centrale de a cumpăra propria monedă deținută de o bancă centrală străină, la cererea acesteia, cu condiția ca suma respectivă să provină din tranzacții curente recente sau să fie necesară pentru plăți curente.

Convertibilitatea este o caracteristică generală a unor monede, constând în capacitatea acestora de a fi schimbate liber cu alte monede, fără restricții, prin vânzare-cumpărare pe piață. Convertibilitatea poate fi:

- *convertibilitate internă*, cu restricții fie în ceea ce privește calitatea posesorului, fie în ceea ce privește anumite operațiuni;
- *convertibilitate externă*, fără niciun fel de restricții.

În prezent, aproximativ 140 de monede naționale sunt convertibile. Pentru a realiza convertibilitatea unei monede, sunt necesare următoarele condiții:

- existența unui potențial economic ridicat, care să asigure cantitățile de mărfuri cerute de partenerii externi, la calități competitive și prețuri corespunzătoare;
- creșterea puterii de cumpărare a monedei, ceea ce presupune, la rândul său, creșterea productivității muncii și a producției economice în general, precum și creșterea venitului național;
- stabilitatea relativă a cursului valutar al monedei naționale, sprijinită de existența unei rezerve valutare corespunzătoare, care să asigure un

mecanism de intervenție pe piețele valutare pentru menținerea stabilității;

- realizarea unei balanțe de plăți echilibrate, care să alimenteze rezerva valutară, ceea ce presupune încurajarea exportului prin avantaje acordate exportatorilor, acordarea de licențe și protejarea profitului realizat de aceștia;
- realizarea unui buget echilibrat și evitarea sau reducerea datoriei externe;
- eliminarea restricțiilor valutare de orice fel.

Pentru o monedă națională, asigurarea convertibilității interne este primordială. Aceasta se realizează prin mărfurile și serviciile care garantează masa de semne bănești aflate în circuitul intern, dar și în circuitul extern.

$$(Mm_i + Mm_e)*Vc - PIB, \quad (1)$$

unde: Mm_i – masa monetară din circuitul intern;
Mm_e – masa monetară ce circulă pe plan internaţional;
Vc – viteza de rotaţie a banilor într-un an;
PIB – produsul intern brut anual al ţării respective.

O masă de bunuri de calitate și competitive valoric reprezintă întotdeauna o garanție pentru deținătorul străin de mijloace bănești ale țării care asigură prin producția sa bunurile respective.

Eurovalutele. La începutul anilor '50, câteva evenimente economice și monetare, legate de creșterea schimburilor economice internaționale și de unele restricții impuse de autoritățile monetare din SUA privind ieșirile de dolari pe piața mondială, au determinat emisiunea de monede naționale în afara economiilor de origine. Acest mecanism de emisiune a început cu dolarul, care era la acea dată singura monedă acceptată în circuitul internațional.

Condițiile de formare a depozitelor în dolari la băncile comerciale europene au impus compromisuri importante față de mecanismele monetare acceptate în 1944 la Bretton Woods. Formarea de depozite în valută la o bancă comercială și solicitarea de dobândă de depozit tot în monedă străină au reprezentat condiția și imboldul pentru acest mecanism de emisiune, similar cu cel practicat pe piața internă de către băncile comerciale atunci când fructifică depozitele prin acordarea de credite în monedă de cont. Acest fenomen a avut loc pentru a evita restricțiile monetare și cele privind ieșirea de fonduri din țară.

Băncile care dețineau aceste depozite nu erau obligate să respecte anumite reguli privind lichiditatea sau să mențină un anumit nivel al rezervelor

față de banca centrală, libertate obținută în schimbul plății unei taxe de licență. Aceste bănci sunt numite *eurobănci*, iar dolarii deținuți de ele sunt numiți *eurodolari*. Prefixul „euro" nu mai indică neapărat situarea băncii în Europa, aceasta putând fi situată în orice parte a lumii. Eurovaluta nu este o monedă aparte; ea se comportă ca moneda din care provine, urmând fluctuațiile acesteia pe piață..

Operaţiunile în eurovalute. Pentru ca o operaţiune să fie calificată drept operaţiune în eurovalută, trebuie îndeplinite 2 condiţii:

a. Valuta utilizată să fie străină faţă de ţara în care se desfăşoară operaţiunea;
b. Niciuna dintre părţile contractate să nu fie rezident al ţării emitente a valutei folosite.

Depunerile în cont de eurodolari pot proveni de la organismele internaţionale, societăţi transnaţionale, întreprinderi comerciale, eurobănci, agenţi de bursă etc.

Operaţiunile în eurovalute pot prezenta uneori următoarele avantaje:

- un profit mai mare pentru depunător, deoarece dobânda la depuneri în eurovalute este adesea superioară celei plătite la depunerile în valută;
- securitate sporită – depunătorul de eurovalute în eurobănci scapă de restricţiile autorităţilor emitente ale valutei respective;
- comoditate relativă, câştigată prin faptul că depunerile nu se mai fac obligatoriu numai în ţara de origine a valutei, ele se pot face la cea mai apropiată şi mai convenabilă eurobancă.

Monedele internaționale: conținut, tipuri, utilizarea lor pe piața monetară internațională

Pe lângă monedele naționale care circulă în afara statului emitent, pentru a facilita schimburile între țări se utilizează și o serie de instrumente monetare și unități de cont emise de organismele financiar-bancare internaționale [4].

Factorii care au determinat apariția unităților monetare de cont internaționale:

1. Nevoia de a spori lichiditatea internațională;
2. Crearea unei monede internaționale care să nu aparțină niciunui stat;
3. Găsirea unui instrument monetar stabil în condițiile evoluției instabile a cursurilor valutelor convertibile.

Astfel, în 1969, prin modificarea statutului FMI, acest organism financiar-monetar internațional s-a transformat într-un institut de emisie de

monedă, fiind împuternicit să aloce un supliment la activele de rezervă existente printr-un cont special de tragere, numit Dreptul Special de Tragere (DST).

Funcțiile DST:

1) *etalon monetar* – valoarea unei monede poate fi definită în DST;

2) *mijloc de rezervă* – intră în structura lichidității internaționale;

3) *mijloc de plată* – folosit pentru procurarea altor valute.

Valoarea DST este calculată zilnic de FMI pe baza cursurilor de pe piață a valutelor din coș și publicată zilnic. Până în prezent, FMI a efectuat două emisiuni și atribuiri de DST țărilor membre. Atribuirea de DST țărilor membre se face proporțional cu cota subscrisă la FMI, fără ca acestea să fie obligate la o contraprestație. Fiind unități monetare de cont, evidența și mișcarea din contul unei țări în contul altei țări sau al FMI sunt efectuate prin sistemul computerizat al Departamentului DST al FMI, unde sunt înregistrate toate fondurile exprimate în DST [4].

O țară care a primit DST le poate utiliza astfel:

- să-și mărească rezerva valutară oficială;
- să procure contra DST valută convertibilă de la alte țări membre ale FMI indicate de acesta;
- să obțină direct valute convertibile contra DST de la o țară membră fără intermediul FMI;
- să plătească dobânzi și comisioane.

Folosirea DST în sistemul plăților internaționale prezintă anumite limite:

- ✓ Circulația lor este limitată la nivelul FMI și al băncilor centrale ale țărilor membre;
- ✓ Persoanele particulare nu au acces la DST;
- ✓ Cumpărarea-vânzarea DST-urilor se face printr-o valută de transmisie;
- ✓ Nu pot îndeplini funcția de mijloc de plată internațională decât prin convertirea lor într-o altă valută.

Pentru a pune capăt instabilității monetare pe pieţele de schimb, generalizată după 1971, Comunitatea Economică Europeană (CEE) a demarat negocieri intense pentru realizarea unui sistem monetar mai performant. Drept urmare, la 13 martie 1979, CEE (cu excepția Angliei) a creat un spațiu monetar, devenit Sistemul Monetar European (SME), bazat pe o unitate de cont denumită European Currency Unit (ECU).

ECU a fost înlocuit de euro la 1 ianuarie 1999, la un curs de schimb 1 ECU = 1 euro.

3.3. Instrumentele de plată internaţionale: forme şi mecanism de utilizare

Utilizarea instrumentelor de plată și de credit în relațiile internaționale a devenit necesară din două motive: pe de o parte, mijloacele tradiționale de plată nu puteau întotdeauna face față lichidării unor obligații al căror volum a crescut spectaculos în secolul XXI, iar, pe de altă parte, datorită simplificărilor semnificative aduse de practicile unor instrumente moderne.

Astfel, cele mai utilizate mijloace, instrumente și tehnici de plată în tranzacțiile economice internaționale sunt: valutele, monedele internaționale, cambia (trata), biletul la ordin și cecul. În ultima perioadă a luat amploare și utilizarea cardului. De asemenea, merită a fi menționate tehnicile de plată precum incasso-ul documentar și creditele documentare (în variantele: acreditiv documentar și scrisoare de credit comercială) [4].

Devizele sunt titluri de credit pe termen scurt, care înlocuiesc temporar banii lichizi în stingerea unei creanțe în străinătate și reprezintă cel mai important instrument de plată internațional – în sens restrâns. Cu timpul, noțiunea de devize s-a extins, astfel încât, în prezent, ea include atât valuta efectivă și în cont, cât și orice titlu de credit sau hârtie de valoare (obligațiuni, acțiuni etc.) exprimate într-o monedă străină.

În funcție de valuta în care sunt exprimate, devizele pot fi:

Devize convertibile: Titlurile de credit sau hârtiile de valoare sunt denominate în valute convertibile. Prin vânzare, ele pot fi transformate oricând într-o altă valută convertibilă, fie în cont, fie în numerar, sau într-o altă hârtie de valoare exprimată într-o altă valută convertibilă.

Devize neconvertibile: Acestea sunt exprimate într-o valută neconvertibilă, iar preschimbarea lor într-o altă monedă este limitată de statul emitent al monedei respective. Utilizarea devizelor neconvertibile se bazează, de regulă, pe angajamente bancare sau acorduri între două sau mai multe state.

Devize clearing: Acestea pot fi exprimate atât în valute convertibile, cât și neconvertibile, dar sunt utilizate exclusiv pentru stingerea creanțelor din relațiile de clearing. Ele nu pot fi negociate sau scontate, spre deosebire de celelalte tipuri de devize convertibile.

Trăsăturile fundamentale comune tuturor titlurilor de credit:

- autonomia lor;
- conținutul documentului nu poate fi modificat, ci doar completat.

Avantajele principale ale utilizării titlurilor de credit pe termen scurt:

- Sunt preferate datorită garanției pe care o oferă, asigurând certitudinea efectuării plății;
- Sunt utilizate deoarece sunt negociabile, permițând beneficiarilor să le transmită prin scontare și reescontare și să încaseze sumele înscrise înainte de scadență;
- Prin girare sau andosare în favoarea unui beneficiar, deținătorul titlului poate plăti o datorie înainte de scadență.

Funcțiile titlurilor de credit:

- ✓ ***Instrument de plată:*** Independent de tranzacția care stă la baza lui, poate lichida sau genera alte creanțe.
- ✓ ***Instrument de credit:*** Permite cumpărătorului să obțină un credit necesar efectuării actului de comerț între părți.

Este important de subliniat că cambia, biletul la ordin și cecul nu sunt instrumente de plată cu efect eliberatoriu imediat. Ele rămân, în esență, instrumente de credit, în sensul că un astfel de document, transferat și trecut prin mai multe succesiuni, rămâne o creanță în sarcina debitorului, care nu se eliberează de datorie decât în momentul în care, la scadență, creditorul sau ultimul purtător al documentului primește suma respectivă.

Cambia este un titlu de credit prin care o persoană, denumită trăgător (creditorul), dă ordin scris unei alte persoane, denumită tras (debitorul), să plătească la scadență o anumită sumă de bani, într-un anumit loc, unei terțe persoane (beneficiar) [4].

Elementele cambiei:

1. **Ordinul de a plăti o sumă determinată** – exprimată într-o valută, suma fiind trecută în cifre și litere. Dacă suma este scrisă de mai multe ori, rămâne valabilă suma în litere cea mai mică.
2. **Numele persoanei care trebuie să plătească** – trasul, această persoană devenind debitor principal dacă acceptă cambia.
3. **Scadența** – o cambie poate fi trasă la vedere, la un anumit termen de la vedere, la un anumit termen de la data emisiunii sau la o zi fixă, calendaristică. Cambia care nu are indicată scadența este considerată ca plătibilă la vedere.
4. **Locul unde trebuie efectuată plata** – se indică, de regulă, sub numele și adresa trasului. Dacă nu se indică, locul plății este localitatea de domiciliu a trasului.

5. **Numele beneficiarului** – la ordinul căruia se face plata. De menționat că beneficiarul poate fi chiar trăgător.
6. **Data și locul emiterii** – data trebuie să cuprindă ziua, luna și anul, având importanță pentru calcularea scadenței. Locul emiterii se înscrie alături de dată și, dacă acesta este omis, se prezintă ca fiind localitatea arătată sub semnătura trăgătorului.
7. **Semnătura trăgătorului** – se impune a fi de mână olografă, în partea de jos, la finalul cambiei.

Funcţiile cambiei sunt următoarele:

1) *instrument de substituire* a transportului de numerar;
2) *instrument de credit* – este principala funcţie a cambiei, fiind legată de dezvoltarea relaţiilor de credit;
3) *instrument de garanţie de plată*;
4) *instrument de plată* – prin cambie creditorul poate să-şi achite obligaţia de plată faţă de un creditor al său. Funcţia aceasta a dobândit o mare însemnătate cu o intensă circulaţie pe calea girului, a scontării şi reescontării.

În circulaţia cambiei sunt angajate trei persoane:

- ***trăgătorul*** – care trebuie să primească suma înscrisă;
- ***trasul*** – care urmează să efectueze plata;
- ***beneficiarul*** – care poate fi o terţă persoană.

Uneori intervine şi o a patra persoană, care prin operaţiunea numită aval îşi ia răspunderea garantând plata sumei la scadenţă. Operaţiunea se face prin menţiunea înscrisă direct pe cambie sau separat. Creditorul remite mai întâi cambia debitorului care trebuie să o accepte, înscriind pe faţa documentului cuvântul „acceptat”, semnează şi o remite beneficiarului. Acesta o va păstra până la scadenţă, când o va prezenta trasului, care în mod obligatoriu va efectua plata [3].

Cambia poate fi preluată de la beneficiarul ei de către o bancă comercială înainte de scadenţă, la cererea acestuia. În acest caz, banca plăteşte suma înscrisă pe cambie mai mică. Operaţiunea se numeşte scont şi dobânda devine taxa scontului. La scadenţă banca primeşte suma înscrisă pe document de la debitor.

Valoarea actuală se calculează astfel:

$$\mathbf{Va = Vn - S} \qquad \mathbf{(2)}$$

$$\boldsymbol{S = \frac{Vn * Tx * Nz}{365 * 100}} \qquad \mathbf{(3)}$$

unde: Va – valoarea actuală
Vn – valoarea nominală
S – scontul
Tx – taxa scontului percepută de bancă
Nz – numărul de zile până la scadenţă

Banca comercială, la rândul ei, având nevoie de lichidităţi transmite cambia băncii centrale înainte de scadenţă. Operaţiunea se numeşte *rescont*. Taxa de rescont micşorează şi mai mult suma ce se va încasa de beneficiar la scadenţă [2].

Cambiile, ca instrumente de plată internaționale, circulă în diferite țări și sunt acceptate de trasul din altă țară. În cazul în care cambia prevede plata într-o anumită monedă care nu este cotată la locul plății, aceasta va fi achitată în moneda țării locului de plată, în funcție de cotarea din ziua scadenței.

În practica relațiilor economice internaționale (REI), se deosebesc cambii în funcție de mai multe criterii:

I. **După cum sunt sau nu însoțite de documente**:

- ***cambii simple*** – sunt remise trasului și circulă (până la încasarea lor) neînsoțite de documente;
- ***cambii documentare*** – sunt cele la care se anexează documentele convenite de parteneri privind expedierea mărfurilor. Documentele care, de regulă, însoțesc cambiile sunt: o copie după factură, documentele de transport (duplicatul scrisorii de trăsură, conosamentul etc.), polița de asigurare și alte documente prevăzute în contract. În cazul în care servește vânzătorului la încasarea mărfurilor, cambia documentară este prezentată la plată cumpărătorului, prin banca exportatorului și, respectiv, prin corespondentul acesteia din țara importatorului.

II. **După modul în care este stipulată plata:**

- ***cambii la vedere*** – sunt plătibile de către tras la prezentarea lor de către deținători, dar într-un interval de maxim un an. La achitare, trasul reține cambia și, eventual, documentele însoțitoare. Cambiile la vedere se utilizează curent, mai ales în relațiile țărilor care se află în zona dolarului SUA și a GBP;
- ***cambii la un anumit termen de la vedere*** – se deosebesc de cele la vedere prin faptul că plata intervine după un aviz dat debitorului că

urmează plata. Avizul se realizează prin prezentarea cambiei spre acceptare trasului. Banca importatorului, primind cambia de la corespondentul său din țara exportatorului, i-o prezintă inițial importatorului, nu spre plată, ci spre acceptare, iar la un anumit termen de la acceptare remite spre plată cambia acceptată, însoțită de documentele de livrare;

- c***ambii la termen cu scadență la o zi fixă*** – documentele sunt remise trasului și eliberate acestuia de către banca prezentatoare contra acceptării plății. Spre deosebire de cambiile cu plata la un termen de la vedere, cambiile la termen permit importatorului să intre în posesia documentelor care-i permit ridicarea mărfurilor înainte de a le achita. Exportatorul livrează marfa bazându-se pe încrederea în semnătura importatorului, prin care acesta acceptă plata și se angajează că la scadență își va onora obligația.

III**. După natura operației care a generat emiterea cambiei:**

- ***cambii comerciale*** – se folosesc în cazul unui contract comercial pe credit, garantând plata sumei la data stabilită de vânzător;
- ***cambii bancare*** – se folosesc în cazul în care o bancă comercială, în poziția de tras, a acordat un credit cumpărătorului, fiind remisă vânzătorului.

Biletul la ordin este o obligație de a plăti la scadență o anumită sumă de bani. Spre deosebire de cambie, biletul la ordin implică doar două persoane și este emis de debitor, nefiind necesară acceptarea. Biletul la ordin, la fel ca și cambia, este atât un instrument de plată, cât și un instrument de credit, care poate fi avalizat și poate circula prin andosări succinte. Deși este mai puțin utilizat în lichidarea creanțelor comerciale internaționale, biletul la ordin a devenit foarte popular în relațiile de credit bancar.

Biletul la ordin se prezintă în două forme:

- ***biletul la ordin simplu*** – emis de o persoană care datorează o sumă de bani, prin emiterea și înmânarea angajamentului de plată creditorului său, garantând astfel plata sumei;
- ***biletul la ordin garantat –*** cunoscut în practică sub denumirea engleză de warrant. Garanția semnăturii emitentului este asigurată prin dovada (recipisa) depunerii unor mărfuri în depozit sau în gaj comercial.

Cecul este un instrument de plată și de credit prin care creditorul dă ordin să se plătească din contul său o sumă determinată către un beneficiar la o anumită dată. Cecul este un înscris pe un formular special, tipărit de bancă,

uneori sub forma unui carnet de cecuri. Cecul a apărut și s-a dezvoltat după apariția cambiei și a bancnotei, odată cu dezvoltarea sistemului de credit.

Operațiunea de emitere a cecurilor are loc în condițiile în care creditul acordat de bănci agenților economici, precum și disponibilitățile bănești ale acestora, sunt depuse în cont curent și pot fi ridicate cu ajutorul cecurilor. Utilizarea pe scară largă a cecurilor și a altor forme de decontări fără numerar a făcut ca cea mai mare parte a disponibilităților bănești să se concentreze la bănci sub forma depozitelor.

În relațiile economice internaționale, cecul se caracterizează prin proviziunea (acoperirea) cu disponibil din care să se efectueze plata, care se constituie fie dintr-un depozit bancar, fie din credit bancar. Proviziunea se realizează în prealabil, la o valoare corespunzătoare cecului, certă, lichidă și disponibilă. Emiterea, semnarea și punerea în circulație a unui cec fără acoperire constituie în toate țările o infracțiune sancționată de lege.

Fiind prin excelenţă un titlu de credit, la cec intervin 3 persoane:

- ✓ **trăgătorul** – persoana care ordonă plata, care dispune de cont în bancă;
- ✓ **trasul** – persoana care achită plata, de regulă, este o bancă;
- ✓ **beneficiarul** – persoana care urmează să încaseze suma [3].

În ultimele decenii, utilizarea cecului a cunoscut o mare dezvoltare determinată, printre altele, de supleţea remarcabilă în folosirea lui, caracteristica sa constând, în special, în formele variate ce le poate îmbrăca, forme impuse de viaţa practică comercială. Printre variantele cele mai des utilizate pe plan internaţional pot fi întâlnite: cecul obişnuit, eurocecurile, cecurile de călătorie [5].

Cecurile pot fi clasificate pe baza unor criterii specifice:

I. În funcție de modul în care este indicat beneficiarul, cecurile se împart în:

- ***cec nominativ:*** emis în favoarea unei persoane sau firme, cu indicarea explicită a numelui acesteia. Aceste cecuri nu pot fi transmise prin gir;
- ***cec la ordin:*** menționează beneficiarul și îi conferă dreptul de a-l transmite altui beneficiar prin andosare;
- ***cec la purtător:*** emis fără a specifica numele persoanei sau firmei în favoarea căreia se face plata. Beneficiarul este persoana care deține documentul, iar cecul poate circula prin gir.

II. În funcție de modul de încasare, cecurile pot fi:

- ***cecuri nebarate:*** se plătesc în numerar la bancă;

- ***cecuri barate:*** marcate cu două linii paralele pe fața cecului, indicând că plata se face prin virarea sumei în contul curent bancar al beneficiarului;
- ***cec de virament:*** ordin de transfer al unei sume într-un cont de virament, specificând și numărul contului;
- ***cecuri obișnuite:*** corespund definiției și descrierii standard;
- ***cec certificat:*** banca certifică existența fondurilor suficiente în cont pentru onorarea cecului și blochează suma necesară la momentul certificării;
- ***cec poștal:*** destinat facilitării plăților în localitățile fără filiale bancare;
- ***cecuri de călătorie:*** emise de bănci cu valori nominale fixe, destinate călătorilor în străinătate. Acestea sunt achiziționate de la băncile emitente sau de la corespondenții lor și pot fi decontate imediat la orice oficiu de schimb din străinătate, reducând riscul de pierdere sau furt [5].

Bibliografie:

1. Legea pentru modificarea unor acte normative, nr. 214 din 20.07.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 287-290 art. 504.
2. Legea privind reglementarea valutară, nr. 62–XVI din 21.03.2008, în vigoare din 18.01.2009. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 127-130 art. 496.
3. Regulamentul cu privire la unităţile de schimb valutar, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administraţie al Băncii Naţionale a Moldovei nr. 53 din 5.03.2009. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 62-64 art. 269.
4. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale.* Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-7
2. KRUEGER, Anne. *Determinarea cursului valutar: Determinarea ratei de schimb.* Timişoara, 1996. 170 p.
3. NEGRUŞ, Mariana. *Plăţi şi garanţii internaţionale*. Bucureşti: C.H. Beck, 2006. 584 p. ISBN 978-973-65-5938-9
4. NEGRUŞ, Mariana. *Tehnici de calcul valutar-financiar*. Bucureşti: Editura Militară, 1992. 272 p. ISBN 973-32-0201-0

5. TUCKER, Alan L., MADURA, Jeff, CHIANG, Thomas C. *International financial Markets*. USA, 1991. 355 p. ISBN 978-0314817211
6. VOINEA, Gheorghe. *Mecanisme şi tehnici valutare şi financiare internaţionale.* Iași: Sedcom Libris, 2001. 398 p. ISBN 9738028582

Întrebări de autoevaluare:

1. Ce se înţelege prin piaţa monetară internaţională?
2. Ce se numesc mijloace de plată internaţionale?
3. Clasificați valutele după toate criteriile.
4. Analizati eurovalutele.
5. Ce reprezintă convertibilitatea?
6. Ce este o cambie?
7. Descrieți instrumentele de plată internaţionale.

Tema 4. MECANISMUL CURSULUI VALUTAR

4.1. Cursul valutar: concept, conţinut valoric. Paritate monetară, tipuri de curs valutar, funcţiile
4.2. Factorii ce determină evoluţia cursului valutar şi tehnici de stabilire a cursului valutar
4.3. Riscul valutar

Obiective generale:

- determinarea pieței de schimb valutar şi structura ei;
- descrierea diferitor pieţe de schimb valutar;
- analiza şi comparația operaţiunilor principale desfăşurate pe pieţele de schimb valutar;
- definirea noţiunii de risc valutar;
- analiza şi evaluarea structurii şi tendinţelor pe piaţa valutară a R.Moldova
- cunoașterea pieţelor derivate şi a produselor derivate;
- identificarea riscului valutar şi a metodelor de protecţie împotriva lui.

Concepte-cheie: *curs valutar, licitație valutară, curs de vânzare, sistem valutar internațional, risc valutar.*

4.1. Cursul valutar: concept, conţinut valoric. Paritate monetară, tipuri de curs valutar, funcţiile

Raportul cantitativ dintre două monede, ce se stabileşte pe piaţa valutară, se numeşte **curs valutar.** Acesta mai poate fi definit ca preţul unei valute exprimat în termenii altei valute. Întrucât cursul valutar se formează pe piaţa valutară, el este numit şi cursul valutar de schimb sau pur şi simplu cursul de schimb sau cursul de schimb valutar. Deşi reprezintă denumiri ale aceluiaşi raport, noţiunile diferă prin mecanismul determinării respectivului curs. *Cursul valutar este preţul la care o monedă naţională poate fi schimbată cu o altă monedă naţională sau internaţională* (DST, euro). Acest raport dintre două valute se stabileşte pe baza unui mecanism care a evoluat în decursul timpului [1].

În perioada etalonului aur şi etalonului aur-devize, moneda utilizată în relaţiile internaţionale avea un conţinut valoric şi cantitativ numit *valoare paritară*. Aceste valori paritare ale monedelor naţionale erau exprimate printr-un numitor comun care, la început, era aurul, iar în perioada interbelică şi după cel de-al Doilea Război Mondial — atât în aur (pentru dolar ş.a.), cât şi, mai ales, în alte monede naţionale, în DST sau alt coş de valute.

Raportul cantitativ dintre valorile paritare a două monede se numeşte ***paritate monetară***. Dacă valorile paritare sunt fixe, atunci şi raportul dintre ele, respectiv paritatea monetară, este fix(ă). Dacă valoarea paritară a unei monede creşte – ca urmare a unei decizii a autorităţii monetare naţionale, atunci şi paritatea monetară a acestei monede faţă de alte monede cu valoare paritară nemodificată va creşte, proces care se numeşte *revalorizare*. Tendinţa inversă, de micşorare a valorii paritare – ca urmare a deciziei autorităţii monetare naţionale — se va reflecta în scăderea parităţii monetare, proces ce se numeşte *devalorizare* [6, 2].

În afară de acestea mai pot fi evidenţiate următoarele tipuri de cursuri valutare în dependenţă de criteriile menţionate:

Din punctul de vedere al stabilităţii relative, cursul valutar a îmbrăcat, de-a lungul istoriei, în principal, forma:

- cursului punctelor aur;
- cursurilor stabile (fixe);
- cursurilor flotante.

Cursul punctelor aur, caracteristic sistemelor monetare bazate pe aur-monedă şi într-o formă redusă în cele bazate pe aur-lingouri, se forma în baza convertibilităţii în aur a monedelor corespunzător valorilor lor paritare.

Acest curs valutar oscila în jurul parităţii aur în limitele determinate de cheltuielile de transport şi asigurare ale aurului. Mecanismul de menţinere a stabilităţii cursului valutar era spontan, el oscilând între aşa-numitele „puncte ale aurului”, de ieşire şi de intrare în ţara respectivă.

Dacă cursul monedei se deteriora în cadrul relaţiilor de plăţi internaţionale, aurul ieşea din ţara respectivă, iar dacă cursul se întărea, avea loc intrarea de aur. În esenţă, plata în aur se referă la cazul când cursul se abătea mult faţă de paritate.

Cursurile stabile (fixe), ca noţiune, apar în urma acordurilor de la Bretton-Woods (1944), prin care s-a stipulat obligativitatea statelor membre ale FMI de a supraveghea menţinerea variaţiei cursului pe piaţă a monedelor lor în limitele de ±1% în jurul parităţilor monetare. În perioada 1971-1973 ecartul a

fost mărit la ±2,25%, după caz; începând cu 1973, odată cu declanşarea crizei valutar-financiare, sistemul a fost abandonat. Promovarea sistemului amintit avea ca obiectiv asigurarea unei stabilităţi a schimburilor comerciale. Menţinerea cursului valutar în limitele de ±1% şi apoi de ±2,25% se realiza de băncile centrale prin intervenţii pe piaţa valutară, respectiv prin vânzări şi cumpărări de valute. Valuta de intervenţie cel mai des folosită era dolarul SUA.

Cursul flotant se formează şi oscilează pe piaţa valutară fără limite prestabilite, în funcţie de cererea şi oferta de valute. Generalizarea cursurilor flotante a avut loc după 1973 şi se menţine şi în prezent.

În ansamblul relaţiilor valutare internaţionale, la etapa actuală se întâlnesc diferite practici şi terminologii legate de utilizarea cursurilor flotante, dintre care se pot evidenţia:

• ***flotare „pură" (curată)*** – este dată de situaţia în care cursul unei valute se formează, pe piaţa valutară, spontan „curat", în sensul că autorităţile monetare din ţara de origine a monedei nu intervin pentru a proceda la corecţia evoluţiei lui. Foarte rar utilizat de state, poate să apară întâmplător şi pe perioade scurte;

• ***flotare impură (murdară)*** – apare în cazul în care, deşi autoritatea monetară dintr-un stat a adoptat cursul flotant, care prin el însuşi presupune mişcarea nestânjenită a valutei pe piaţa valutară, banca centrală, prin vânzări şi cumpărări (făţişe sau mascate) de valute, influenţează nivelul cursului, imprimându-i o anumită tendinţă (de urcare, menţinere, scădere). Intervenţiile pe piaţa valutară se fac la cererea autorităţilor guvernamentale, în scopul atingerii pe această cale a unor obiective economice, comerciale, financiar-valutare. La etapa actuală, practic toate băncile centrale din ţările cu valută convertibilă procedează la intervenţii masive pe piaţa valutară pentru a influenţa în sensul dorit cursul monedei lor. Efectul acestor măsuri este, desigur, limitat, deoarece ele nu pot contracara distorsiunile de structură în evoluţia cursurilor valutare;

• ***flotare interdependentă (singulară)*** – este dată de situaţia în care cursul unei monede evoluează pe piaţă independent, nelegat de evoluţia altor valute.

Flotează independent dolarul SUA, yenul japonez, dolarul canadian, lira sterlină, șilingul austriac etc.

• ***flotare concentrată (în grup)*** – acest sistem are la bază un aranjament între un grup de state care convin ca între monedele lor să existe cursuri stabile, respectiv cursul unei monede în raport cu al altor să oscileze în cadrul unor limite prestabilite (ca în cadrul cursurilor stabile 1944-1971). În raport, însă, cu alte monede, neparticipante la aranjament, cursul monedelor lor flotează

independent. Acest sistem este practicat de unele ţări membre ale vieţii comune, sistem care succesiv a purtat denumirea de „şarpe în tunel", „şarpe valutar". Începând cu 13 martie 1979, sistemul flotării concentrate, în limitele unui ecart ±2,25%, este o componenţă a SME.

Caracteristica esenţială a acestor tipuri de cursuri, indiferent de denumirea lor, este evoluţia imprevizibilă şi practic necontrolabilă, cu efecte nocive asupra plăţilor internaţionale [6].

Tipuri de cursuri **din punctul de vedere al autorităţii (sau locului) care (unde se) stabileşte şi publică cursul valutar**: cursul unei valute poate fi stabilit de:

- *autoritatea europeană dintr-o ţară (curs oficial);*
- *prin activitatea burselor de schimb valutar (curs bursier sau fixing);*
- *prin activitatea băncilor (curs de piaţă);*
- *neoficial la bursa neagră (curs tolerat)* [4].

Cursul oficial este stabilit în mod unilateral de autoritatea monetară dintr-o ţară. Acest curs poate fi mai apropiat sau mai îndepărtat de raportul valoric real dintre monede (puterile lor reale de cumpărare), potrivit obiectivelor politice, economice, comerciale ale statului respectiv. De-a lungul anilor cursul oficial a îmbrăcat mai multe forme:

Cursul oficial paritar se stabilea atunci când monedele comparate aveau o valoare paritară stabilă, fixă. În acest caz, cursul oficial coincidea cu paritatea, din care motiv i se mai spunea şi curs oficial paritar. Acest tip de curs a fost practicat de toate statele lumii până la declanşarea crizei de la începutul anilor `70. În principiu, cursul oficial paritar nu se modifică decât atunci când se schimbă valoarea paritară a monedelor comparate prin devalorizare sau revalorizare.

Cursul central este o formă derivată a cursului oficial paritar. Adoptat ca termen în urma Acordului Smithonian (1971), cursul central avea la bază media cotării monedelor de pe piaţa valutară, pe un anumit interval. Faţă de acest curs central autorităţile monetare ale ţărilor membre ale FMI urmăreau menţinerea cursului pe piaţă al monedelor lor în limitele unui ecart de ±2,25%.

Cursul oficial-convenţional reprezintă o formă a cursului oficial şi, publicat sub această denumire (curs oficial), se caracterizează prin aceea că autorităţile monetare dintr-o ţară stabilesc în mod unilateral un anumit raport între moneda naţională şi celelalte valute, fără să existe un raport de echivalenţă reală între puterile de cumpărare ale monedelor comparate. Cursul oficial-convenţional este practicat la etapa actuală de ţările cu monedă neconvertibilă.

El are doar o utilitate internă, respectiv, decontări interne, calcule de eficienţă etc.

Cursul reprezentativ este cursul utilizat de FMI în evaluarea disponibilităţilor şi operaţiunilor sale interne în diferitele valute ale statelor membre, precum şi în relaţiile cu acestea. Dată fiind evoluţia permanentă a cursurilor valutare, periodic este revizuit (notificat sau nenotificat).

Cursul bursier se formează la bursa valutară în funcţie de cererea şi oferta de valute şi exprimă, de regulă, raportul real de valoare dintre monedele comparate. Potrivit regimului practicat în ţara respectivă, aceste cursuri poartă denumirea de fixing sau cotaţia oficială a bursei şi sunt publicate oficial zilnic sub forma listei oficiale a cursului bursei. El constituie în reper pentru cursurile la care lucrează băncile. Ca tendinţă, rolul burselor valutare în formarea cursului este în scădere, ca urmare a angajării tot mai puternice a băncilor în această activitate. De altfel, numai câteva ţări au menţinut sistemul stabilirii cursului la bursă: Franţa (Paris), Italia (Roma). Odată cu descentralizarea activităţii de comerţ exterior şi liberalizarea schimbului valutar, începând cu 1991, a fost instituit sistemul fixingului interbancar.

Cursul pieţei sau cursul de piaţă, ca noţiune în sens restrâns, este cursul la care lucrează băncile, iar într-o accepţiune mai largă, este cursul care se formează pe piaţa valutară în ansamblul ei (bănci, burse etc.), în funcţie de cererea şi oferta de valute. Acest curs se publică sub denumirile de: curs de schimb, cotaţia oficială a pieţei, curs de schimb bancar.

Acest tip de curs este practicat de marea majoritate a statelor cu valută convertibilă – SUA, UE, Elveţia, Canada, Australia, Singapore etc.

Cursul tolerat sau negru se stabileşte la aşa-numita bursă neagră şi apare ca practică faţă de valutele care nu formează obiectul cotării la burse sau bănci, au un regim valutar special şi nu sunt convertibile. De regulă, acest curs este mult depărtat de cursul oficial declarat de autoritatea monetară a monedei. El nu are valoare oficială, ci, cel mult, informativă.

Sintetizând cele prezentate, constatăm că în prezent, potrivit regimului practicat în diferite ţări, cursul valutar poate îmbrăca forma:

- ✓ **cursului oficial (convenţional)**, stabilit în mod unilateral de autoritatea monetară, de regulă, în ţările cu monedă neconvenţională;
- ✓ **cotaţiei oficiale a zilei sau cursului pieţei**, în ţările cu monedă convenţională, unde nu se practică sistemul burselor de schimb valutar;

- ✓ **cursului de bursă,** în ţările cu monedă convenţională, unde se practică sistemul burselor.

Atât cursul pieţei, cât şi cursul de bază pot apărea ca modalităţi de stabilire a cursului monedei naţionale şi în ţările care au adoptat convertibilitatea internă (limită), aşa cum este cazul în numeroase ţări care depun eforturi pentru a trece la convertibilitatea externă [6].

Cursurile de schimb se pot clasifica şi astfel:

- ✓ *cursurile de schimb bilaterale (nominale);*
- ✓ *cursurile de schimb multilaterale (efective);*
- ✓ *cursurile de schimb reale (efectiv reale).*

Cursul de schimb bilateral (nominal). Prin cursul de schimb bilateral (nominal) înţelegem preţul unei valute faţă de dolar.

De exemplu, 1 euro = 1,38 dolari; 1 leu = 0,07 dolari etc [7].

Spunem că este un curs de schimb nominal, deoarece el nu se exprimă numeric, nominal, adică X dolari pentru o unitate de valută. Spunem că este un curs de schimb bilateral, deoarece este un curs de schimb al unei valute faţă de altă valută.

Cursul de schimb multilateral. De multe ori ne influenţează, alături de cursul de schimb nominal (bilateral), să caracterizăm printr-o singură mărime cursul de schimb al unei valute faţă de celelalte valute.

Deci, cursul de schimb multilateral reprezintă, de fapt, preţul unui coş reprezentativ de valute străine cu care valuta naţională intră în relaţii de schimb, fiecare dintre aceste valute fiind preţuită în funcţie de importanţa sa în comerţul ţării respective cu celelalte ţări.

Cursul de schimb real. Dacă cursul de schimb multilateral reflectă un curs de schimb nominal mediu, cursul de schimb real măsoară competitivitatea unei ţări pe plan internaţional. Cursul de schimb real (efectiv real) reprezintă raportul dintre preţurile bunurilor naţionale în străinătate (Pf), exprimate în lei, şi preţurile bunurile naţionale pe plan intern (P).

Cursul de schimb real (R) se poate calcula după cum urmează:

$$\mathbf{R = \frac{e * Pf}{P}}, \qquad \mathbf{(4)}$$

unde: e – preţul leului la bursele străine.

Dacă R creşte, atunci competitivitatea produselor noastre pe plan extern a crescut, cu condiţia ca alte aspecte să rămână constante.

Dacă R scade, atunci competitivitatea produselor noastre pe plan extern a scăzut.

Prin urmare, cursul de schimb real reflectă preţurile în lei oferite de partenerii noştri comerciali străini, în raport cu preţurile în lei practicate de producători în ţară. Desigur, schimbările în competitivitatea produselor noastre nu au ca principală cauză schimbările de preţuri în ţară sau în străinătate, ci schimbările ce au loc în cursurile nominale de schimb [7].

Conform cursului publicat sub forma a două cifre, avem:

Cursul de cumpărare reprezintă cursul la care băncile, bursele, agenţii de schimb valutar cumpără valuta străină contra monedei naţionale sau la care onorează documentele, instrumentele de plată exprimate în valută străină (în cazul cotării directe). În situaţia cotării indirecte, cursul de cumpărare reprezintă cursul la care băncile cumpără moneda naţională contra monedei străine. Acest curs este întotdeauna mai mic decât cursul de vânzare şi se scrie primul sau imediat după fixing. În publicaţii, acest curs se regăseşte sub diferite denumiri: achetear (franceză), buging, bid (engleză), ankauf, geld (germană).

Cursul de vânzare, scris întotdeauna al doilea, reprezintă cursul la care băncile, bursele vând valuta străină (cotare directă) contra monedei naţionale sau vând moneda naţională (cotare indirectă) contra valutei străine.

În publicaţii apare sub denumirea de: vend-eur (franceză), sellung, offerd (engleză), verkanf, brief (germană).

În funcţie de momentul în care are loc preschimbarea sumelor şi virarea în conturi a banilor, avem două tipuri de cursuri:

Cursul la vedere (spot – engleză, compant – franceză), denumit şi cursul zilei pentru valuta cotată. Este cursul utilizat în acele operaţiuni bancare de vânzare-cumpărare de valută în care mişcarea valutei (intrarea şi ieşirea din conturi) are loc într-un interval de 48 de ore (două zile lucrătoare). Acest curs, aşa cum s-a menţionat, stă la baza formării celorlalte cursuri (la ghişeu, la termen).

Cursul la termen (forward – engleză, â la terme – franceză) este utilizat de bănci pentru acele operaţiuni în care virarea băncilor în conturi are loc într-un interval mai mare de 48 de ore (două zile lucrătoare). Operaţiunea iniţiată azi, la cursul la termen pentru un anumit termen publicat azi (1, 2, 3, 6, 12 luni), este finalizată la termenul convenit când are loc mişcarea banilor în conturi. Ca urmare a acestei particularităţi, operaţiunile la termen pot fi iniţial fără existenţa unui disponibil în prezent, el trebuind să existe însă la termenele convenite [8].

4.2. Factorii ce determină evoluţia cursului valutar şi tehnici de stabilire a cursului valutar

Practica mondială de determinare a cursului valutar a clasificat factorii care influenţează cursul în două categorii:

- ✓ *factori structurali*, care acţionează pe o perioadă scurtă de timp;
- ✓ *factori conjuncturali*, care acţionează pe o perioadă lungă de timp.

Factorii structurali se referă în special la:

- Capacitatea concurenţială a mărfurilor pe piaţa internaţională şi modificarea ei. Aceşti factori depind în cele din urmă de caracteristicile tehnologice ale mărfurilor. Astfel, intensificarea exportului va duce la majorarea fluxului de valută străină în ţară.
- Creşterea venitului naţional va condiţiona sporirea cererii la produsele străine, în acelaşi timp importul de produse va provoca refluxul valutei străine din ţară.
- Majorarea preţurilor la produsele autohtone în raport cu cele de pe piaţa partenerilor străini va duce la intensificarea tendinţelor de procurare a mărfurilor mai ieftine străine; în acelaşi timp, înclinaţiile străinilor vor fi direcţionate spre a procura produse şi servicii care se scumpesc. În rezultat are loc reducerea ofertei de valută străină şi concomitent deprecierea valutei naţionale.
- Capacitatea de plată a unităţilor monetare şi ritmurile inflaţiei.
- Diferenţierile dintre ratele dobânzilor în diferite ţări.
- Reglementarea de stat a cursului valutar.
- Nivelul de deschidere a economiei.
- Starea balanţei de plăţi.
- Măsura utilizării valutei naţionale în decontările internaţionale.

Factorii conjuncturali depind de variaţia activităţii de afaceri în ţară, de situaţia politică, de zvonuri şi de prognoze. La aceşti factori se referă următorii:

- ➢ activitatea de pe piaţa valutară;
- ➢ operaţiile valutare speculative;
- ➢ crizele, războaiele şi calamităţile naturale;
- ➢ prognozele;
- ➢ ciclicitatea activităţii de afaceri în ţară.

Evaluarea influenţei factorilor de natură economică asupra cursului valutar

Printre factorii economici o influenţă nemijlocită asupra cursului valutar o are ***starea balanţei de plăţi***. În acest sens se pot deosebi două situaţii, şi anume:

- existenţa soldului activ al balanţei de plăţi;
- existenţa soldului pasiv al balanţei de plăţi;

Balanţa de plăţi activă contribuie la majorarea cursului valutei naţionale, din cauza sporirii cererii la ea din partea debitorilor străini. Balanţa de plăţi pasivă va contribui la creşterea tendinţei de reducere a cursului valutei naţionale din cauză că debitorii vând valuta naţională în schimbul valutei străine pentru a-şi stinge datoriile externe. Mărimea influenţei balanţei de plăţi asupra cursului valutar se determină reieşind din nivelul de deschidere economică a ţării [6].

În afară de aceasta, asupra cursului valutar influenţează şi politica economică a statului în domeniul de reglementare a posturilor de bază din balanţa de plăţi: Contul curent şi Contul financiar şi de capital [9]. Prin majorarea soldului pozitiv al balanţei comerciale sporeşte şi cererea la valuta ţării date, ceea ce contribuie la creşterea cursului ei, iar la apariţia soldului negativ are loc procesul invers. Modificarea soldului balanţei de mişcare a capitalului are o anumită influenţă asupra cursului valutar; astfel, soldul pozitiv sau negativ are aceeaşi influenţă ca şi în cazul balanţei comerciale. Însă există şi o influenţă negativă a unui flux de capital prea mare în ţară pe termen scurt asupra cursului valutar, care poate să crească surplusul masei monetare, ceea ce, la rândul său, poate duce la majorarea preţurilor în ţară, iar aceasta să provoace deprecierea valutei naţionale.

Dar nu întotdeauna deficitul balanţei contului curent indică asupra unei valute cu probleme. Dacă acest deficit arată dorinţa persoanelor străine de a deţine o cantitate mai mare a valutei respective pentru operaţiile internaţionale, prin vânzarea unui volum mare de mărfuri şi servicii ţării, aceasta este un semn bun şi cursul valutei va creşte.

Un alt factor care are o anumită influenţă asupra cursului valutar este ***ritmul inflaţiei***. Astfel, cu cât este mai mare inflaţia în ţară în comparaţie cu alte ţări, cu atât este mai scăzut cursul valutei naţionale, în condiţiile când alţi factori nu acţionează. Deprecierea inflaţionistă a banilor în ţară provoacă reducerea puterii lor de cumpărare şi tendinţa de scădere a cursului ei valutar. Tendinţa dată se observă mai ales pe termen mediu şi scurt. Readucerea cursului valutar la nivelul parităţii puterii de cumpărare se efectuează în medie în timp de doi ani.

Dependenţa cursului valutar de ritmurile inflaţiei este îndeosebi mare în ţările care au un volum mare al schimbului internaţional de mărfuri, servicii şi de capital.

Influenţa ***diferenţierilor de rate ale dobânzilor*** asupra cursului valutar se explică prin două momente. În primul rând, schimbarea ratei dobânzilor în ţară influenţează, ca şi în alte cazuri, asupra fluxului internaţional de capital, în primul rând asupra celor pe termen scurt. În principiu, majorarea ratei dobânzilor, de exemplu, în urma unei politici monetar-creditare de menţinere, duce la sporirea fluxului de capital străin în ţară şi, în special, a „banilor fierbinţi". Investitorii şi speculatorii, în dorinţa de a obţine profit din ratele mari ale dobânzilor, îşi convertesc activele lor din valuta naţională în valuta ţării date, majorând cererea la ea pe piaţa valutară.

Venitul Naţional este o variabilă dependentă, adică el nu se poate modifica singur fără influenţa altor factori. Însă în mod general acei factori care provoacă modificarea venitului naţional influenţează şi asupra cursului valutei naţionale. Astfel, creşterea ofertei de produse în ţară va condiţiona majorarea cursului, iar sporirea cererii de produse va duce la micşorarea cursului valutei naţionale. În perioada lungă de timp un venit naţional mare denotă şi un cost mai mare al valutei ţării. În cazul unei perioade scurte de timp, se urmăreşte o tendinţă inversă a influenţei venitului naţional asupra mărimii cursului valutar.

Un alt factor care influențează cursul valutar este ***starea Bugetului de Stat.*** Creșterea deficitului bugetar generează necesitatea finanțării acestuia, fie din resurse proprii, fie prin atragerea de resurse din străinătate. În aceste condiții, rata dobânzii pe piață crește, având un dublu impact asupra cursului valutar. Pe de o parte, creșterea ratei reale a dobânzilor interne reduce cererea reală de bani, ceea ce duce la creșterea prețurilor interne și la deprecierea valutei. Pe de altă parte, creșterea ratelor dobânzilor reale face țara mai atractivă pentru plasarea capitalului, ceea ce poate duce la aprecierea valutei naționale prin influxul de capital.

Evaluarea influenţei factorilor de altă natură asupra cursului valutar

În mod general, cursul valutar se stabileşte reieşind din mărimile unor factori de natură economică. Însă o importanţă mare au şi factorii de altă natură care determină comportamentul agenţilor pe piaţa valutară. Printre aceştia sunt de menţionat factorii psihologici, şi anume:

- orientarea preţurilor la modificarea cursului valutar şi nu invers, care duce la o perpetuare a acţiunilor de depreciere a monedei naţionale;

- neîncrederea în valuta naţională ce determină un grad înalt de dolarizare.

Dacă situaţia în economia naţională este relativ stabilă, ponderea operaţiunilor comerţului exterior exprimate în valută străină este nesemnificativă şi nu influenţează negativ economia naţională. Şi invers, dacă moneda naţională este instabilă şi economia naţională trece printr-o perioadă de criză, ea este respinsă din utilizare în tranzacţiile comerciale şi ponderea operaţiunilor efectuate prin intermediul valutei străine atinge cota de 99% [6].

Tehnici de stabilire a cursului valutar

Există câteva tehnici de stabilire a cursului valutar:

Stabilirea cursului valutar în baza parităţii puterii de cumpărare

Paritatea puterii de cumpărare reflectă bunurile şi serviciile ce pot fi achiziţionate cu unităţile monetare din două ţări. Metoda dată se aplică la determinarea cursului valutar real.

Pentru determinarea cursului valutar real, piaţa monetară internaţională a sintetizat mai multe procedee de calcul, dintre care: urmărirea ratei de echivalenţă şi determinarea cursului de revenire.

Exemplul 1. *În baza datelor din tabel, care arată nivelul preţurilor pe pieţele din SUA şi Elveţia, la un moment dat, la mărfurile ce fac obiectul schimbului dintre cele două ţări, determinaţi cursul real dintre francul elveţian şi dolarul american prin metoda urmăririi ratei de echivalenţă.*

Produse şi servicii	**Ponderea, P_i, %**	**Rata de echivalenţă 1$ = n*CHF**	
		SUA	**Elveţia**
Alimentare	30	10,60	10,80
Alte produse	60	10,60	10,70
Servicii	10	10,40	10,60
Total	**100**	**x**	**x**

Rezolvare:

Metoda de calcul este următoarea:

Cursul valutar pentru 1 y se calculează după formula:

$$y = \sum M_i * p_i * x \qquad \textbf{(6)}$$

unde:

x – moneda ţării B,

y – moneda ţării A,

Pi – ponderea produselor,

$M_i p_i$ – media ponderată.

Produse şi servicii	Ponderea, P_i, %	Rata de echivalenţă 1$ = n*CHF		Media	Media ponderată
		SUA	Elveţia		
A	**1**	**2**	**3**	**4**	**5 = 4*1**
Alimentare	30	10,60	10,80	10,70	3,21
Alte produse	60	10,60	10,70	10,65	6,39
Servicii	10	10,40	10,60	10,50	1,05
Total	**100**	**x**	**x**	**x**	**10,65**

Concluzii*: Cursul real al francului elveţian faţă de dolarul american este: 10,65 CHF/USD.*

Exemplul 2. *În baza informaţiilor cuprinse în tabelul de mai jos, care arată preţurile unei unităţi cantitative de măsură (tonă) în două ţări la un coş de mărfuri reprezentative pentru economiile ce se compară, determinaţi cursul valutar real al euro faţă de dolarul american prin metoda calculului cursului de revenire.*

Produsul	Ponderea, P_i, %	Preţul	
		Piaţa UE	Piaţa SUA
Produs A	40	110 €/t	100 $/t
Produs B	30	215 €/t	200 $/t
Produs C	30	321 €/t	300 $/t
Total	**100**	**X**	**x**

Rezolvare:

Produsul	Ponderea, P_i, %	Preţul		Curs de revenire	Curs de revenire ponderat
		Piaţa UE	Piaţa SUA		
A	**1**	**2**	**3**	**4 = 2/3**	**5 = 4*1**
Alimentare	40	110 €/t	100 $/t	1,10	0,44
Alte produse	30	215 €/t	200 $/t	1,08	0,324
Servicii	30	321 €/t	300 $/t	1,07	0,321
Total	**100**	**x**	**x**	**x**	**1,085**

Concluzii: *Cursul real al perioadei căreia îi aparţin informaţiile privind preţurile la produse şi ponderea lor în relaţiile bilaterale şi PIB al fiecărei ţări este de 1,085 EUR/USD* [6].

Metoda coşului valutar

Metoda coşului valutar se aplică la determinarea cursului valutar al DST şi al altor monede prin calcularea mediei ponderate a unui număr de monede.

Exemplul 3. *Stabiliţi sumele cu care fiecare valută participă la coş pe baza următoarelor informaţii:*

- *ponderea valutelor în coş:*
  40,56% USD;
  35,40% EURO;
  11,51% GBP;
  12,52% JPY;
- *cursul de schimb curent:*
  1,54955 USD/DST
  1,3861 USD/EURO
  1,6740 USD/GBP
  103,073 JPY/USD.

Rezolvare:

$S_i = cursul_{USD/DST} * Pi * cursul_{i/USD}$

$S_{USD} = 1,54955 * 40,5\% = 0,6276$

$S_{EUR} = 1,54955 * 35,40\% : 1,3861$ USD/EURO $= 0,3957$

$S_{GBP} = 1,54955 * 11,51\% : 1,6740$ USD/GBP $= 0,1065$

$S_{JPY} = 1,54955 * 12,5\% * 103,073$ JPY/USD $= 19,9665$

Concluzii: *Sumele cu care fiecare valută participă la coşul DST sunt: 0,3957 EURO, 19,9665 JPY, 0,1065 GBP şi 0,6276 USD.*

Exemplul 4. *Folosind datele de mai jos, calculaţi cursul DST în dolari americani.*

Contribuţia valutei la coş	**Cursurile curente pe piaţă**
0,4260 EURO	1,1824 USD/EURO
21,00 JPY	117,85 JPY/USD
0,0984 GBP	1,6650 USD/GBP
0,5770 USD	1

Rezolvare:

Contribuţia valutei la coş	**Cursurile curente**	**Echivalent în USD**
0,4260 EURO	1,1824 USD/EURO	0,503702 USD
21,00 JPY	117,85 JPY/USD	0,178193 USD
0,0984 GBP	1,6650 USD/GBP	0,163836 USD
0,5770 USD	1	0,577000 USD
Total	**X**	**1,422731 USD**

Calculul echivalentului (Ei) în USD pentru valute:
*E_{EURO} = 0,4260 EUR * 1,1824 USD/EUR = 0,503702 USD*
E_{JPY} = 21,00 JPY : 117,85 JPY/USD = 0,178193 USD
*E_{GBP} = 0,0984 EUR * 1,6650 USD/GBP = 0,163836 USD*
Deci, 1 DST = 1,422731 USD
Concluzii: *Cursul curent al DST este: 1 DST = 1,422731 USD* [6].

Stabilirea cursului de pe piaţă la vedere – „SPOT"

Operațiuni la vedere sunt acele tranzacții în care vânzarea și cumpărarea de valută sau devize se finalizează în aceeași zi sau în maximum 48 de ore. Momentul tranzacției coincide cu momentul stabilirii cursului valutar al zilei.

Băncile comerciale și bursele valutare stabilesc cursul SPOT pe baza:

- ✓ cursului SPOT precedent;
- ✓ raportului dintre ordinele de cumpărare SPOT (cerere) și ordinele de vânzare SPOT (ofertă).

Dacă ordinele de vânzare cresc, banca sau bursa va reduce cursul precedent, iar dacă ordinele de cumpărare cresc, cursul precedent va fi majorat.

Pentru stabilirea cursului SPOT se utilizează diverse metode, printre care metoda fixingului, care constă în determinarea punctului în care cererea și oferta pentru o valută se echilibrează sau se apropie cel mai mult.

Exemplul 5. *La licitaţia interbancară se înregistrează următoarele ordine:*

a) de cumpărare:

Cursul, MDL/USD	**Cererea, USD**
13,32	1 300 000
13,34	900 000
13,38	600 000
13,40	500 000
13,42	250 000
13,44	50 000

b) de vânzare:

Cursul, MDL/USD	**Oferta, USD**
13,46	900 000
13,44	600 000
13,40	300 000
13,42	1 000 000
13,38	500 000

Să se determine cursul leului moldovenesc faţă de dolarul american.

Rezolvare:

Cererea, dolari		Cursul, MDL/$	Oferta, dolari		Volumul minim
efectivă	**cumulată**		**efectivă**	**cumulată**	
0	0	13,46	900 000	3 300 000	0
50 000	50 000	13,44	600 000	2 400 000	50 000
250 000	300 000	13,42	1 000 000	1 800 000	300 000
500 000	800 000	*13,40*	300 000	800 000	800 000
600 000	1 400 000	13,38	500 000	500 000	500 000
900 000	2 300 000	13,34	0	0	0
1 300 000	3 600 000	13,32	0	0	0

Concluzii: *La licitaţia interbancară a fost stabilit cursul de 13,40 MDL/USD* [6].

4.3. Riscul valutar

Riscul valutar reprezintă câştigul sau pierderea potenţială a investitorilor care convertesc valute, investesc la nivel internaţional sau tranzacţionează la nivel internaţional [2].

Variaţia cursului valutar prezintă mai multe forme. Când cursul valutar scade pe piaţă într-o tendinţă continuă, este aşa-numita depreciere; când acesta scade brusc în urma reducerii valorii paritare, introdusă de stat la intervale de timp mai mari, atunci aceasta se numeşte devalorizare. Fenomenele contrare sunt cunoscute sub numele de repreciere (sau apreciere) şi revalorizare.

Toate aceste fenomene au efecte favorabile sau defavorabile (după caz) asupra contractelor la termen sau asupra creditelor.

Cazul în care un partener înregistrează o pierdere la un contract la termen, la o convenţie de credit extern, la un acord internaţional de plăţi etc., ca urmare fie a devalorizării sau a deprecierii, fie a revalorizării sau a reprecierii valutei din contract, înregistrate în intervalul de timp scurs de la data încheierii contractului şi până la data încasării sau a plăţii, se numeşte ***risc valutar.***

Acesta se concretizează pentru creditor în scăderea puterii de cumpărare a monedei în care este exprimată creanţa în urma unei deprecieri sau devalorizări survenite în intervalul de timp arătat mai sus. Pentru debitor paguba apare la creşterea puterii de cumpărare a monedei atunci când, fiind datorată o plată la termen, aceasta se face într-o monedă care a suferit între timp o revalorizare sau

o repreciere. Pentru un importator riscul valutar apare fie în ipoteza creşterii valutei din contract, fie în ipoteza scăderii valorii monedei proprii. În ambele cazuri importatorul suferă o pagubă care constă în plata unei sume mai mari decât a prevăzut în moneda naţională [6].

Pentru un exportator riscul valutar apare în cazul când contractul s-a încheiat într-o monedă străină, iar între timp fie valoarea valutei din contract scade, fie valoarea propriei monede creşte. În ambele cazuri exportatorul va primi în moneda naţională o sumă mai mică decât cea prevăzută.

În cazul când contractul este încheiat într-o terţă monedă, riscul valutar apare pentru unul dintre parteneri, în funcţie de variaţia monedei stipulate în contract.

Riscul valutar are o influenţă negativă asupra tranzacţiilor comerciale şi financiare şi din această cauză s-au căutat mijloace de protecţie împotriva lui. Proiecţia împotriva riscului valutar se poate realiza:

- în cadrul contractului;
- în afara contractului.

a) Mijloacele de protecţie în cadrul contractului au un caracter preventiv şi constau în înscrierea în contract a unor clauze asiguratorii împotriva riscului valutar.

Aceste clauze sunt de mai multe feluri:

- Clauza valutară constă în faptul că moneda de plată este legată de o altă monedă, considerată mai stabilă, devenită monedă de referinţă. Legarea se face printr-un raport între cele două monede, raport stabilit prin contract la voia părţilor. La termen plata se va face în funcţie de acest raport. Dacă moneda de plată se depreciază faţă de moneda de referinţă, plata se va face într-o sumă mai mare conform raportului stabilit, şi invers, în cazul când moneda de plată se depreciază faţă de moneda de referinţă. Eficacitatea acestei clauze derivă din stabilitatea monedei de referinţă.

- Clauza monedei internaţionale este aceea în care moneda de plată este legată printr-un raport de DST sau o altă monedă rezultată în urma unui coş valutar. În această clauză se evidenţiază stabilitatea monedei de referinţă.

- Clauza aur constă în legarea monedei de plată fie de o monedă cu valoare paritară exprimată în aur (care de fapt nu mai există), fie de preţul aurului pe piaţa internaţională. Puterea asigurătoare a acestei clauze depinde, evident, de stabilitatea preţului aurului.

- Clauza preţului provizoriu, prin care în contract se stipulează că preţul ferm se va stabili în momentul livrării mărfii. În acest caz, creditorul va avea în

vedere la stabilirea preţului modificările cursului valutar, despăgubindu-se de eventualele pierderi.

- Clauza temporizării prin care se intervine asupra factorului timp, avându-se în vedere că riscul valutar depinde de aceasta. Astfel, se poate prevedea o plată anticipată sau la un moment dat, când cursul valutar este favorabil, se mai poate recurge şi la plăţi eşalonate, în rate, astfel ca impactul variaţiei cursului valutar să fie cât mai mic.

b) Protecţia împotriva cursului valutar în afara contractului se poate face prin diverse procedee tehnice:

- Creditul paralel constă în faptul că un creditor, care se teme că moneda în care este exprimat contractul este ameninţată de o depreciere, contractează la bancă un împrumut paralel, în aceeaşi monedă, în aceeaşi sumă şi la acelaşi termen. La termen, creditorul va încasa preţul într-o monedă depreciată, dar va restitui creditul la bancă în aceeaşi monedă, evitând astfel riscul valutar.

- Leasingul constă în încheierea unor contracte speciale, mai ales în cazul utilizării instalaţiilor de mare valoare care se amortizează în timp îndelungat. În această formă de contract apare o întreprindere intermediară care, pe de o parte, plăteşte furnizorul la livrarea instalaţiilor şi, pe de altă parte, le închiriază (leasing) beneficiarului, care plăteşte intermediarului. Pentru exportator, care primeşte plata la livrare şi nu la termene foarte îndepărtate, apare avantajul de protecţie contra riscului valutar.

- Acoperirea la termen este un procedeu, prin care un creditor expus pericolului de depreciere a monedei în care este exprimată creanţa încheie cu o bancă o tranzacţie de vânzare la termen a unei sume în aceeaşi valută, deşi nu posedă această sumă, încasând la scadenţă suma corespunzătoare rezultată din această tranzacţie. La termen, care este şi scadenţa tranzacţiei, va încasa de la debitor suma cu care va acoperi datoria contractată. Ceea ce creditorul pierde eventual din cauza deprecierii monedei creanţei se recuperează prin plata sumei datorate în aceeaşi monedă depreciată.

Protecţia împotriva riscului valutar are o deosebită importanţă pentru dezvoltarea comerţului internaţional [6].

Bibliografie:

1. Legea pentru modificarea unor acte normative, nr. 214 din 20.07.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 287-290 art. 504.

2. Legea privind reglementarea valutară, nr. 62–XVI din 21.03.2008, în vigoare din 18.01.2009. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2008, nr. 127-130 art. 496.
3. BREZEANU, Petre. *Relaţii valutare şi tehnici financiare internaţionale*. Bucureşti, 1998. 175 p. ISBN 9735820390
4. BORŞ, Ion. *Relaţiile valutar-financiare internaţionale ale Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 1999. 198 p. ISBN 9975-61-088-9
5. BURNETE, Sorin. *Relaţiile monetar-financiare internaţionale.* Sibiu: Alma Mater, 2002. 400 p. ISBN 973-8371-15-5
6. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale.* Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-7
7. САФОНОВ, В. *Валютный дилинг*. Москва, 2000. 310 с. ISBN 5-85187-094-X
8. СОУРЕН, Л. *Валютные операции*. Москва: Дело, 1998. 176 с. ISBN 3-409-14210-X
9. Cadrul legal aferent domeniului valutar, modificat https://www.bizlaw.md/cadrul-legal-aferent-domeniului-valutar-modificat
10. Legea pentru modificarea unor acte normative, nr. 363 din 29.12.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2023, nr. 13-16 art. 41.

Întrebări de autoevaluare:

1. Ce reprezintă cursul valutar?
2. Ce este paritate monetară?
3. Caracterizați cursul valutar din punctul de vedere al stabilităţii relative.
4. Descrieți cursul valutar flotant.
5. Care sunt cursurile valutare din punctul de vedere al autorităţii care stabileşte şi publică cursul valutar?
6. Clasificați cursurile de schimb.
7. Enumerați și descrieți factorii ce determină evoluţia cursului valutar.
8. Care sunt tehnicile de stabilire a cursului valutar?
9. Enumerați și analizați clauzele asiguratorii împotriva riscului valutar.

Tema 5. MODALITĂŢILE DE PLATĂ INTERNAŢIONALE

5.1. Tipurile de plăţi internaţionale şi caracteristicile lor
5.2 Acreditivul documentar: noţiune, elementele, clasificare şi mecanism de utilizare
5.3. Incasso-ul documentar: noţiune, caracteristică, mecanism de utilizare
5.4. Scrisoarea de garanţie bancară: particularităţi, mecanism de utilizare
5.5. Ordinul de plată
5.6. Plăţile prin compensaţie şi clearing: noţiune, caracteristică

Obiective generale:

- determinarea tipurilor de plăţi internaţionale şi caracteristicile lor;
- îndeplinirea formularelor tip de acreditiv, scrisoare de garanție bancară, ordine de plată în decontările internaționale;
- cunoașterea mecanismului de utilizare a incasso-ului documentar internațional;
- definirea specificului plăților prin compensare și clearingul internațional.

Concepte-cheie: *plăți internaționale, acreditiv, scrisoare de garanție bancară, sistem valutar internațional, clearing , incasso internațional.*

5.1. Tipurile de plăţi internaţionale şi caracteristicile lor

Relațiile comerciale și de plăți ale țării noastre cu străinătatea se desfășoară în cadrul economiei de piață, conform căreia agenții economici efectuează tranzacțiile în conformitate cu normele Băncii Naționale a Moldovei și cu hotărârile guvernamentale. Agenții economici trebuie să cunoască prevederile legislației valutare atât din țara noastră, cât și din țara partenerului extern, pentru a se asigura că derularea contractului se face în condiții tehnice și de eficiență corespunzătoare. De asemenea, agenții economici sunt obligați să stabilească modalitatea de decontare externă încă din faza de contractare și să se asigure că documentele sunt întocmite în strictă concordanță cu termenii modalității de plată respective [2].

Instrumentele de plată fără numerar sunt componente esențiale ale sistemelor de plăți din Republica Moldova, în special în cadrul etapelor de creare, validare și transmitere a plăților. În Republica Moldova sunt utilizate următoarele instrumente de plată: *cardul de plată; transferul de credit; debitarea directă.*

Sistemele automatizate de deservire la distanță reprezintă o modalitate electronică de utilizare la distanță a instrumentelor de plată menționate mai sus [2].

Un card de plată este un suport de informație standardizat și, în unele cazuri, personalizat, care permite deținătorului să acceseze de la distanță contul de plăți asociat pentru a efectua diverse operațiuni de plată, în funcție de tipul cardului.

Transferul de credit constă într-o serie de operațiuni care încep cu inițierea unui ordin de plată de către plătitor și transmiterea acestuia către prestatorul de servicii de plată, cu scopul de a pune la dispoziția beneficiarului o anumită sumă de bani [1].

Debitarea directă implică o serie de proceduri prin care o operațiune de plată este inițiată de beneficiarul plății, pe baza consimțământului acordat de plătitor.

Stingerea obligațiilor bănești rezultate din activitatea de comerț exterior și cooperare internațională între parteneri din diferite țări se realizează prin diverse modalități de decontare și plată internațională, generalizate pe plan mondial prin experiența bancară.

În funcție de caracterul plății, modalitățile de plată internaționale se pot clasifica astfel:

- ✓ **Plăți efective:** anticipate și realizate în momentul schimbului internațional de mărfuri și servicii;
- ✓ **Plăți la termen:** prin utilizarea temporară a unui credit comercial sau bancar;
- ✓ **Compensații:** prin livrări reciproce echivalente de mărfuri și servicii.

Plățile efective presupun contactul direct dintre plătitor și beneficiar sau utilizarea unui mijloc de remitere (poștă) sau de transfer (bănci). O variantă a plăților efective este realizarea acestora prin înmânarea sumei în numerar de către plătitor direct beneficiarului. Importatorul plătește exportatorului la locul expedierii și recepției, achitând pe loc, în moneda națională a exportatorului sau în valută, valoarea mărfii primite sau a serviciilor de care a beneficiat [2].

Majoritatea plăților efective, fie în numerar, fie prin ordin de plată, se referă la tranzacții cu caracter necomercial, cum ar fi acoperirea cheltuielilor de transport, cazare, întreținere, plata burselor, ajutoarelor, donațiilor, succesiunilor etc. În relațiile comerciale, plățile efective sunt utilizate foarte rar, de obicei pentru tranzacții deja finalizate, cum ar fi achiziționarea de mărfuri de la târguri și expoziții internaționale, și pentru achitarea unor operațiuni accesorii comerțului internațional [3].

Plățile efective prin remitere de valută sunt destul de limitate. Din motive de securitate și pentru a simplifica circulația bănească internațională, se recurge din ce în ce mai mult la instrumente de plată internaționale, cum ar fi cecurile și cardurile de credit. Majoritatea plăților efective se realizează prin virament bancar, pe baza unui ordin de plată.

Modalitățile de plată internaționale reprezintă tehnici de decontare și de piață care decurg din relațiile economice internaționale și care au fost generalizate de experiența bancară în relațiile de plăți cu străinătatea [4]. Modalitățile de plată internaționale utilizate în comerțul internațional s-au diversificat continuu, pe măsură ce economia mondială a evoluat și tehnologiile de transmitere a mesajelor s-au perfecționat. Fiecare dintre aceste modalități de plată internaționale are avantaje și dezavantaje și necesită stăpânirea unor tehnici specifice pentru utilizarea lor.

Este important de reținut că, exceptând plata în numerar și compensația, toate celelalte modalități de plată internaționale presupun:

1. Existența conturilor bancare ale partenerilor de afaceri;
2. Mișcarea banilor între aceste conturi se realizează prin canale bancare, utilizând una dintre tehnicile de transfer internațional al fondurilor.

Orice modalitate de plată necesită specificarea tehnicii de transfer al fondurilor: același acreditiv poate fi transmis beneficiarului în format letric, telegrafic sau prin sistemul SWIFT. Conținutul mesajului rămâne același, dar diferă în ceea ce privește acuratețea, siguranța, costul și rapiditatea transmiterii.

5.2. Acreditivul documentar: noţiune, elementele, clasificare şi mecanism de utilizare

Majoritatea plăților la termen (80-90%) se realizează prin acreditiv documentar, aceasta fiind modalitatea de plată care asigură cel mai bine

respectarea condițiilor de livrare de către exportator și a obligației de plată de către importator.

Derularea acreditivului se reglementează pe plan internaţional prin documentul intitulat **„Reguli de uzanţe uniforme referitoare la acreditivele documentare”** al Camerei de Comerţ Internaţional de la Paris, sub denumirea de **„Publicaţia 500” (**revizuite în 1951,1962,1974,1984,1994), și mai apoi, de la 1 ianuarie 2007, sub denumirea **„Publicaţia 600”** [1].

Acreditivul documentar (AD) este o dispoziție de plată emisă de importator către banca sa, prin care aceasta se angajează să pună la dispoziție și să plătească ulterior, printr-o altă bancă, exportatorului, contravaloarea mărfurilor și serviciilor, pe baza documentelor care dovedesc livrarea acestora în conformitate cu condițiile contractuale convenite.

Clasificarea acreditivului documentar: În practica decontărilor internaționale se utilizează o varietate mare de acreditive pentru a se adapta la realitățile în continuă schimbare. Acestea pot fi clasificate după diferite criterii, cum ar fi:

I. După locul de plată (domiciliere), se disting:

- ✓ acreditive domiciliate în ţara furnizorului;
- ✓ acreditive domiciliate în ţara cumpărătorului;
- ✓ acreditive domiciliate într-o terţă ţară.

Prin ***„domiciliere”*** se înţelege locul, adică ţara, oraşul şi, în ultimă instanţă, banca la ghişeele căreia trebuie să aibă loc plata definitivă a contravalorii documentelor prezentate în baza unui acreditiv. Domicilierea acreditivului avantajează partenerul în a cărui ţară s-a stabilit efectuarea plăţii; pentru exportator este avantajoasă domicilierea în ţara sa, deoarece imediat ce livrează marfa şi depune documentele la bancă încasează contravaloarea acesteia (a mărfii). Este forma cea mai echitabilă de domiciliere, deoarece furnizorul, având valoarea, trebuie să intre cât mai repede în posesia echivalentului acesteia [2].

II. Din punct de vedere operaţional, acreditivele sunt:

- ✓ revocabile;
- ✓ irevocabile.

Acreditivul revocabil poate fi modificat sau anulat în orice moment, indiferent de termenul său de valabilitate, dar numai până la prezentarea documentelor de export la banca desemnată ca executor al acreditivului. Deoarece acest tip de acreditiv nu creează nicio răspundere juridică între bancă

și beneficiar, nu poate asigura o livrare viitoare și este rar utilizat (unele legislații naționale, cum ar fi cea din SUA, chiar l-au interzis).

Acreditivul irevocabil este singura formă de acreditiv care, prin natura angajamentului său și baza sa juridică, garantează că plata se va efectua conform documentelor întocmite în strictă concordanță cu clauzele și condițiile prevăzute în acreditiv. Acreditivul irevocabil nu poate fi modificat sau anulat în timpul valabilității sale decât cu acordul părților contractante.

Este evident că utilizarea acreditivului irevocabil prezintă avantaje atât pentru exportatori, cât și pentru importatori.

III. Din punctul de vedere al certitudinii de plată, acreditivele sunt:

- ✓ confirmate;
- ✓ neconfirmate.

Confirmarea unui acreditiv irevocabil se realizează atunci când beneficiarul (exportatorul) sau banca sa nu au suficientă încredere în banca emitentă (cea care a deschis acreditivul). În acest caz, exportatorul solicită importatorului să ceară băncii sale confirmarea acreditivului de către o bancă de prim rang. Această bancă poate fi banca prin care s-a deschis acreditivul, o terță bancă din țara exportatorului sau chiar o bancă dintr-o terță țară.

Acreditivul neconfirmat este un acreditiv irevocabil care se desfășoară între cele două bănci, fără a implica un alt angajament de plată suplimentar față de cel garantat de acreditiv.

IV. După modul de realizare, se disting:

- ✓ acreditive realizabile prin plată;
- ✓ acreditive realizabile prin acceptare;
- ✓ acreditive realizabile prin negociere.

Realizarea acreditivului prin plată implică efectuarea plății sumei de bani ordonate imediat după prezentarea documentelor stipulate în acreditiv, deci la vedere. Plata poate fi realizată și la o anumită dată ulterioară, conform stipulațiilor acreditivului, aceasta fiind cunoscută ca plată diferită.

Realizarea acreditivului prin acceptare se utilizează atunci când plata se face în condiții de credit garantat cu cambii trase asupra băncii emitente, ordonatorului sau unui terț agreat de beneficiar. În loc de bani, exportatorul (beneficiarul) va primi cambia acceptată de banca plătitoare la prezentarea documentelor. La scadență, cambia va fi prezentată pentru încasare la banca respectivă.

Realizarea acreditivului prin negociere se efectuează în condiții de credit, similar cu cazul precedent, dar beneficiarul dorește să primească banii

imediat. Astfel, acceptă negocierea (vânzarea) cambiei trase asupra ordonatorului, băncii emitente sau unui terț agreat. Banca plătitoare reține cambia, deducând spezele, comisionul și dobânzile, și plătește beneficiarul imediat. Banca poate atrage la negociere o altă bancă interesată, care va cumpăra cambia și o va prezenta la scadență pentru încasare [2].

V. După diferite clauze pe care le conţin cu privire la modul de livrare a mărfurilor, acreditivele pot fi:

- ✓ transferabile;
- ✓ de tip „revolving”;
- ✓ cu clauză roşie;
- ✓ de compensaţie;
- ✓ back to back;
- ✓ acreditive „stand by”.

Acreditivul transferabil permite beneficiarului să solicite băncii transferatoare să facă acreditivul utilizabil, total sau parțial, pentru unul sau mai mulți beneficiari secunzi. Acest tip de acreditiv este folosit în operațiunile de intermediere, unde beneficiarul inițial este un intermediar, iar beneficiarul secund este exportatorul real.

Acreditivul „revolving” (reînnoibil) se caracterizează prin reîntregirea automată a valorii acreditivului pe măsura efectuării plăților, până la un anumit plafon, în funcție de fiecare livrare. Este utilizat pentru valori mari, cu livrări eșalonate în timp, având comisioane și taxe bancare mai reduse.

Acreditivul cu clauză roșie (red clause) autorizează banca plătitoare să facă o plată în avans beneficiarului, înainte de prezentarea documentelor de expediere a mărfii. Această plată poate fi sub formă de avans sau egală cu valoarea acreditivului, permițând exportatorului să procure marfa sau componentele necesare. La termenul de expediție, beneficiarul livrează marfa și prezintă documentele la bancă, încasând diferența.

Acreditivele documentare de compensație sau reciproce includ o clauză care permite utilizarea acreditivului de export doar în corelație cu un acreditiv de import. Prin combinarea a două astfel de acreditive, partenerii se asigură că, în cazul în care unul dintre ei nu livrează marfa, va fi plătit de banca emitentă sau va primi echivalentul mărfurilor nelivrate.

Acreditivul „back to back” implică două acreditive: unul de import, deschis de importator în favoarea exportatorului, și unul de export, deschis de exportator în favoarea unui furnizor. Exportatorul devine astfel importator, iar primul acreditiv servește ca sursă de plată pentru al doilea.

Acreditivul documentar „stand by” are un scop similar cu cel al garanției de plată, asigurând plata în caz de neîndeplinire a condițiilor contractuale. Acest tip de acreditiv este supus Regulilor și Uzanțelor Uniforme privind acreditivele documentare.

Pentru înţelegerea mecanismului AD redăm mai jos o prezentare schematică a fazelor derulării acestei modalităţi de plată, presupunând că acreditivul este domiciliat în ţara exportatorului.

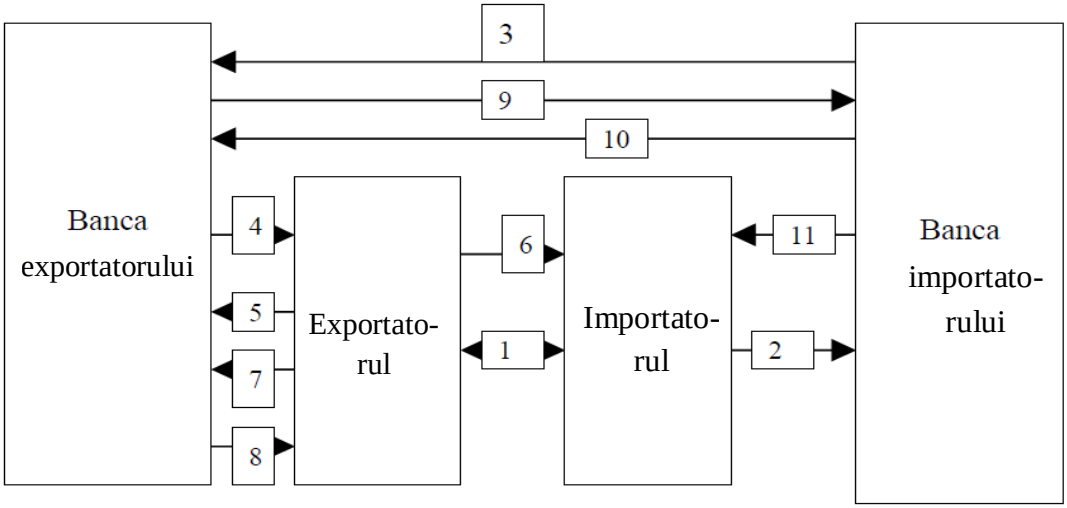

Figura 5.1. Fazele derulării acreditivului documentar

1. Încheierea între parteneri a contractului de export-import în care s-a stabilit ca modalitate de plată acreditivul;
2. Importatorul dă dispoziţie băncii sale de deschidere a acreditivului;
3. Banca importatorului avizează banca exportatorului despre deschiderea acreditivului;
4. Avizarea exportatorului de către banca sa în legătură cu deschiderea acreditivului;
5. Confirmarea către banca sa a concordanţei datelor din acreditiv cu contractul;
6. Livrarea mărfurilor;
7. Remiterea de către exportator către banca sa a documentelor referitoare la livrarea mărfurilor prevăzute în acreditiv;
8. Banca exportatorului controlează concordanţa documentelor cu condiţiile acreditivului şi plăteşte contravaloarea mărfurilor (creditează contul exportatorului);

9. Banca exportatorului remite documentele băncii importatorului debitând-o în valuta prevăzută în acreditiv;
10. Banca importatorului confirmă debitarea contului său;
11. Remite documentele importatorului şi, prin acestea, atestă proprietatea asupra mărfurilor [2].

5.3. Incasso-ul documentar: noţiune, caracteristică, mecanism de utilizare

În practica bancară prin **incasso** se înţelege operaţiunea care se efectuează de o bancă pentru un client al său în scopul de a încasa anumite sume reprezentând contravaloarea mărfurilor sau serviciilor pe care acesta le-a furnizat.

În afara acestui incasso, băncile mai efectuează şi operaţiuni de incasso documentar, legate mai ales de circulaţia mărfurilor, caz în care plata se realizează contra documente.

Incasso-ul documentar (ID) este o modalitate de plată prin care furnizorul transmite băncii sale documentele ce atestă îndeplinirea obligațiilor contractuale, iar banca le remite importatorului prin intermediul băncii acestuia.

Plata prin incasso nu implică nicio obligație de garantare a plății, în afara celor asumate de cumpărător prin contractul de vânzare-cumpărare internațională. Singura protecție pentru exportator este că importatorul nu poate ridica marfa decât în momentul plății, când primește documentele ce atestă proprietatea asupra mărfii. Totuși, exportatorul rămâne expus la diverse riscuri:

1. Întârzierea plății;
2. Neplata sumei dacă importatorul refuză să-și onoreze obligația de plată;
3. Riscul diminuării încasării.

În plus, utilizarea incasso-ului documentar ca modalitate de plată poate întârzia încasarea valutei pentru exportator. Din momentul depunerii documentelor la banca sa, exportatorul, practic, creditează importatorul, care va plăti marfa doar după ce documentele parcurg circuitul normal, determinat de distanța dintre parteneri.

Fiind o modalitate de plată inițiată de exportator, acesta suportă toate comisioanele bancare asociate derulării incasso-ului documentar [3].

Din cauza acestor neajunsuri, ID este recomandat a se folosi când există suficientă încredere intre parteneri. De asemenea, se mai utilizează în următoarele situaţii:

- când cumpărătorul extern prezintă o bonitate recunoscută pe plan mondial;
- când marfa care face obiectul exportului este mai puţin competitivă la extern;
- când legislaţia ţării cumpărătorului impune, pentru importul anumitor mărfuri, utilizarea ID ca modalitate de decontare.

Riscurile de plată pot fi înlăturate sau atenuate prin luarea diferitor măsuri de garantare a plăţii, prin combinarea mecanismului ID cu unele elemente din alte modalităţi de plată sau prin modificarea mecanismului clasic. Printre cele mai eficiente măsuri de diminuare sau de evitare a riscurilor de neplată generate de promovarea ID sunt:

I. În faza de încheiere a contractului de vânzare-cumpărare internaţională riscurile pot fi evitate prin introducerea în contract a unor clauze acceptate de importator, şi anume:

- ✓ solicitarea unui avans de la importator, echivalent cu mărimea cheltuielilor ocazionate de returnarea mărfurilor livrate în ţara exportatorului, în cazul neplăţii lui;
- ✓ stipularea realizării plăţii prin tragerea unei cambii asupra cumpărătorului, acceptată de acesta, care în caz de neplată urmează procedura de execuţie silită pe care orice firmă comercială caută să o evite din cauza efectelor psihologice negative;
- ✓ solicitarea de căire exportator a unei scrisori de garanţie bancară [2].

II. În faza de expediere a mărfii şi de întocmire a documentelor pentru a fi remise importatorului:

1) executarea cât mai corectă a contractului din punct de vedere cantitativ, calitativ şi al termenelor prevăzute;
2) stoparea livrării mărfii când apar indicii că plata ar putea întârzia sau să fie refuzată;
3) întocmirea documentelor strict conforme condiţiilor contractuale;
4) vincularea mărfii, adică expedierea ei nu pe adresa importatorului, ci a unei bănci sau case de expediţie.

Tehnica de desfăşurare a ID se prezintă astfel:

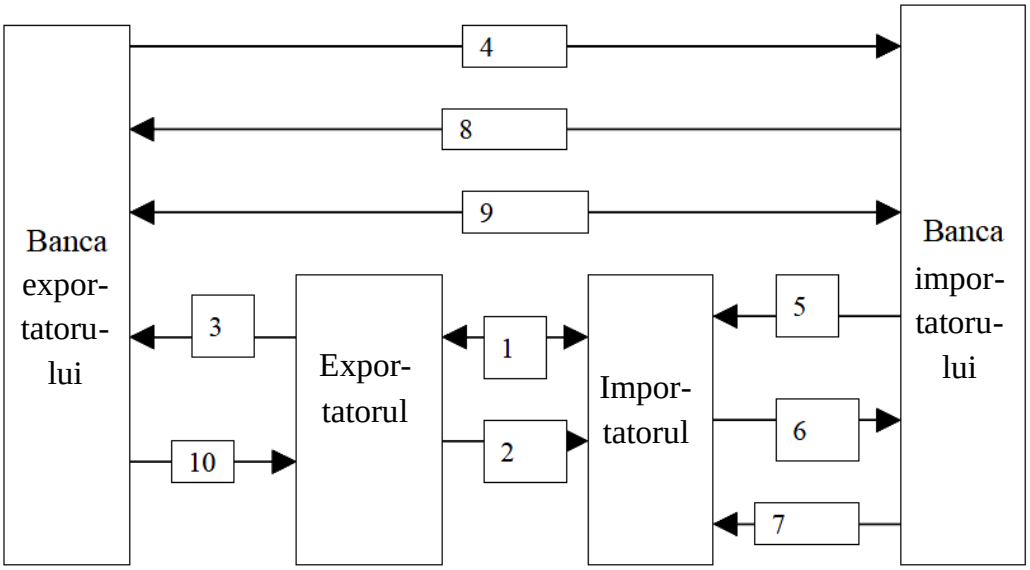

Figura 5.2 Tehnica de desfăşurare a incasso-ului documentar

1. Încheierea contractului de export-import între partenerii comerciali;
2. Livrarea mărfurilor conform condițiilor contractuale;
3. Transmiterea documentelor de livrare către banca exportatorului;
4. Trimiterea acestor documente către banca importatorului;
5. Informarea importatorului despre sosirea documentelor pentru acceptarea plății;
6. Acordul importatorului și efectuarea plății de către banca sa prin debitarea contului în monedă națională;
7. Transmiterea documentelor către cumpărător, dovedind că importatorul este proprietarul mărfurilor pentru că le-a achitat;
8. Efectuarea plății în valută de către banca importatorului prin creditarea contului băncii exportatorului;
9. Confirmarea creditării de către banca exportatorului și debitarea contului băncii importatorului în valută;
10. Informarea exportatorului de către banca sa despre încasarea documentelor de expediție și creditarea contului său în monedă națională.

Din mecanismul prezentat se observă că, din punct de vedere tehnic, incasso-ul documentar este o operațiune bancară simplă. Banca realizează pentru clientul său încasarea sumei reprezentând contravaloarea mărfurilor furnizate

partenerului extern, pe baza documentelor care atestă îndeplinirea obligațiilor conform condițiilor stabilite. Totuși, încasarea sumei are loc doar dacă importatorul este solvabil, serios și de bună credință. În caz contrar, furnizorul expediază mărfurile fără ca mecanismul ID să-i ofere o garanție a plății. În caz de neplată, recuperarea sumei se poate face doar pe cale judecătorească, un proces lung și costisitor, care nu asigură eficiența scontată pentru furnizor [2].

5.4. Scrisoarea de garanţie bancară: particularităţi, mecanism de utilizare

Scrisoarea de garanție bancară (SGB) este o variantă a acreditivului documentar (AD), având trăsături comune, dar și particularități. Este reglementată de publicațiile 500 și 600 și este utilizată în special în relațiile cu țările anglo-saxone.

Scrisoarea de garanție bancară este un document prin care o bancă, la ordinul importatorului, se angajează în mod irevocabil față de exportator să accepte și să plătească cambii trase de acesta asupra ei, cu condiția ca acestea să fie însoțite de documentele specificate, să fie în perfectă ordine și să fie prezentate în termenul prevăzut.

Comparativ cu acreditivul, SGB are următoarele particularități:

- Este întotdeauna adresată direct exportatorului de către banca emitentă și, de regulă, remisă direct acestuia fie de banca emitentă, fie de firma importatorului.
- Este utilizată prin cambii trase de beneficiarul scrisorii asupra băncii emitente, cambii însoțite de documentele de expediție.
- SGB este întotdeauna domiciliată în străinătate, adică plătibilă după primirea cambiei și a documentelor și după verificarea acestora de către banca emitentă.

Schematic, mecanismul SGB poate fi prezentat astfel:

1. Încheierea contractului de vânzare-cumpărare, prevăzând SGB ca modalitate de plată.
2. Importatorul dă dispoziție băncii sale să emită SGB.
3. Banca emitentă remite exportatorului scrisoarea de credit.
4. Exportatorul remite SGB băncii sale.
5. Exportatorul livrează mărfurile partenerului extern.

6. Exportatorul depune documentele de livrare și cambia trasă asupra băncii emitente la banca sa.
7. Banca exportatorului remite cambia și documentele de livrare spre plată.
8. Banca emitentă a scrisorii de credit restituie cambia (creditează contul băncii emitente).
9. Pe baza avizului de creditare, banca exportatorului creditează contul exportatorului (și debitează contul băncii emitente).
10. Banca emitentă remite documentele importatorului și debitează contul acestuia.

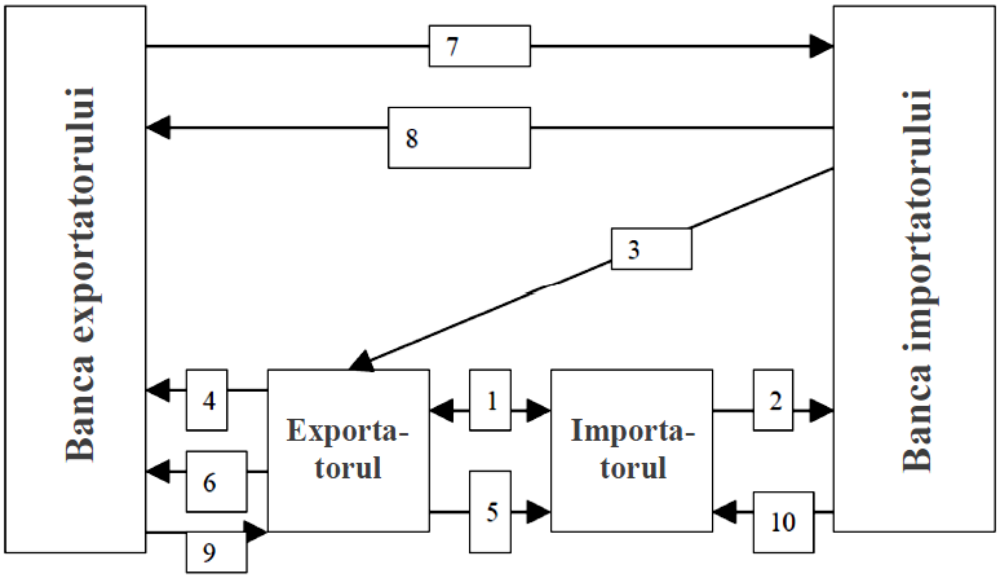

Figura 5.3. Derularea scrisorii de garanţie bancară

Înainte de a efectua o plată pe baza unei scrisori de garanție bancară, banca plătitoare trebuie să ia următoarele măsuri minime de control preventiv:

- să se informeze asupra bonității băncii importatorului;
- să verifice dacă valabilitatea scrisorii nu a expirat;
- să verifice autenticitatea scrisorii, inclusiv semnăturile;
- să verifice identitatea beneficiarului;
- să clarifice modul de acoperire a scrisorii de garanție bancară [2].

5.5. Ordinul de plată

Ordinul de plată este cea mai simplă modalitate de realizare a unei plăți sau încasări. Ca metodă de decontare, este cel mai apropiat de ceea ce se numește în limbaj comun „plată”, deoarece esența unui ordin de plată constă în transferul unei sume de bani de la persoana care datorează acea sumă către persoana care este titularul creanței respective. Diferența dintre ordinul de plată și „plata” obișnuită este că ordinul de plată se derulează prin conturi bancare, pentru a realiza transferul efectiv al banilor la distanță, separând de regulă plătitorul de beneficiarul plății.

Ordinul de plată este o dispoziție dată de o persoană (ordonator) unei bănci de a plăti o sumă determinată în favoarea altei persoane (beneficiar), în vederea stingerii unei obligații bănești provenite dintr-o relație directă între ordonator și beneficiar [1].

Așa cum rezultă din definiție și din practica utilizării sale, ordinul de plată se caracterizează prin următoarele:

A. Relația de plată este declanșată ca urmare a unei obligații asumate sau datorii preexistente, care urmează să fie stinsă odată cu onorarea ordinului de plată;

B. Operațiunea este inițiată de plătitor (ordonator). El stabilește regulile după care operațiunea se va desfășura. Din acest motiv, în materie de ordin de plată, diversitatea tehnică este destul de largă;

C. Revocabilitatea este o trăsătură fundamentală a ordinului de plată. Aceasta constă în faptul că ordonatorul își poate retrage sau modifica instrucțiunile de plată date băncii, cu condiția ca ordinul inițial să nu fi fost executat prin plata în favoarea beneficiarului. Revocarea ordinului de plată nu atrage după sine niciun fel de consecințe, drepturi sau obligații pentru părțile implicate;

D. Provizionul (depozitul) bancar este absolut obligatoriu în cazul ordinului de plată. Aceasta presupune obligația ordonatorului ca, odată cu emiterea ordinului de plată, să creeze băncii sursa de fonduri necesare, fie prin blocarea sumei respective din contul său bancar, fie prin depunerea ei în vederea executării plății sau prin credit bancar acordat de bancă în acest scop în contul ordonatorului. Pe filieră bancară, nu este obligatoriu transferul anticipat al fondurilor, momentul acestui transfer depinzând de înțelegerea dintre cele două bănci implicate în operațiune.

Din punctul de vedere al modalităţilor de încasare (determinate fireşte de instrucţiunile ordonatorului), **ordinul de plată poate fi:**

- ***simplu,*** încasarea sa nefiind condiţionată de prezentarea vreunui document sau uneori explicaţii cu privire la scopul plăţii (excluzând cazul că se cere o chitanţă). Acest tip de ordin de plată se aseamănă cu cecul;
- ***documentar,*** încasarea sa fiind determinată de obligaţia beneficiarului de a prezenta anumite documente (facturi, dovada plăţii unor chirii, a unor speze de transport etc.) indicate de ordonator în ordinul de plată. Din anumite puncte de vedere, acest tip de ordin de plată este asemănător acreditivului documentar, cu deosebirea că ordinul de plată este revocabil şi plata se efectuează înainte de expedierea mărfii.

Părţile implicate în derularea unui ordin de plată, de regulă, sunt:

- ✓ ***ordonatorul*** – cel care iniţiază operaţiunea, el este cel care plăteşte, stabileşte condiţiile plăţii, constituie provizionul bancar în vederea plăţii, poate revoca în orice clipă plata în momentul efectuării ei;
- ✓ ***beneficiarul*** – este cel în favoarea căruia se face plata, trebuie să se conformeze condiţiilor prevăzute în ordinul de plată, până la momentul plăţii nu are certitudinea încasării sumei;
- ✓ ***băncile*** – care intervin în derularea operaţiunii au simplul rol de a presta servicii. Singurele răspunderi ale băncilor sunt legate de manipularea corectă a valorilor încredinţate (fonduri băneşti şi documente), urmând să solicite beneficiarului prezentarea documentelor aşa cum s-a prevăzut în ordinul de plată (în cazul ordinului de plată documentar). Aceste bănci în practică sunt denumite *banca ordonatoare* – cea la care ordonatorul dă dispoziţia privind efectuarea plăţii prin ordinul de plată şi la care constituie depozitul şi *banca plătitoare* – ceea la ghişeele căreia se achită suma beneficiarului plăţii şi care solicită anticipat sau ulterior de la banca ordonatoare suma ce urmează să o plătească sau pe care a plătit-o.

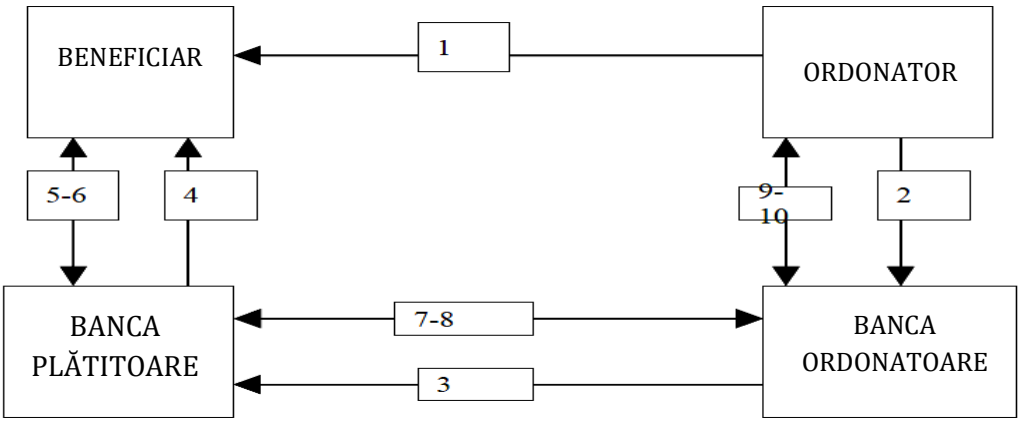

Figura 5.4. Mecanismul de utilizare a ordinului de plată

1. Existența unei obligații de plată care urmează să fie stinsă odată cu onorarea ordinului de plată.
2. Emiterea ordinului de plată – ordonatorul dă băncii ordonatoare dispoziția de plată, stabilind condițiile plății.
3. Banca ordonatoare transmite băncii plătitoare instrucțiunile privind efectuarea plății prin ordin de plată.
4. Banca plătitoare notifică beneficiarul despre efectuarea plății și îi comunică condițiile plătitorului referitoare la această plată.
5. Beneficiarul, conform condițiilor din dispoziția de plată a ordonatorului, remite documentele (în cazul ordinului de plată documentar) băncii plătitoare.
6. Banca plătitoare achită suma plății beneficiarului.
7. Banca plătitoare transmite documentele primite de la beneficiar băncii ordonatoare.
8. Banca ordonatoare efectuează acoperirea plății.
9. Banca ordonatoare remite documentele ordonatorului plății.
10. Ordonatorul efectuează plata din provizionul său bancar [2].

5.6. Plăţile prin compensaţie şi clearing: noţiune, caracteristică

Expansiunea comerțului internațional contemporan, datorată dezvoltării rapide a producției mondiale și integrării în circuitul economic mondial a unor țări cu niveluri de dezvoltare economico-socială foarte diferite, a determinat noi orientări în modalitățile și mecanismele clasice de desfășurare a relațiilor

economice, comerciale, financiare, valutare și de credit internaționale. Printre aceste noi orientări se numără și desfășurarea unei părți semnificative a comerțului internațional (20-25%) pe baza unor aranjamente care implică schimbul de mărfuri fără intervenția mijloacelor de plată internaționale.

Compensația este denumirea actuală a unei modalități foarte vechi de efectuare a comerțului, cunoscută sub numele de troc sau schimb în natură. În acest context, o marfă exportată plătește o marfă importată de aceeași valoare. Compensațiile sunt utilizate în prezent mai ales în fluxurile comerțului internațional în care sunt implicate țări cu fonduri valutare modeste, care adoptă o politică de restricții valutare, în cadrul căreia mijloacele de plată străine sunt dificil de obținut sau nu se obțin deloc. În aceste condiții, importatorii, deși solvabili, nu își pot onora obligațiile externe din cauza dificultăților de a cumpăra și transfera valuta în țara exportatorului. Prin compensație, cumpărătorul își achită obligația externă furnizând partenerului său produse indigene sau prestând diverse servicii, echivalente ca valoare economică.

După sfera lor de cuprindere, compensațiile pot fi:

1. Compensaţii particulare, care cuprind parteneri din două sau mai multe ţări şi privesc numai schimbul de mărfuri, care se împart în:

a) Compensaţii particulare simple – se încheie între două firme din două ţări, fiecare având atât calitatea de exportator, cât şi calitatea de importator. Valoarea celor două partide fiind egală, se compensează reciproc, aşa că nu mai au loc transferuri de valută. Schematic se prezintă în felul următor:

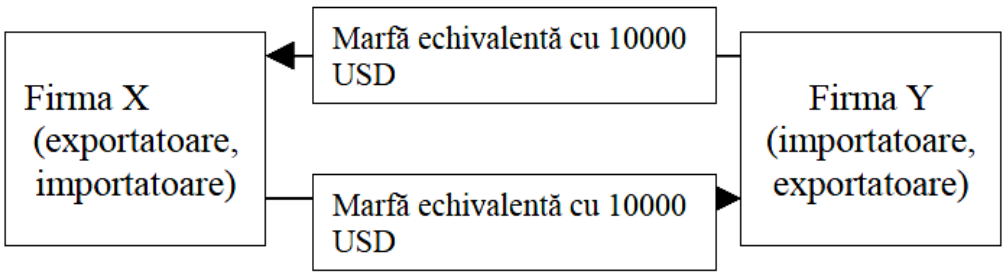

Figura 5.5. Derularea compensaţiei particulare

Ca urmare a faptului ca operaţiunea de export nu poate fi, practic, concomitentă cu aceea de import, pentru a consolida contractul este indicat ca partea care livrează prima să se asigure prin diferite metode de riscul nelivrării contrapartidei de mărfuri (prin scrisoare de garanţie bancară etc.).

b) Compensații progresive bilaterale lărgite implică participarea a două sau mai multe firme din două țări, unele fiind importatoare, iar altele

exportatoare. Mărfurile circulă între țări, iar decontările se fac în interiorul fiecărei țări în moneda națională. Exportatorii sunt plătiți de către importatori, evitându-se astfel circulația valutelor. Schematic se prezintă astfel:

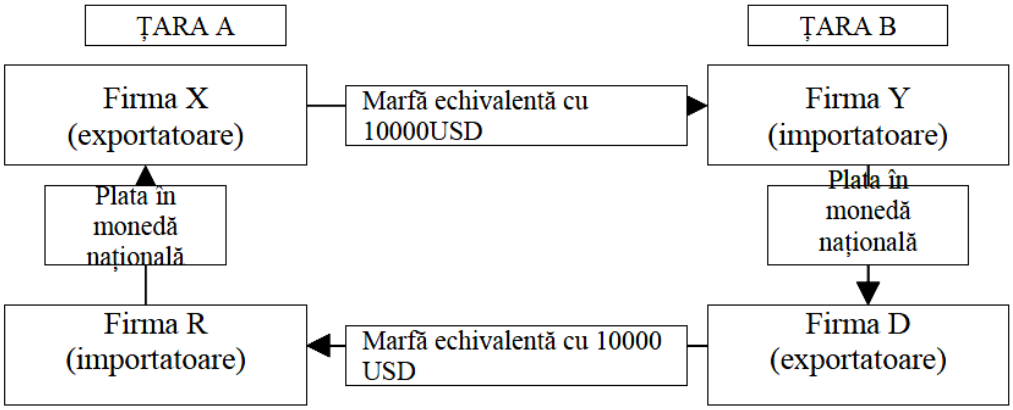

Figura 5.6. Derularea compensaţiei progresive bilaterale

c) Compensaţii progresive multiple – presupun participarea la această operaţie a mai multor firme din mai multe ţări. Livrarea mărfurilor între ţări se realizează sub forma unui circuit închis. Aceeaşi formă o capătă şi stingerea obligaţiilor, nemaifiind necesară, în niciun caz. circulaţia valutelor. Schematic se prezintă astfel:

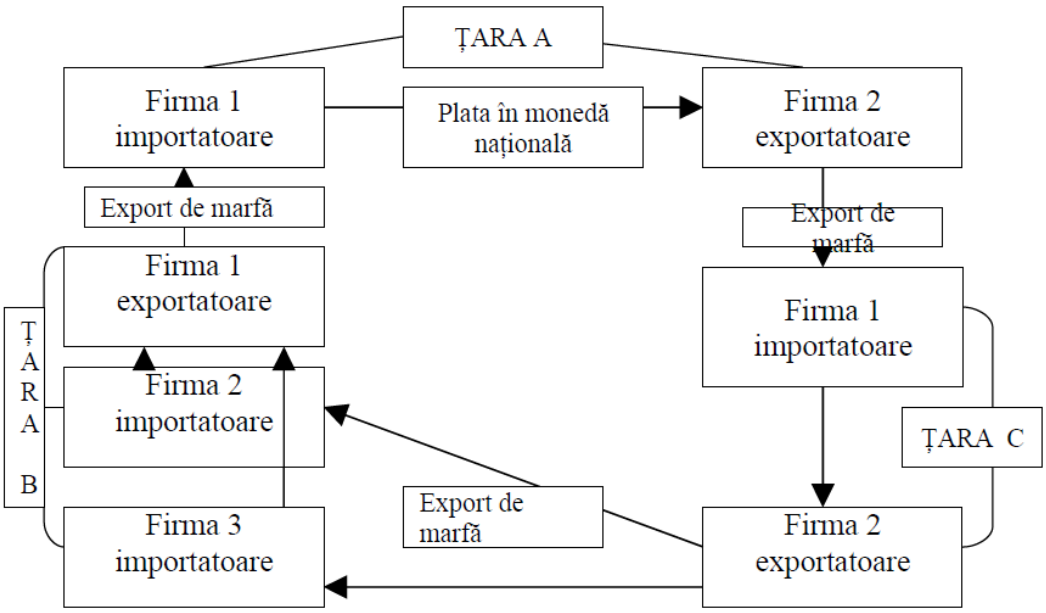

Figura 5.7. Derularea compensaţiei progresive multiple

Totuşi, compensaţiile prezintă inconvenientul că necesită găsirea de parteneri interesaţi în operaţia comercială la fiecare caz în parte, precum şi efectuarea aproape concomitentă a tranzacţiilor.

Eliminarea acestor neajunsuri se realizează prin organizarea unei compensaţii în bloc, globală a datoriilor ivite din livrările şi prestările de servicii reciproce într-o anumită perioadă de timp, cunoscută sub denumirea de clearing.

Acordul de clearing și acordul de barter clearing reprezintă compensarea ansamblului de creanțe provenite din livrările de mărfuri și servicii reciproce între două sau mai multe țări, fără transferul efectiv de valută. Sistemul de plăți prin clearing necesită un acord între state, fiind un sistem organizat de stat pentru reglementarea plăților externe rezultate din comerțul exterior. Acesta este stabilit pe cale de drept public și impus tuturor celor implicați în schimburile economice cu țările semnatare ale acordului.

În acest sistem, mărfurile și serviciile circulă între țări, iar decontarea se realizează în interiorul fiecărei țări, în moneda națională, evitându-se astfel circulația valutelor. Spre deosebire de compensația particulară, bazată pe contracte de vânzare-cumpărare internațională între parteneri, clearingul se bazează pe un contract interguvernamental pe 3-5 ani. Decontarea în moneda națională se face prin intermediul unei instituții financiare desemnate de fiecare țară semnatară a acordului. Exportatorii sunt plătiți în moneda națională din fondurile create la instituția respectivă prin vărsămintele efectuate de importatorii aceleiași țări pentru plata mărfurilor sau serviciilor primite din țara exportatoare. Calculul de compensare se face la sfârșitul perioadei convenite (de regulă, la sfârșitul anului calendaristic), iar soldul este lichidat conform unui acord prealabil.

Schematic, mecanismul reglementării schimburilor internaționale prin clearing se prezintă astfel:

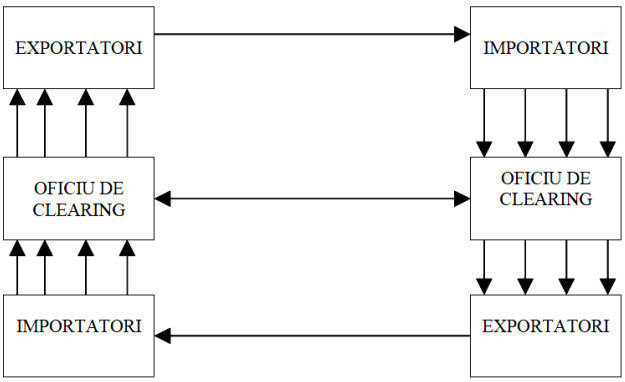

Figura 5.8. Mecanismul de reglementare a schimburilor internaţionale prin clearing

La încheierea unui acord de clearing, pentru a asigura o bună desfășurare a schimburilor și plăților între țările partenere, este necesar să se clarifice toate aspectele legate de funcționarea clearingului, care sunt de interes pentru ambii parteneri. Principalele aspecte avute în vedere de cele două țări partenere sunt:

1. Indicarea băncilor centrale sau a altor instituții financiare care vor îndeplini funcția de oficii de clearing;
2. Stabilirea categoriilor de plăți care se fac prin conturile de clearing;
3. Stabilirea numărului de conturi prin care se derulează operațiile reciproce de decontare;
4. Stabilirea monedei convenționale pentru ținerea conturilor;
5. Stabilirea nivelului creditului tehnic;
6. Lichidarea soldului final al contului de clearing.

În ceea ce privește oficiile de clearing, sunt desemnate băncile centrale ale țărilor respective. Deoarece acestea nu efectuează întotdeauna operațiuni tehnice bancare, împuternicesc băncile comerciale să deruleze operațiunile. Băncile desemnate sunt autorizate să deschidă conturi de clearing, să mijlocească derularea plăților pe canal bancar, să efectueze controlul și transmiterea documentelor, să evidențieze și să urmărească operațiunile de plăți efectuate prin aceste conturi.

Stabilirea numărului de conturi prin care se derulează operaţiunile reciproce de decontare. În funcţie de numărul conturilor de clearing convenite între parteneri să fie deschise la băncile împuternicite, clearingul poate fi:

- cu un cont;
- cu două conturi;
- cliring descentralizat.

Clearingul cu un cont a fost prima formă sub care au apărut relaţiile de clearing ca sistem organizat. Ca urmare a crizei din 1929-1933, numeroase ţări au rămas datoare altor ţări. Pentru a se lichida aceste datorii, s-a conceput un sistem de plăţi prin care la ţara creditoare se deschidea un cont pe numele ţării debitoare. În acest cont era înregistrată contravaloarea mărfurilor exportate de ţara debitoare pentru achitarea datoriei, disponibilităţile create în acest mod serveau şi pentru acoperirea unor importuri din ţara creditoare. Și în ţara debitorului se deschidea un cont, dar funcţia lui era de simplă evidenţă. Funcţionarea clearingului cu un singur cont este discriminatoare pentru ţara debitoare, deoarece exportatorii din ţara debitoare îşi încasează contravaloarea mărfurilor numai după ce documentele au ajuns la banca ţării creditoare unde

este deschis contul, pe când exportatorii din ţara creditoare îşi însumau îndată banii aferenţi exporturilor efectuate spre ţara debitoare. Ca urmare a acestor dezavantaje, clearingul cu un singur cont a fost din ce în ce mai rar utilizat.

Clearingul cu două conturi este forma cea mai utilizată şi presupune deschiderea a câte un cont la cele două bănci desemnate. Fiecare bancă înregistrează în contul deschis la ea (care este contul de clearing al ţării partenere) atât contravaloarea mărfurilor exportate de ţara parteneră, care apar ca disponibilităţi ale acesteia, cât şi contravaloarea mărfurilor exportate de firmele din ţara sa, care apar ca plăţi din aceste disponibilităţi.

Clearingul descentralizat se particularizează prin existenţa unui cont central constituit la banca centrală şi deschiderea de aceasta la băncile comerciale a mai multor subconturi. Prin subconturile deschise la băncile comerciale are loc derularea efectivă a plăţilor. Fiecare subcont funcţionează independent de celelalte, dar este legat de contul ţinut la banca centrală [2].

Bibliografie:

1. Regulament cu privire la transferul de credit, debitarea directă și atribuirea codurilor IBAN. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2023, nr. 220-222 art. 632.
2. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale.* Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-7
3. VOINEA, Gheorghe. *Mecanisme şi tehnici valutare şi financiare internaţionale*. Iași: Sedcom Libris, 2001. 398 p. ISBN 9738028582
4. Dezvoltarea sistemului de plăți și alinierea acestuia la standardele europene evaluate în cadrul unei conferințe organizate de BNM cu suportul UE. BNM 2023 https://bnm.md/ro/content/dezvoltarea-sistemului-de-plati-si-alinierea-acestuia-la-standardele-europene-evaluate

Întrebări de autoevaluare:

1. Ce reprezintă plățile efective?
2. Care este diferența dintre plățile efective și cele prin transfer de credit?
3. Cum se clasifică acreditivul documentăr?
4. Descrieți etapele de derulare a acreditivului.
5. Descrieți etapele de derulare a incasso-ului.

6. Expuneți mecanismul de reglementare a schimburilor internaţionale prin clearing.
7. Care sunt modalitățile de plată prin ordinul de plată?
8. Enumerați și descrieți etapele compensației și ale clearingului.

Tema 6. CREDITUL INTERNAŢIONAL

6.1. Piaţa internaţională a creditului: concept, structură, cadru instituţional
6.2. Tehnica acordării şi rambursării creditului internaţional
6.3. Riscurile şi garanţiile în creditul internaţional

Obiective generale:
• definirea conceptului şi noţiunile de bază ale pieţei internaţionale a creditului; • cunoașterea tehnicii acordării şi rambursării creditului internaţional; • cunoașterea riscurilor şi garanţiilor în creditul internaţional; • analiza creditelor acordate Republicii Moldova.
Concepte-cheie: *credit internațional, europiață, valute convertibile, eurovalute, riscuri comerciale.*

6.1. Piaţa internaţională a creditului: concept, structură, cadru instituţional

Piața creditului internațional este formată din totalitatea relațiilor de credit între participanții la schimburile economice internaționale, mijloacele, tehnicile și instituțiile financiar-bancare prin care se derulează aceste relații.

Activitățile economice desfășurate pe plan intern sau internațional necesită, în anumite situații și proporții, fonduri obținute prin repartiția internațională de credit. Această repartiție generează un fenomen economic de distribuție internațională cu caracteristicile creditării. Relațiile de credit, ca parte obiectivă a acestui fenomen economic, formează conținutul economic al pieței internaționale de credit [3].

Piața internațională a creditelor reprezintă sfera relațiilor de piață în care are loc circulația capitalului împrumutat între țări, în condiții de rambursabilitate și plată a dobânzii, unde se întâlnesc cererea și oferta.

În cadrul acestei piețe, creditele sunt contractele între debitorii și creditorii externi, având ca scop finanțarea schimburilor internaționale. Finanțarea în activitatea de comerț exterior poate însemna fie acordarea unui credit în mărfuri, fie a unui credit exprimat într-o monedă [1].

Între piața creditului internațional și pieţele de credit naționale există o strânsă interdependență, generată atât de gradul de participare a unei economii la diviziunea internațională a muncii, cât și de existența sau inexistența convertibilității monedelor.

Piața creditului internațional nu este organizată de anumite organisme internaționale. În prezent, aceasta are o structură flexibilă în ceea ce privește operatorii care acționează ca debitori și creditori externi, diversitatea obiectelor de creditare, natura creditelor, tehnicile de realizare a operațiunilor, costurile și mecanismele de garantare a creditelor. Obiectul tranzacțiilor pe piața internațională a creditului este capitalul atras din afara țării sau împrumutat persoanelor fizice și statelor străine. Din punct de vedere funcțional, este vorba despre un sistem de relații de piață care asigură acumularea și redistribuirea capitalului împrumutat între țări [4].

Istoric, piaţa internaţională a creditului a apărut pe baza operaţiunilor internaţionale de pe pieţele naţionale ale creditului, formându-se apoi în urma internaţionalizării. Piaţa internaţională a creditului s-a reînnoit la începutul anilor '60 ai sec. XX. Până atunci, timp de 40 de ani ea a fost „paralizată” în urma crizei economice internaţionale dintre anii 1929 şi 1933, războiului al II-lea mondial, în urma restricţiilor valutare. Iniţial, această piaţă se dezvoltă într-un ritm foarte lent, mai ales că de la sfârşitul anilor '50 pe piaţa monetară internaţională se efectuau operaţiuni doar pe termen scurt (până la 1 an) în pofida cererii împrumuturilor pe termen lung. Prelungirea termenilor împrumuturilor uneori până la 15 ani a contribuit la activizarea pieţei internaţionale a capitalului împrumutat. La sfârşitul anilor '60 ritmul dezvoltării ei a crescut, iar între anii 70 și 90 volumul pieţei a devenit destul de mare. De la sfârşitul anilor '50 treptat s-a format piaţa euro, care continuu îşi extinde dimensiunile, demonstrând viabilitatea pieţei nereglementate de stat, însă evidenţiindu-şi fragilitatea.

Europiața, cunoscută și sub numele de piața euro, reprezintă o parte a pieței internaționale a capitalului împrumutat, unde băncile desfășoară operațiuni de depozit și credit în eurovalută.

Eurovaluta se referă la valuta transferată în conturile băncilor străine și utilizată pentru tranzacții în toate țările, inclusiv în țara emitentă a valutei.

Piața eurovalutelor, inițial cunoscută sub denumirea de piața eurodolarilor, a apărut la sfârșitul anilor '50 pe baza relațiilor interbancare corespondente. De exemplu, atunci când un deținător de depozit în dolari transferă fondurile dintr-o bancă americană într-una străină, se formează

eurodolarul. Esența acestei transformări constă în faptul că resursele deținătorului de dolari devin un depozit la banca străină, care le utilizează pentru operațiuni de creditare în orice țară. Treptat, termenul de eurodolar s-a extins pentru a include dolarii utilizați de băncile străine din afara SUA, precum și de cele din zona bancară liberă [7].

Evoluția pieței eurovalutelor a fost influențată de mai mulți factori:

1. Necesitatea unui mecanism valutar-creditar internațional pentru a sprijini activitatea economică internă;
2. Introducerea convertibilității principalelor valute la sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60;
3. Legislația națională liberală care a încurajat plasarea resurselor băncilor și firmelor în bănci străine pentru a obține profit [4].

Particularităţile pieţei internaţionale a creditului (inclusiv ale europieţei)

1. ***Dimensiuni mari:*** În anii '80 volumul operațiunilor de creditare internațională era în medie de 400 miliarde USD pe an, crescând de 2,5 ori într-un deceniu. În anii '90 acest volum a ajuns la trilioane de dolari. Piața euro, în special, a înregistrat dimensiuni semnificative, cu un volum brut de aproximativ 4,5 trilioane USD, din care două treimi proveneau din țările dezvoltate**.**
2. ***Lipsa granițelor temporale și spațiale:*** Piața internațională a creditului și cea financiară funcționează continuu, depășind limitările temporale și spațiale în căutarea condițiilor optime (economice, fiscale și politice) pentru desfășurarea operațiunilor financiar-creditare.
3. ***Particularitatea instituțională:*** Din punct de vedere instituțional, piața internațională a creditului și cea financiară cuprinde toate instituțiile financiar-creditare prin intermediul cărora capitalul împrumutat este direcționat în sfera relațiilor economice globale. Aceste instituții includ corporații transnaționale, bănci transnaționale, firme private și bănci, burse, întreprinderi de stat, organe guvernamentale și municipale (peste 40%), precum și instituții financiare internaționale (aproximativ 20%).
4. ***Accesul debitorilor la piața capitalului împrumutat este limitat***. Principalii debitori pe această piață sunt corporațiile transnaționale, guvernele și organizațiile internaționale de credit și financiare. Țările în curs de dezvoltare, guvernele lor au acces restricționat la

împrumuturile de pe piața internațională. De obicei, acestea utilizează corect investițiile străine directe, ajutoarele și împrumuturile organizațiilor internaționale sau sunt nevoite să plătească băncilor internaționale rate mai mari decât debitorii similari din țările dezvoltate. Statutul organizațiilor internaționale de credit și financiare le oferă acestora acces privilegiat pe piața globală a capitalului, în special pe piața financiară, unde își desfășoară împrumuturile obligatorii.

5. **Universalitatea și globalizarea pieței internaționale a creditului** se manifestă printr-o varietate de operațiuni, inclusiv tranzacții valutare internaționale, creditare, financiare, decontări și operațiuni garantate. Aproximativ două treimi din operațiunile de pe piața euro au loc pe piața interbancară, iar o treime implică operațiuni de depozit și credit cu clienți nebancari.
6. **Procedurile standardizate și simple** sunt utilizate pentru încheierea tranzacțiilor, beneficiind de tehnologii computerizate moderne, deși acestea se bazează pe operațiuni tradiționale de depozit și credit. Termenul eurodepozitelor poate varia de la o zi până la un an, uneori chiar până la doi ani, dar de obicei este de șase luni. Suma tipică a depozitelor interbancare este de 5-10 milioane USD, dar poate fi și de câteva ori mai mare. Operațiunile de creditare variază de la 1 milion USD până la câteva sute de milioane USD. Sistemul electronic comercial pe piața internațională a valorilor mobiliare permite încheierea tranzacțiilor cu diverși participanți de pe piață, aflați în orice colț al lumii, prin intermediul terminalelor din birouri.
7. **Costul creditului pe piața internațională include dobânzi și diverse comisioane.** Specificul ratelor dobânzii pe piața euro constă în independența lor relativă față de tarifele naționale. Ratele internaționale ale dobânzii sunt aplicate în cazul deschiderii liniilor de credit (obligația juridică a băncii de a împrumuta debitorului o sumă într-o perioadă stabilită, în limitele stabilite), acordării creditelor consorțiale și împrumuturilor prin euroobligațiuni. Rata dobânzii pe piața eurovalutelor include LIBOR variabilă, rata interbancară londoneză oferită pentru operațiuni pe termen scurt în eurovalute (de obicei pe șase luni) și un element fix [4].

Structura pieţei internaţionale a creditului:

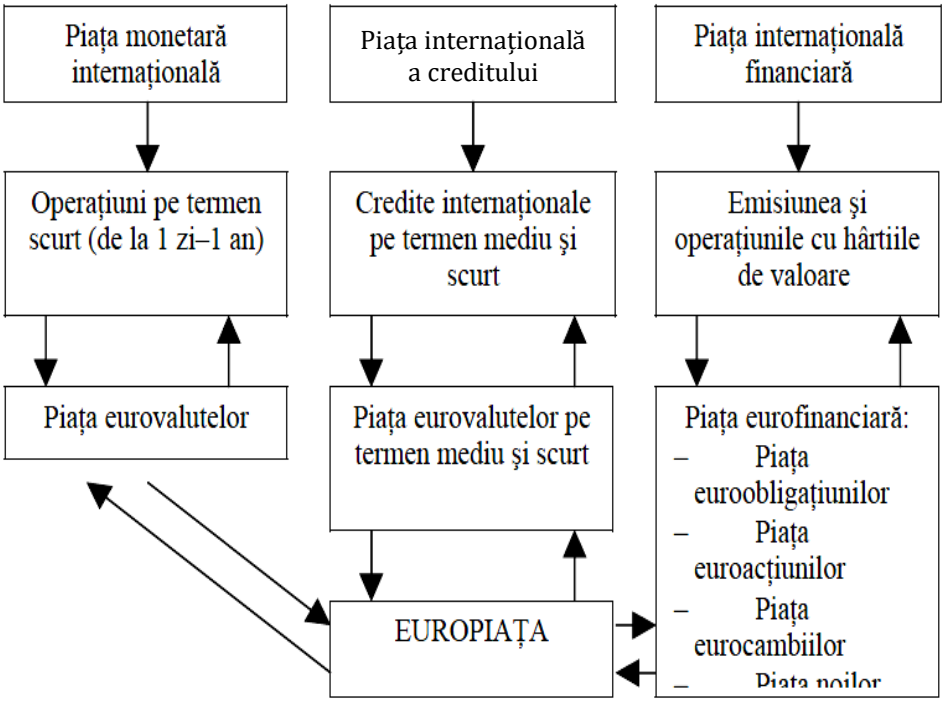

Figura 6.1. Structura pieţei internaţionale a creditului

Se disting 3 sectoare mondiale de bază interconectate ale pieţei internaţionale a creditului (figura de mai sus):

1. *Piaţa monetară internaţională* (operaţiuni depozitar-creditare pe termen scurt de la 1 zi până la 1 an). Condiţiile de bază ale creditului se discută prin telefon. De la sfârşitul anilor '50 a apărut piaţa eurovalutelor.

2. *Piaţa internaţională a creditului* include două segmente:

a) creditele străine pe termen mediu şi lung tradiţionale, caracterizate prin unica valută împrumutată;

b) piaţa eurocreditelor – din 1968 cu termenul de la 1 an până la 15 ani şi mai mult.

3. *Piaţa internaţională financiară* (emiterea şi vânzarea-cumpărarea hârtiilor de valoare). Din anii '70 s-a format piaţa eurofinanciară.

Creditul internaţional reprezintă circulaţia capitalului de împrumut în relaţiile economice internaţionale prin care creditorul pune la dispoziţia debitorului din străinătate un bun evaluat în valută sau o sumă de bani în valută,

cu condiţia rambursării valorii împrumutate după un anumit timp, plus dobânda aferentă [6].

Principiile creditului internaţional exprimă legătura lui cu legităţile economice ale pieţei şi sunt utilizate pentru realizarea problemelor curente şi strategice ale participanţilor pieţei şi ale statului.

În principiu, funcţiile creditului internaţional de asemenea sunt similare celor ale creditului intern, numai că se realizează la un nivel mai înalt.

Prima funcţie – funcţia de redistribuire a fondurilor – se manifestă prin repartiţia resurselor creditare între state, nu însă doar în cadrul unei economii. Economisirea cheltuielilor de circulaţie se asigură în sfera decontărilor internaţionale prin înlocuirea banilor reali cu titluri de credit, prin dezvoltarea şi accelerarea plăţilor în virament, prin înlocuirea circulaţiei valutare în numerar cu operaţiuni internaţionale de creditare. Pe baza creditului internaţional au apărut aşa mijloace de plată, cum ar fi: trate, cecuri, precum şi viramente bancare, certificate de depozit ş.a., care în prezent constituie o parte foarte importantă a pieţei de credit internaţionale.

A doua funcţie – specifică creditului internaţional, constă în concentrarea şi centralizarea capitalului. Datorită atragerii creditelor străine, se accelerează procesul de capitalizare a valorii adăugate, capitalurile întreprinzătorilor unei ţări se măresc prin adăugarea resurselor din alte ţări. Creditul internaţional în toate vremurile contribuia la creşterea volumului operaţiunilor companiilor, la extinderea lor pe piaţa mondială, la crearea unor noi corporaţii cu capital mixt, la apariţia monopolurilor.

Aşadar, creditul internaţional este o operaţiune economică, prin care o persoană fizică sau juridică (creditorul) pune la dispoziţia altei persoane din străinătate (debitorului) un bun evaluat în valută sau o sumă de bani în valută, urmând ca debitorul să ramburseze creditorului valoarea împrumutată, după un anumit timp (scadenţă sau termen de rambursare) dobânda aferentă. În condiţiile actuale creditul internaţional îndeplineşte ***funcţia de reglementare a economiei***, dar totodată este şi obiectul reglementării.

În procesul îndeplinirii funcţiilor interdependente, creditul internaţional joacă un rol atât pozitiv, cât şi negativ în dezvoltarea economică.

Rolul pozitiv al creditului internaţional constă în accelerarea dezvoltării factorilor de producţie prin asigurarea continuă a procesului de producţie şi prin extinderea producţiei. Astfel apare raportul de reciprocitate, unde creditul internaţional îndeplineşte funcţiile de legătură şi de transmitere, influenţând

relaţiile economice externe. El contribuie la accelerarea procesului de producţie în următoarele direcţii:

Înprimul rând, creditul stimulează activitatea economică externă a ţării, şi anume – apare o cerere suplimentară pe piaţă pentru a susţine conjuncturа. Comerţul exterior în credit a devenit o normă internaţională, mai ales pentru produsele ce au un ciclu lung de producere, consum şi un preţ înalt. În condiţiile scumpirii procesului de producţie şi creşterii ponderii maşinilor şi utilajului în comerţul exterior, importatorii şi exportatorii sunt cointeresaţi în utilizarea creditelor externe. Construcţia întreprinderilor peste hotare este realizată de asemenea prin intermediul creditului, utilizat pentru achitarea utilajului de import, mai ales pentru cel tehnologic şi cel din sectorul energetic. În condiţiile contemporane a crescut „legătura" creditelor cu livrările de export din ţara-creditoare. Condiţia creditării este ca resursele primite să fie utilizate pentru procurarea produselor din ţara-creditoare. Astfel, creditul internaţional serveşte drept mijloc de creştere a competitivităţii companiilor şi firmelor din ţara-creditoare.

În al doilea rând, creditul internațional facilitează investițiile străine private, deoarece oferă condiții avantajoase investitorilor din țara creditoare. Acesta este utilizat pentru dezvoltarea infrastructurii necesare funcționării întreprinderilor, inclusiv a celor străine și a celor mixte, și contribuie la consolidarea pozițiilor întreprinderilor naționale și băncilor legate de capitalul străin.

În al treilea rând, creditul asigură continuitatea în decontările internaționale și în operațiunile valutare care susțin relațiile economice externe ale țării.

În al partrulea rând, creditul sporește eficiența economică atât a comerțului extern, cât și a altor tipuri de activități economice externe ale țării [4].

Rolul negativ al creditului internațional în dezvoltarea economiei de piață constă în accentuarea contradicțiilor sale. În primul rând, se adâncesc dezechilibrele economice. Creditul internațional intensifică disparitățile în sectorul social al producției, favorizând dezvoltarea celor mai profitabile sectoare ale economiei și încetinind creșterea sectoarelor care nu atrag capital străin. De asemenea, creditul internațional este un instrument al competiției între țări pentru piețele de desfacere, domeniile de aplicare a capitalului, sursele de materii prime și supremația tehnico-științifică.

Creditul internațional poate fi o sursă de finanțare pentru terorism și războaie, ceea ce este una dintre principalele sale trăsături negative, mai ales în contextul global actual.

Pentru a-și consolida pozițiile, țările dezvoltate, băncile, guvernele și instituțiile financiare internaționale aplică periodic politici de discriminare și blocadă creditare împotriva anumitor țări care nu îndeplinesc condițiile impuse sau care urmează politici considerate neadecvate. Discriminarea creditară implică stabilirea unor condiții mai dezavantajoase pentru acordarea, utilizarea și rambursarea creditului internațional pentru unii beneficiari comparativ cu alții, cu scopul de a exercita presiuni economice și politice asupra acestora.

O sancțiune economică și mai severă este blocada creditară, care constă în refuzul de a acorda credite unei anumite țări. De obicei, blocada creditară este strâns legată de blocada economică, care poate fi implementată prin decizii guvernamentale sau decrete, dar mai des prin refuzuri neoficiale de a acorda credite din diverse motive [4].

6.2. Tehnica acordării şi rambursării creditului internaţional

Mobilizarea fondurilor pe piața internațională a creditului implică concentrarea de fonduri internaționale, fonduri proprii și credite de la instituții internaționale. Proporțiile acestor surse de finanțare variază în funcție de factori economici, politici și financiari, observându-se tendința statului de a sprijini întreprinderile naționale, de a promova exporturile și de a elimina concurența.

Structura eterogenă a operatorilor de pe piața internațională a creditului, împreună cu particularitățile organizării fiecărei piețe monetare naționale, determină atât elemente comune, cât și specifice în structura creditelor, precum și în tehnicile de acordare, utilizare și rambursare a acestora [3].

Specificul operațiunilor de creditare este determinat de următoarele elemente:

1. **Condiții economice, politice, fiscale și monetare**: Accesul la fondurile de credit depinde de aceste condiții.
2. **Obiectul creditării și valoarea acestuia:** Este necesară existența unui obiect clar al creditării și evaluarea valorii sale.
3. **Rambursarea sumei:** Suma primită trebuie rambursată la termenul convenit prin contract sau acord.

4. **Dobânda:** Dobânda percepută este rezultatul negocierii între părți, dar se aliniază de obicei cu procentul stabilit pe piața de dobânzi (LIBOR).
5. **Perioada de garanție**: Posibilitatea existenței unei perioade de garanție pentru credit.

Tehnica de acordare, primire și rambursare a creditelor internaționale include elemente de bază comune pentru majoritatea operațiunilor, dar și particularități specifice fiecărei țări. Aceste particularități sunt influențate de reglementările din domeniul politicii de credit, tipul de credit acordat, durata și costul creditului (dobânzi și comisioane bancare), de modalitatea de rambursare și asigurarea creditului [6].

Tehnica acordării, primirii, utilizării și rambursării creditelor implică următoarele elemente:

1. Determinarea mărimii (plafonului): Băncile comerciale folosesc diverse metode și criterii pentru a stabili fiecare linie de finanțare cu o bancă corespondentă. Aceste criterii includ:

- *Bonitatea băncii partenere*: Capacitatea băncii de a-și îndeplini obligațiile de plată la termen. Băncile sunt clasificate în trei categorii: bănci de clasă internațională, bănci mai puțin cunoscute dar cu bonitate bună și bănci de mică importanță cu bonitate necunoscută.
- *Natura tranzacției*: Importanța tranzacției pentru stabilirea plafonului creditului, tipul și durata acestuia.
- *Rentabilitatea operației de credit*: Principalul element care stimulează interesul băncii de a extinde relațiile de credit cu partenerul respectiv.

2. Timpul de acordare: Perioada în care creditul este disponibil pentru utilizare.

3. Costul creditului: Include dobânzile și comisioanele bancare asociate cu acordarea creditului.

4. Rambursarea creditului: Suma primită trebuie rambursată la termenul convenit prin contract sau acord.

Durata creditului se stabilește în funcție de:

a) *Obiectul creditat:* Creditele pentru exporturile de echipamente industriale și instalații complexe au o durată mai mare, fiind clasificate fie ca credite pe termen mediu, fie pe termen lung.

b) *Raportul dintre ofertă și cerere*: Atât pe piața creditului internațional, cât și pe piața mărfurilor implicate în tranzacțiile internaționale.

c) *Rolul firmei importatoare sau exportatoare*: Se ia în considerare conjunctura economică și starea balanței de plăți externe a țării respective.

Astfel, durata unui credit internațional depinde de obiectul creditat și de situația politico-economică a țării solicitante. Aceasta include intervalul de timp de la acordarea creditului (sau a primei tranșe) până la rambursarea integrală. În acest interval se disting perioade de utilizare a creditului și perioade de rambursare. Uneori există și o perioadă de grație, în care nu se fac rambursări (amânări sau reeșalonări).

Creditele internaționale pot fi utilizate de debitor într-o singură tranșă sau în mai multe tranșe, în funcție de obiectul creditat, natura creditului și modalitatea de acordare. De exemplu, un credit de avans poate fi acordat într-o singură tranșă și utilizat pentru achiziții de materii prime sau pentru pregătirea lucrărilor de realizare a unui obiectiv industrial. În general, viramentul interbancar este metoda prin care creditul acordat de o bancă externă este pus la dispoziția debitorului prin intermediul băncii acestuia [4].

Costul creditului internațional este influențat de dobânzi, prime de asigurare a creditului și De diverse speze bancare (comisioane). Dobânda percepută de creditor are ponderea principală și depinde de mai mulți factori, inclusiv:

a) *Mărimea taxei scontului*: Nivelul existent pe piața creditorului.

b) *Obiectul creditat*: Tipul și valoarea bunului sau serviciului finanțat.

c) *Natura și durata creditului*: Tipul de credit și perioada pentru care este acordat.

d) *Conjunctura economică și politică*: Situația economică și politică pe piața internațională a creditului și pe piețele de mărfuri.

Băncile comerciale stabilesc ratele dobânzii în funcție de taxa scontului, care este de obicei mai mică decât rata dobânzii. În țările unde taxa scontului este un instrument principal de politică valutară, ratele dobânzii se ajustează automat la orice schimbare a acestei taxe. Relația dintre taxa scontului și nivelul ratelor dobânzii este direct proporțională, iar ratele dobânzii variază în funcție de durata creditului.

Primele de asigurare a creditelor contribuie, de asemenea, la costul total al creditului internațional. Nivelul acestora depinde de mărimea și durata

creditului, natura riscurilor implicate, conjunctura economică și politică a debitorului și rangul instituției de asigurare.

Alături de dobândă şi de primele de asigurare, în contul creditelor se mai adaugă unele comisioane şi cheltuieli bancare, ocazionate de operaţiunile efectuate cu acordarea şi rambursarea lor.

Deci, elementele componente ale costului creditului pot fi următoarele:

- dobânda;
- marja de risc peste dobândă;
- prima de asigurare a creditului;
- comisioanele;
- spezele bancare.

Calculul costului creditului se face după formula de calcul al dobânzii, la care se adaugă şi celelalte elemente de cost:

$$c = \frac{k*(rd+pc+mr)*P_m}{12*100} + prima\ de\ asigurare + spreze\ bancare \qquad (6)$$

unde: c – costul creditului,
k – capitalul împrumutat,
rd –rata dobânzii (%)
pc – procentul comisioanelor (%)
mr – marja de risc peste dobândă (%)
P_m – perioada medie a creditului [4].

De asemenea se ţine seama de schema de credit şi de rambursare. În cazul unui credit în tranşe şi al rambursării în rate, calculul costului creditului este mai laborios.

În practica bancară rata de referinţă pentru creditele în valută este LIBOR (London Interbank Offered Rate), la aceasta adăugându-se prima de risc.

Rambursarea creditului este procesul prin care debitorul returnează suma împrumutată. Aceasta necesită un efort financiar din partea debitorului, care trebuie să respecte termenii de rambursare stabiliți în acordul de credit.

Perioada de rambursare poate include o perioadă de grație și perioada efectivă de rambursare. Aceasta poate fi calculată ca o perioadă medie de rambursare utilizând o formulă specifică.

$$Pm = G + \frac{P}{2} + \frac{Ir}{2} \qquad (7)$$

unde: Pm – perioada medie de rambursare;
G – perioada de graţie (în luni sau ani);
P – perioada dintre prima şi ultima rambursare (în luni sau ani);
Ir – perioada dintre două rate de rambursare (în luni sau ani).

Cu cât perioada de grație este mai lungă, cu atât beneficiarul creditului are condiții mai favorabile pentru rambursare, ceea ce duce la creșterea perioadei medii de rambursare.

Un credit poate fi rambursat în rate egale, crescătoare sau descrescătoare. Modalitatea de rambursare este stabilită prin negociere între creditor și debitor.

Este important de reținut că valoarea ratelor scadente într-un an poate influența negativ balanța de plăți externe a țării debitorului. În acest context, este necesară o gestionare atentă a eforturilor de plată, prin stabilirea unor acorduri care să permită facilități de rambursare a creditului. Aceste facilități pot include: o perioadă mai lungă de rambursare, acordarea unor perioade de grație și stabilirea ratelor în funcție de posibilitățile financiare ale debitorului, fie ele egale sau inegale.

6.3. Riscurile şi garanţiile în creditul internaţional

Dacă în comerţul internaţional riscul are un grad superior faţă de acela din comerţul interior, problemele devin şi mai complexe atunci când operaţiunile de comerţ exterior se realizează prin folosirea creditului. Datorită importanţei pe care acoperirea riscurilor o are pentru desfaşurarea normală a comerţului inernaţional, în numeroase ţări există practici şi organe special instituite pentru o asemenea acoperire. Ele dispun, în genere, de două forme de preluare a acestror riscuri: *garanţiile* şi *asigurarea creditelor comerciale.* Potrivit definiţiri date de Consiliul Economic şi Social al ONU, asigurarea creditelor are rolul de a da furnizorului posibilitatea să vândă în străinătate în condiţii de credit, fără a-şi primejdui echilibrul financiar prin asumarea responsabilităţii în ce priveşte riscurile excesiv de mari, mai ales că ele au devenit o parte integrantă a procesului de finanţare a exportului; în acelaşi timp, organismele de asigurare a creditelor de export îndeplinesc, în general, un rol complementar cu acela al instituţiilor de credit.

Riscul în comerţul internaţional cunoaşte o accentuare deosebită în condiţiile instabilităţii valutare şi ale oscilaţiilor din domeniul preţurilor pe piaţa

mondială. Deprecierea monedei în care este exprimată creanţa atrage pentru creditor riscul de a nu recupera în întregime echivalentul valorii puse de el la dispoziţia debitorului; aprecierea monedei are efecete inverse. Aceste fenomene se reflectă în nivelul rentabilităţii operaţiunilor comerciale. Motivaţia fundamentală a practicării garanţiei o constituie necesitatea resimţită de partenerii comerciali de a realiza schimburi echivalente.

Cu toate riscurile existente, creditul constituie un element de o deosebită importanţă în comerţul internaţional contemporan. Perspectiva dezvoltării schimburilor comerciale externe şi eficienţa acestora sunt condiţionate, printre altele, şi de modul în care vor fi folosite creditele în relaţiile economice externe, de limitarea riscurilor şi de eliminarea fenomenelor negative care însoţesc în prezent creditarea externă.

Operaţiunile de credit internaţional sunt supuse unor riscuri:

1. Riscuri inerente – spectrul oricărui credit, cum ar fi:

- insolvabilitatea debitorului,
- întîrzierea plăţii,
- modificarea elementelor de cheltuieli contractual.

2. Riscuri valutare (de variaţie a preţurilor).

3. Riscuri necomerciale (măsuri politice şi reglementările administrative).

Cele mai frecvente riscuri posibile este riscul valutar şi cel de preţ. Riscul valutar apare în urma fluctuaţiilor valutelor, fie în urma devalorizărilor suferite de moneda contractuală (deprecierea ei). În urma unor deprecieri apare riscul din partea creditorului de a nu-şi recupera în întregime valoarea împrumutului, iar la devalorizare apare riscul importatorului de a plăti mai mult decât valoarea creditului contractat.

Riscul de preţ apare prin subestimarea preţului la export sau prin acceptarea de preţuri supraevaluate. Pentru evitarea sau micşorarea riscurilor pot fi soluţionate mai multe măsuri:

1. Garanţii – prevăd asigurarea prin acoperirea riscului eventual cu posibilitatea de despăgubire a creditelor.

2. Asigurarea creditului – o măsură complementară garanţiei ce constă în preluarea riscurilor de către un asigurator în schimbul încasării unei prime de la asigurat.

Clauzele contractuale sunt incluse în contracte pentru apărarea în cazul pierderilor ce pot surveni operaţiilor valutare sau de preţ. Sporirea şi amplificarea riscurilor din comerţul exterior au determinat luarea de măsuri efective de sprijinire a comerţului respectiv prin intermediul *asigurării*

creditelor de export. În majoritatea ţărilor au fost create organizaţii sau instituţii prin care să se realizeze asigurarea operaţiunilor de export, precum:

• departamente în cadrul unor ministere (ex., Elveţia: Biroul pentru Garantarea Creditelor de Export);

• societăţi pe acţiuni cu capital de stat (ex., Franţa: COFACE);

• organisme publice (ex., Italia: SACE);

• bănci de tipul Eximbank (ex., SUA, Japonia ş.a.).

Majoritatea acestor instituţii asigură activitatea de comerţ exterior ***împotriva riscurilor politice*** (riscuri de neplată rezultând din restricţiile impuse de autorităţile guvernamentale din ţara debitorului), ***riscurilor de transfer al sumelor datorate, riscurilor comerciale pe termen mediu şi lung***.

Produsele activităţii de asigurare a creditelor de export/import sunt vândute sub forma **poliţei globale**, prin care ***se asigură riscurile pe termen scurt pentru întreaga cifră de afaceri a asiguratului*** şi sub forma **poliţei specifice**, prin care ***se asigură riscurile pe termen mediu şi lung pentru un singur contract*** (la bunuri care sunt destinate investiţiilor). Ambele tipuri de poliţe acoperă:

- ✓ fie numai riscurile intervenite după livrarea mărfurilor (postlivrare),
- ✓ fie atât riscurile postlivrare, cât şi cele din perioada anterioară livrării (prelivrare).

Unele instituţii de asigurare oferă şi alte tipuri de produse tip asigurare.

Astfel, în Anglia, Departamentul de Garantare a Creditelor de Export acordă *asigurări împotriva pretenţiilor nejustificate ale cumpărătorilor, împotriva fluctuaţiei valutei în care se face plata contractului*.

În Franţa, COFACE acordă *asigurări pentru acoperirea riscurilor valutare, asigurări suplimentare pentru garanţii şi contragaranţii, asigurări pentru utilaje de construcţii*.

Majoritatea instituţiilor care acordă asigurări privind comerţul exterior îşi desfăşoară activitatea:

- fie numai în numele şi pe contul statului,
- fie atât în numele şi pe contul statului, cât şi în nume şi pe cont propriu [4].

Bibliografie:

1. Legea cu privire la Banca Naţională a Moldovei, nr. 548-XIII din 21.07.95. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 56-57/624.
2. DUMITRESCU, Florea. *Căile stabilităţii monetare*. Bucureşti: Editura Academiei Romane, 1993. 350 p.
3. BRAN, Paul. *Relaţii financiare şi monetare internaţionale*. Bucureşti: Editura Economică, 1995.188 p.
4. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale*. Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-7
5. VOINEA, Gheorghe. *Mecanisme şi tehnici valutare şi financiare internaţionale*. Iași: Sedcom Libris, 2001. 398 p.
6. FLORICEL, Constantin. *Relaţii şi tehnici financiar-monetare internaţionale*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1994. 95 p.
7. STRATULAT, Oleg. *Politica financiară*. Chişinău: Editura ASEM, 1997. 35 p.
8. Regulamentul privind condiţiile de acordare rezidenţilor a creditelor în valută străină de către băncile licenţiate, aprobat prin HCA al BNM nr. 16 din 22.01.2009 https://www.bnm.md/ro/content/regulamentul-privind-conditiile-de-acordare-rezidentilor-creditelor-valuta-straina-de-catre

Întrebări de autoevaluare:

1. Ce reprezintă creditul internațional?
2. Care este structura creditului internațional?
3. Descrieți funcțiile creditului internațional.
4. Descrieți etapele de acordare a creditului internațional.
5. Descrieți și analizați riscurile creditului internațional.
6. Expuneți mecanismul acordării, primirii, utilizării şi rambursării creditelor .
7. Enumerați și descrieți costurile creditului internațional.

Tema 7. LICHIDITATEA INTERNAŢIONALĂ. DATORIA EXTERNĂ

7.1. Lichiditatea internaţională: concept, structură, optimizare
7.2. Rezervele valutare internaţionale: structură, scop, utilizare. Rolul pieţei internaţionale a aurului
7.3. Datoria externă: concept, indicatori, managementul datoriei externe

Obiective generale:

- definirea conceptelor de lichiditate internaţională, rezervă valutară internațională;
- calcularea lichidității internaţionale;
- cercetarea esenţei şi evoluţia împrumuturilor publice externe;
- analiza datelor privind datoriile externe ale Republicii Moldova;
- analiza eficienţei utilizării împrumuturilor externe;
- determinarea posibilităților de convertire a împrumuturilor publice externe şi estimarea consecinţelor corespunzătoare.

Concepte-cheie: *lichiditate internațională, rezervă valutară, datorie externă, grad de îndatorare, rezervă valutară.*

7.1. Lichiditatea internaţională: concept, structură, optimizare

Lichiditatea internațională poate fi înțeleasă în mai multe moduri în contextul relațiilor economice internaționale. În sens restrâns, aceasta se referă la capacitatea unei țări de a finanța deficitul balanței de plăți externe utilizând rezervele valutare și alte active deținute de autoritatea monetară, cum ar fi banca centrală [1].

În sens larg, ***lichiditatea internaţională*** este posibilitatea ţării (sau a unui grup de ţări) de a asigura achitarea oportună a obligaţiilor ei externe prin mijloace acceptabile pentru creditor [4].

Din perspectiva economiei mondiale, lichiditatea valutară internațională se referă la totalitatea surselor de finanțare și creditare necesare pentru circulația plăților internaționale. Aceasta depinde de disponibilitatea activelor de rezervă internaționale, esențiale pentru funcționarea normală a sistemului valutar

internațional. Lichiditatea internațională reflectă solvabilitatea externă a anumitor țări sau regiuni, fiind susținută de rezervele valutare și de aur ale statului.

Structura lichidităţii internaţionale include în sine următoarele componente:

- *Rezervele valutare oficiale ale ţării;*
- *Rezervele oficiale de aur;*
- *Poziţia de rezervă în FMI (ţara-membru primeşte un drept automat de a fi creditată în valută străină cu nu mai puţin de 25% de la cota ei în FMI);*
- *Conturile în DST.*

Lichiditatea internaţională reflectă nivelul de dezvoltare a economiei naţionale, gradul de participare a ţării la schimburile internaţionale, eficienţa şi competitivitatea produselor pe pieţele externe.

Lichiditatea internaţională se exprimă prin anumiţi indicatori:

- ***lichiditatea internaţională*** (L_i) se apreciază prin intermediul raportului dintre rezervele internaţionale (Rvi) şi masa monetară în circulaţie (M_n);

$$L_i = Rvi / M_n \quad (8)$$

- ***lichiditatea internaţională*** se exprimă pe baza raportului dintre rezervele internaţionale şi angajamentele la vedere şi la termen ale băncii centrale (A_b);

$$L_i = Rvi / A_b \quad (9)$$

- ***lichiditatea internaţională*** a unei ţări se reflectă prin raportul dintre rezervele internaţionale şi deficitul balanţei de plăţi externe (D_e);

$$L_i = Rvi / D_e \quad (10)$$

- raportul cel mai sugestiv de exprimare a ***lichidităţii internaţionale*** a unei ţări îl reprezintă cel dintre rezervele internaţionale şi valoarea importurilor (I_m);

$$L_i = Rvi / I_m \quad (11)$$

Lichiditatea internațională poate fi evaluată și în funcție de perioada de timp în care rezervele internaționale ale unei țări pot acoperi importurile. Dacă o țară poate acoperi importurile pentru o perioadă de peste 6 luni folosind rezervele internaționale deținute de banca centrală, aceasta este considerată a avea lichiditate internațională adecvată. În schimb, țările ale căror rezerve

internaționale acoperă importurile pentru perioade mai scurte întâmpină dificultăți în menținerea lichidității internaționale [2].

Lichiditatea internaţională poate să se asigure prin acces pe pieţele internaţionale, iar rezervele să reprezinte factorul de garanţie.

Lichiditatea internaţională îndeplineşte trei funcţii de bază:

- ✓ *mijloc de formare a rezervelor lichide,*
- ✓ *mijloc de plăţi internaţionale (în general pentru finanţarea deficitului balanţei de plăţi) şi*
- ✓ *mijloc al intervenţiei valutare (de protejare a cursului de schimb al monedei)* [2].

Partea esențială a lichidității internaționale este reprezentată de rezervele oficiale de valută și aur, adică rezervele de aur și valută străină deținute de banca centrală și alte autorități financiare ale unei țări.

Fondurile cu lichiditate ridicată trebuie plasate în instituții sigure, cu risc minim, clasificate la nivel internațional ca având un grad înalt de siguranță. Din acest motiv, fondurile Ministerului de Finanțe al Republicii Moldova nu sunt considerate rezerve și sunt plasate în conturile băncilor centrale ale altor țări, cum ar fi băncile centrale ale țărilor din Grupul G8.

7.2. Rezervele valutare internaţionale: structură, scop, utilizare. Rolul pieţei internaţionale a aurului

Rezervele internaționale reprezintă disponibilitățile în valută și alte active gestionate de autoritatea monetară a unei țări. Aceste rezerve sunt utilizate pentru a echilibra balanța de plăți externe și pentru a susține cursul de schimb al monedei naționale [1, 4].

Rezervele internaționale ale unei țări se disting de alte mijloace de plată internaționale prin următoarele caracteristici:

- ✓ **Administrare:** Sunt păstrate și gestionate de autoritatea monetară (banca centrală) a țării.
- ✓ **Echilibrare:** Sunt destinate echilibrării balanței de plăți.
- ✓ **Susținerea cursului de schimb:** Contribuie la menținerea cursului de schimb în anumite limite și la protejarea monedei naționale.
- ✓ **Garantarea solvabilității:** Asigură solvabilitatea țării care solicită finanțare externă pentru acoperirea deficitului balanței de plăți.

- ✓ **Valorificare temporară:** Excedentele din balanțele de plăți pot fi plasate temporar pentru a obține resurse suplimentare [2].

În sfera rezervelor internaţionale se încadrează: rezervele de valută şi în alte active, drepturile speciale de tragere, euro, rezerva de aur şi poziţia ţării la Fondul Monetar Internaţional. Rezervele internaţionale se deosebesc de „acoperirea monetară" prin care erau garantate bancnotele emise de bancă, deoarece mărimea lor nu mai depinde de masa banilor în circulaţie.

Problemele de bază în relaţiile financiar-valutare internaţionale pe care le poate întâmpina un stat sunt exprimate prin problemele echilibrării balanţei de plăţi externe, stabilităţii şi întăririi monedei naţionale şi a cursului valutar. Pentru favorizarea înlăturării şi rezolvării acestor dificultăţi se constituie rezerva internaţională oficială, la care se recurge în cazuri de urgenţă ori în cazuri imprevizibile.

Rezervele internaționale oficiale sunt activele de rezervă deținute de autoritățile monetare centrale, formate din mijloace de plată internaționale precum valute, devize, euro, DST, aur și poziția creditoare față de FMI. Aceste rezerve sunt utilizate pentru echilibrarea balanței de plăți externe, susținerea monedei naționale, garantarea solvabilității externe a țării și stingerea obligațiilor externe în situații speciale, dar nu pentru efectuarea plăților curente către străinătate [2].

Paralel cu rezervele oficiale există surse externe care le înlocuiesc, astfel se pot utiliza creditele furnizate de FMI, disponibilităţile din acordurile SWAP dintre băncile centrale, împrumuturile interguvernamentale şi cele acordate de consorţiile sau sindicatele bancare sau de pe europieţe. Acordurile de credit internaţionale care permit achiziţii se rezerve valutare din surse oficiale şi particulare contribuie esenţial la îmbunătăţirea şi asigurarea statului cu lichidităţi internaţionale [4].

În funcţie de gradul de lichiditate, rezerva internaţională oficială poate fi clasificată în:

a) rezerve cu o lichiditate primară, compuse din valute;
b) rezerve cu o lichiditate secundară, cele uşor transformabile, compuse din active de titluri de credit exprimate în valute liber convertibile şi care pot fi transformate oricând şi fără dificultăţi în valută cash;
c) rezerve terţiare, compuse din active monetare ce necesită un anumit timp pentru a fi transformate în mijloace de plată lichide, cum sunt investiţiile în titluri de valoare nenegociabile, adică care nu se tranzacţionează continuu la bursa de valori.

În componenţa rezervei internaţionale oficiale sunt active de rezervă reale constituite din active de aur şi active financiare de rezervă constituite din valute, titluri de credit uşor transformabile în valută [2].

În funcţie de gradul de utilizare, rezerva internaţională oficială poate fi clasificată în:

- active de rezervă considerate constante ce sunt plasate în străinătate pentru fructificare sub formă de hârtii de valoare (obligaţiuni, acţiuni, certificate de depozit etc.);
- active de rezervă considerate variabile, ce sunt menţinute lichide pentru intervenţiile pe piaţa valutară cu scopul susţinerii monedei naţionale şi pentru plăţi urgente. Sunt constituite din depuneri în cont:
  a) la vedere,
  b) pe termen foarte scurt,
  c) pe termen scurt
  şi sunt păstrate în banca centrală sau în marile bănci comerciale din străinătate.

Există trei motive distincte pentru a menţine rezervele valutare: ***motive de tranzacţii, motive de precauţie şi motive de portofoliu***.

Rezervele valutare pot fi menţinute pentru o finanţare viitoare a cererii de devize a sectorului public sau privat. Această utilizare a rezervelor valutare are o importanţă minoră pentru statele înalt dezvoltate, care au acces liber la pieţele de credit internaţionale, însă pentru ţările în curs de dezvoltare aceasta are o importanţă considerabilă. Majoritatea ţărilor au un acces limitat la piaţa internaţională a creditului şi cărora le corespund venituri sau cheltuieli valutare sezoniere. În aceste situaţii finanţarea deficitelor pe operaţiunile curente, prin împrumuturile externe, poate fi mai costisitoare decât finanţarea din rezerve. Motivele de menţinere a rezervelor valutare au o importanţă mare atunci când tranzacţiile valutare efectuate prin banca centrală au o pondere considerabilă [2].

Rezervele de asemenea sunt menţinute pentru intervenţii pe piaţa valutară. Deoarece volumul şi timpul de cerere de valute de rezervă nu sunt cunoscute, această necesitate de menţinere a rezervelor corespunde necesităţii de preîntâmpinare a cererii de monedă. Pentru majoritatea ţărilor această cerinţă de menţinere a rezervelor se consideră cea mai importantă, în special pentru ţările care au pieţe cu o circulaţie liberă a mărfurilor şi capitalului sau pentru ţările care menţin cursul valutar fix.

Baza obţinerii şi creşterii rezervelor valutare se află în crearea unei stabilităţi economice şi politice interne şi se realizează în procesul activităţii

economice externe. Sursa principală de obţinere şi creştere a rezervelor valutare (până la nivelul optim) este obţinerea unei balanţe de plăţi excedentare. Însă în condiţiile contemporane astfel de rezultate obţin un număr redus de ţări, şi pentru echilibrarea balanţei de plăţi, inclusiv pentru formarea rezervelor valutare, se recurge la piaţa financiară internaţională. Crearea rezervelor valutare în acest mod permite crearea unui echilibru economic temporar şi a unei echilibrări temporare a balanţei de plăţi externe, deoarece aceste rezerve sunt create din împrumuturi externe care peste un anumit timp trebuie rambursate, fie din resursele proprii, fie prin atragerea de noi împrumuturi [2].

Administrarea rezervelor valutare se efectuează în dependenţă de politica economică a unei ţări, în special în dependenţă de politica comercială, valutar-monetară şi financiară. Formarea rezervei internaţionale oficiale este direct condiţionată de relaţiile economice internaţionale ale unui stat, mărimea ei depinde de politica comercială promovată, de relaţiile acestei ţări cu organismele financiar-monetare internaţionale.

Sursele de formare şi direcţiile de utilizare a rezervelor valutare sunt direct condiţionate de rezultatul promovării acestor politici, reflectat în balanţa de plăţi externe.

Rezerva internaţională oficială are un rol important în menţinerea stabilităţii în relaţiile economice externe ale unui stat. Aceasta se exprimă prin utilizarea rezervelor valutare în anumite situaţii dificile şi de urgenţă, când stingerea obligaţiunilor externe nu poate fi acoperită pe alte căi.

Este de menţionat că rezerva internaţională oficială se foloseşte pentru stingerea obligaţiunilor externe în anumite cazuri deosebite şi nu pentru efectuarea plăţilor curente către străinătate, de asemeni în cazuri de urgenţă ori imprevizibile.

Deci, sursele principale de formare a rezervelor valutare sunt obţinerea unei balanţe de plăţi externe excedentare şi, de asemenea, accesul pe piaţa internaţională de credit.

Echilibrarea balanţei de plăţi externe. Fiecare capitol sau articol al balanţei de plăţi externe poate fi: activ sau excedentar, când încasările din străinătate depăşesc plăţile către străinătate; pasiv sau deficitar, când încasările sunt mai mici decât plăţile; sau echilibrat, când încasările sunt egale cu plăţile. Excedentele şi deficitele diferitelor articole se compensează reciproc, astfel că întreaga balanţă de plăţi externe este din punct de vedere contabil perfect echilibrată. Un deficit al schimburilor comerciale, când plăţile pentru import depăşesc încasările din exportul de mărfuri, poate fi compensat, total sau parţial,

fie prin excedente înregistrate în articolele de servicii şi venituri, de transferuri unilaterale, fie prin mişcări de capital. Dacă deficitul se menţine, el trebuie acoperit fie prin apelarea la un împrumut extern, fie prin micşorarea corespunzătoare a rezervelor valutare ale statului [1].

În urma operaţiunilor cu rezervele valutare oficiale suma soldurilor contului curent, contului de capital şi financiar şi a mărimii modificării rezervelor trebuie să constituie zero.

Intervenţiile pe piaţa valutară. Fluctuaţiile cursului valutar reduc bunăstarea socială, care implică introducerea unui curs valutar fix sau a unui curs valutar care să oscileze în anumite limite permise, pentru ca banca centrală să poată controla, influenţa şi să fie susceptibilă de a echilibra piaţa valutară, cel puţin pentru o perioadă scurtă.

Obţinerea stabilităţii cursului valutar al unei monede naţionale este o preocupare de bază în relaţiile valutar-financiare internaţionale ale unui stat. Cursul valutar este influenţat de un şir de factori interni şi externi, de natură economică, politică, monetară, socială, psihologică etc., ce au loc în ţările ale căror monede naţionale intră în tranzacţiile de vânzare-cumpărare. Folosirea rezervei internaţionale oficiale pentru intervenţiile pe piaţa valutară, cu scopul susţinerii cursului de schimb al monedei naţionale, poate conduce la obţinerea rezultatului dorit fiind în concordanţă cu ceilalţi factori principali ce influenţează cursul de schimb. În această confruntare financiar-valutară a unui stat pentru formarea şi consolidarea rezervei internaţionale oficiale fiecare agregat valutar se formează în mod diferit.

În prezent aurul îndeplineşte o singură funcţie monetară, şi anume – funcţia de instrument de rezervă. Rezerva de aur se formează prin extragerea şi producţia internă sau prin cumpărare pe piaţă. Operaţiunile cu aurul de rezervă se pot efectua doar între instituţii de reglare monetar-creditară ale diferitor ţări sau între aceste instituţii şi organismele financiar-monetare internaţionale.

În legătură cu folosirea aurului ca activ de rezervă sunt diverse poziţii, deşi în practică nu sunt tentative de reducere a aurului din structura rezervelor internaţionale. În anumite momente şi circumstanţe, aurul nu poate fi înlocuit de alte instrumente de rezervă, deoarece el este singurul component de rezervă ce posedă valoare proprie reală şi poate servi ca etalon monetar, acceptat ca mijloc final de echilibrare a balanţei de plăţi externe. FMI prevede ridicarea DST la rangul de principal activ de rezervă şi restrângerea rolului aurului în viitor pentru utilizarea lui în această funcţie. Adâncirea instabilităţii şi a caracterului inflaţionist al sistemului monetar internaţional face să crească şi mai mult rolul

aurului ca monedă universală reală, întăreşte funcţia sa de instrument de rezervă, de garant al obligaţiilor internaţionale [2].

7.3. Datoria externă: concept, indicatori, managementul datoriei externe

Datoria externă reprezintă totalitatea împrumuturilor și creditelor primite de o țară sau de agenții economici privați în cadrul relațiilor internaționale, precum și a altor obligații financiare care rezultă din integrarea economiei mondiale. Conform Legii Republicii Moldova „Privind datoria de stat și garanțiile de stat", datoria de stat externă este o parte integrantă a datoriei de stat, reprezentând totalul sumelor principale ale tuturor obligațiilor directe neonorate, contractate de Ministerul Finanțelor în numele Republicii Moldova în valută străină [6].

Nu generează datorie externă:

- atragerea de investiţii externe directe,
- ajutoarele financiare,
- creditele nerambursabile.

Creditele externe pot fi extrem de benefice pentru țările debitoare, cu condiția ca termenele de acordare să nu fie împovărătoare (dobândă, perioadă de grație, termen de rambursare etc.). Aceste credite, atunci când sunt utilizate în producție, ar trebui să genereze surse financiare pentru rambursare, aducând beneficii atât debitorului, cât și creditorului.

Pentru a fi eficiente, creditele trebuie să fie investite în sectoare productive sau în infrastructura materială care generează venituri, și nu în consumul privat sau public, care nu produce venituri. În caz contrar, datoria externă crește, iar sursele de rambursare devin insuficiente [2].

Criza datoriilor externe se poate manifesta prin diverse forme:

- **Transfer invers de resurse financiare:** Capitalul transferat de țările în curs de dezvoltare depășește capitalul primit de acestea.
- **Încetarea rambursărilor:** Unele țări încetează să-și ramburseze datoriile externe.
- **Creșterea arieratelor:** Apariția și creșterea volumului arieratelor din cauza incapacității de plată.

• **Apelul la alte surse de rambursare:** Vânzarea unor întreprinderi autohtone pentru a acoperi datoria externă (conversia datoriei externe în active interne).

Indicatorii datoriei externe

Datoria externă nu se măsoară doar în cifre absolute, ci trebuie corelată cu alți indicatori pentru a obține date relevante. Cei mai importanți indicatori sunt:

1. Datoria externă totală raportată la încasările din exportul de mărfuri și servicii (EDT/XGS).
2. Gradul de îndatorare: Raportul dintre totalul datoriei externe și produsul național brut (EDT/GNP).
3. Rata serviciului datoriei externe: Raportul dintre serviciul datoriei externe și încasările anuale din exportul de bunuri și servicii (TDS/XGS).
4. Rata serviciului dobânzilor plătite raportat la exportul de bunuri și servicii (INT/XGS).
5. Rata serviciului dobânzilor plătite, raportat la produsul național brut (INT/GNP).
6. Valoarea rezervelor valutare raportate la valoarea importurilor de bunuri și servicii (REZ/MGS), exprimată în luni.
7. Raportul dintre datoria pe termen scurt și datoria externă totală (Short-term/EDT).
8. Ponderea datoriei concesionate în totalul datoriei externe (CD/EDT).
9. Corelația între datoria multilaterală (credite ale organismelor internaționale) și totalul datoriei externe (multilateral/EDT).

Acești indicatori sunt utilizați de Banca Mondială, UNCTAD, FMI și de alte organisme din sistemul ONU pentru a evidenția diferite aspecte ale datoriilor externe ale unei țări sau unui grup de țări. Ei pot semnala necesitatea unor măsuri de ușurare a situației în cazul țărilor supraîndatorate [2].

Criza datoriilor externe nu avantajează nici pe debitori, nici pe creditori. Soluționarea acesteia necesită câteva direcții principale de acțiune:

a) Reducerea deficitului contului de plăți curente: Aceasta este esențială pentru țările în curs de dezvoltare. Măsurile adoptate la Runda Uruguay și de OMC sunt insuficiente pentru promovarea exportului de mărfuri industriale produse de aceste țări.

b) Anularea datoriilor externe ale statelor foarte puțin dezvoltate: Pentru țările cu un PIB sub 500 dolari/locuitor, anularea datoriilor nu ar

dezavantaja creditorii, care și-au recuperat deja o mare parte din creanțe prin provizioane și marje de risc.

c) Oprirea transferului invers de resurse financiare: Reducerea datoriei externe și preluarea unei părți a acesteia în finanțarea bugetară a statelor creditoare ar ajuta la stoparea acestui fenomen.
d) Reducerea dobânzilor: Dobânzile fixe sau variabile, care sunt destul de mari, constituie o povară grea pentru țările debitoare.
e) Ajustarea economică și reducerea subdezvoltării economice: Acestea trebuie sprijinite de țările dezvoltate și de organizații internaționale precum ONU, FMI și Banca Mondială.
f) Flexibilitate în gestionarea datoriilor externe: Clubul de la Paris și Clubul de la Londra ar trebui să fie mai flexibile în negocierile de restructurare a datoriilor, oferind termene mai lungi și condiții de dobândă mai avantajoase, precum și anularea unor dobânzi și datorii.
g) Crearea piețelor secundare ale creanțelor: Vânzarea creanțelor la cote reduse pe piață, inclusiv posibilitatea ca țările debitoare să le cumpere.
h) Conversia datoriei externe în active economice autohtone: Transformarea creanțelor din credite în investiții directe, care nu grevează datoria externă.

Aceste măsuri ar putea contribui la soluționarea crizei datoriilor externe și la stabilizarea economiilor afectate.

Datoria externă brută a unei ţări, la o anumită dată, reprezintă sinteza generală a tuturor angajamentelor curente efective ale rezidenţilor faţă de nerezidenţi, ce implică plăţi de principal şi /sau de dobândă de către debitor. Potrivit datelor Băncii Naționale, datoria externă a Moldovei în primul simestru al anului 2024 este de 10,5 miliarde, ceea ce înseamnă 4,2 mii pentru fiecare locuitor al republicii [5, 6].

Bibliografie:

1. BRAN, Paul. *Relaţii financiare şi monetare internaţionale*. Bucureşti, Editura Economică, 1996.
2. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale*. Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-7
3. VOINEA, Gheorghe. *Mecanisme şi tehnici valutare şi financiare internaţionale*. Iaşi: Sedcom Libris, 2001. 398 p. ISBN 9738028582

4. FLORICEL, Constantin. *Relaţii şi tehnici financiar-monetare internaţionale*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1994. 95 p.
5. Datoria externă. BNM. https://www.bnm.md/ro/tipuri-de-publicatii/datoria-externa
6. Datoria sectorului public. https://mf.gov.md/ro/datoria-sectorului-public/rapoarte/datoria-de-stat/datoria-de-stat-extern%C4%83

Întrebări de autoevaluare:

1. Ce reprezintă lichiditatea internațională?
2. Care este structura lichidității internaționale?
3. Expuneți indicatorii lichidității internaționale.
4. Descrieți funcțiile lichidității internaționale.
5. Descrieți etapele de formare şi utilizare a rezervelor valutare.
6. Care sunt formele de manifestare a crizei datoriilor externe?
7. Enumerați indicatorii datoriei externe.

Tema 8. INSTITUŢIILE FINANCIAR-MONETARE INTERNAŢIONALE. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU ORGANISMELE FINANCIAR-MONETARE INTERNAŢIONALE

8.1. Fondul Monetar Internaţional
8.2. Grupul Băncii Mondiale
8.3. Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare
8.4. Banca Europeană de Investiţii
8.5. Banca Reglementelor Internaţionale

Obiective generale:

- argumentarea caracteristicilor sistemului financiar-monetar contemporan;
- expunerea principalelor argumente care au stat la baza înfiinţării structurilor financiar-monetare internaţionale;
- identificarea rolului FMI, BIRD, OMC, BERD în promovarea reformelor socioeconomice în ţările aflate în tranziţie la economia de piaţă;
- estimarea şi argumentarea evoluţiei viitoare a instituţiilor economice regionale, europene etc.

Concepte-cheie: *organisme internaţionale, FMI, BM, BERD, OMC, instituţii internaţionale, europene.*

8.1. Fondul Monetar Internaţional

Fondul Monetar Internaţional (FMI) este fondat pe baza hotărârii Conferinţei internaţionale valutar-financiare, care a avut loc sub eghida ONU în oraşul Bretton-Woods (SUA) în iunie 1944. În conformitate cu Codul muncii Fondului, activitatea lui trebuie să fie îndreptată la formarea condiţiilor, relaţiilor valutare internaţionale, care contribuie la lărgirea comerţului mondial şi în aşa mod la dezvoltarea economică a unor ţări în parte. În legătură cu aceasta, una dintre cele mai prioritare probleme ale FMI este determinarea unei sisteme de calcul multilaterale pe operaţiile curente, înlăturarea diferitor feluri de limitări valutare, punerea la dispoziţie a împrumuturilor de termen scurt din cadrul împrumuturilor de termen scurt ţărilor cu un deficit de balanţă de plăţi [1].

Începând cu mijlocul anilor '70, FMI a implementat măsuri suplimentare pentru reglarea împrumuturilor internaționale pe termen scurt. Organul de conducere al FMI este Uniunea Guvernatorilor, care include miniștrii de finanțe și guvernatorii băncilor centrale ale țărilor membre. Sesiunea Uniunii se desfășoară de obicei o dată pe an.

Pentru deciziile importante privind funcționarea Fondului, hotărârile sunt luate cu o majoritate de 85% din voturi. Aceste decizii includ reexaminarea cotelor individuale, realizarea aurului FMI, emisiunea DST (Drepturi Speciale de Tragere), și schimbarea numărului de lucrători în Directorat. În FMI nu se aplică principiul „O țară – un vot". Numărul de voturi alocate fiecărei țări este direct proporțional cu cota-parte a capitalului introdus în FMI [1].

Resursele financiare ale FMI sunt alcătuite din capitalul propriu, format din contul cotizaţiilor ţărilor-membre, mijloace împrumutate şi „drepturi speciale de tragere" – o formă de unitate monetară creată artificial. Mărimea cotizaţiilor individuale, adică a cotei, se determină luându-se în considerare, pe lângă toate celelalte, venitul naţional, relaţiile externe, rezervele de valută şi aur, stabilitatea vărsărilor de la export. Pentru a intra în FMI, 25% din cotizații trebuie introduse în formă de valută convertibilă, iar restul în monedă naţională. Creşterea rapidă a numărului ţărilor-membre s-a început odată cu dezmembrarea coloniilor, iar pe urmă şi a fostului lagăr comunist.

Intrarea în FMI e stimulată şi de situaţia că ţările cu un nivel mai scăzut al venitului la 1 cap de locuitor se pot folosi de resursele Fondului pe bază de privilegii: procent mic de plată, termene mai lungi, creditarea specială a ţărilor unde scade venitul naţional din cauze care nu depind de ele ş.a. Nu mai puţin important este şi afaptul că fiind membru al FMI automat poţi fi creditat de Banca Internaţională de Reconstrucţie şi Dezvoltare. Tranzacţiile cu FMI sunt considerate de unii autori drept operaţii de credit datorită unor elemente care amintesc de aceste operaţii, cum ar fi dobânda şi comisioanele procentuale [8].

Republica Moldova a devenit membră a FMI la 12 august 1992, fiind 169 la număr. Cota de subscriere a R.Moldova la FMI constituie 90 mil. DST (în 1998 – 123 mil. DST).

Fondul Monetar Internaţional este o instituţie guvernamentală, care are rolul de a coordona cooperarea monetară internaţională, stabilitatea valorică a monedelor, înlăturarea restricţiilor valutare stânjenitoare pentru comerţul exterior.

Accesul ţărilor în FMI se face pe baza unor rezoluţii de apartenenţă privind:

- obligativitatea participării cu o cotă bănească (25% valută convertibilă, 75% monedă naţională) revizuită periodic;
- stabilitatea parităţii în raport cu aurul şi cu dolarul (ulterior aurul a fost exclus);
- modificarea cursului de schimb numai cu acordul FMI şi numai atunci când se argumentează că balanţa de plăţi este puternic dezechilibrată (ulterior această condiţie va fi frecvent încălcată);
- acceptarea rolului care revine Consiliului Guvernatorilor (conducerea FMI), precum şi a deciziilor luate prin vot ponderal, corespunzător cotei de participare (deşi obligativitatea acestor decizii pentru guverne este relativă) [8].

Rolul FMI este relativ limitat atât de existenţa unor organisme internaţionale ulterior înfiinţate (OECD, CEE etc.), cât şi de faptul că deciziile nu sunt impuse guvernelor care, deseori, nu au capacitatea de a le înţelege şi doar condiţionarea creditelor aduce guvernele la „sentimente mai bune".

În pofida acestor limite, FMI contribuie la:

- asigurarea unei relative ordini monetare, descurajând deprecierile competitive, precum şi abaterile nejustificate de la preţul stabilit pentru uncia de aur sau de la cursul de schimb prestabilit;
- acordarea de credite îndeosebi pentru echilibrarea balanţei de plăţi în 4 tranşe (prima automat, următoarele fiind condiţionate de calitatea şi operativitatea aplicării măsurilor de politică economică reprezentând cota de participare, stipulate în aşa-numitele acorduri stand-by);
- stabilitatea monetară prin existenţa unei monede proprii (DST) reprezentând o monedă de cont „stabilizatoare" pentru evaluările diverselor operaţiuni;
- sprijinirea dezvoltării economice a diverselor ţări prin acordarea de asistenţă economică, supervizarea politicii economice, condiţionarea creditelor de performanţele guvernelor solicitatoare.

8.2. Grupul Băncii Mondiale

Ca organism specializat al ONU, ***Banca Mondială***, alături de FMI, sprijină din punct de vedere financiar eforturile de dezvoltare economico-socială

a ţărilor în curs de dezvoltare prin canalizarea către acestea a fondurilor financiare mobilizate de la ţările dezvoltate [2].

Grupul Băncii Mondiale cuprinde, de fapt:

1) Banca Internaţională de Reconstrucţie şi Dezvoltare şi instituţiile sale care i se subordonează:

2) Asociaţia Internaţională de Dezvoltare;

3) Societatea Financiară Internaţională;

4) Centrul Internaţional pentru Reglementarea Diferendelor referitoare la investiţii [5].

1. **Banca Internaţională de Reconstrucţie şi Dezvoltare** (BIRD) a fost înfiinţată ca şi FMI pe baza acordurilor încheiate la Conferinţa Monetară şi Financiară a ONU de la Bretton-Woods, la 1 iulie 1945, şi a început să funcţioneze de la data de 25 iunie 1946 prin lansarea subscripţiilor la capitalul social.

Funcţiile specifice acestei instituţii financiare constau în:

- acordarea sau garantarea de împrumuturi pe termen lung ţărilor membre pentru reconstrucţie şi dezvoltare economico-socială;
- acordarea ajutorului internaţional pentru dezvoltare din partea unor ţări dezvoltate în favoarea ţărilor în curs de dezvoltare;
- pregătirea de cadre superioare din ţările în curs de dezvoltare prin intermediul unui institut propriu pentru dezvoltarea economică.

Potrivit statutului, Banca Internaţională de Reconstrucţie şi Dezvoltare îşi formează capitalul în primul rând pe baza subscripţiilor ţărilor membre.

Partea de capital social subscrisă de fiecare ţară membră este stabilită în corelaţie cu participarea financiară a acesteia la FMI (de ex., la 5.06.95 capitalul social = 58846 mil. USD).

În afara cotei de 105 din subscrierile la capitalul social, fondurile Băncii Internaţionale de Reconstrucţie şi Dezvoltare se constituie în cea mai mare parte din:

- emisiunea şi vânzarea de obligaţiuni şi bonuri bancare pe piaţa financiară internaţională şi
- din credite pe termen scurt, mediu şi lung.

A treia sursă de fonduri o constituie beneficiul net al Băncii provenit din dobânzile şi comisioanele încasate la împrumuturile acordate de Bancă.

Principala destinaţie a fondurilor mobilizate o reprezintă acordarea de împrumuturi în valută pe termen lung (15-20 de ani) pentru realizarea proiectelor de investiţii din ţările-membre.

Acordarea acestor împrumuturi se face cu respectarea unor condiţii riguroase privind utilizarea şi garantarea lor [3].

2. **Asociaţia Internaţională pentru Dezvoltare** (AID). Această asociaţie îşi desfăşoară activitatea din 1960 prin acordarea de credite pentru dezvoltarea economică în condiţii avantajoase (perioada de garanţie 10 ani, termen de rambursare 50 de ani, nepurtătoare de dobândă) către ţările în curs de dezvoltare foarte sărace cu un produs naţional brut mai mic de 796 USD/pe an.

3. **Societatea Financiară Internaţională** (SFI) funcţionează ca instituţie ce se subordonează Băncii Internaţionale de Reconstrucţie şi Dezvoltare din anul 1956, având ca obiectiv tot sprijinirea dezvoltării economice a ţărilor în curs de dezvoltare prin acordarea de împrumuturi şi prin realizarea de investiţii directe de capital industrial şi financiar în sectorul particular al acestor ţări. Legal şi financiar SFI este separată de BIRD ţinând de bancă numai din punct de vedere administrativ.

4. **Banca Internaţională de Colaborare Economică** *(*BICE) şi-a început activitatea în anul 1964 în vederea realizării următoarelor funcţii specifice:

- efectuarea decontărilor;
- creditarea operaţiilor de comerţ exterior;
- efectuarea de operaţiuni valutare.

Membrii fondatori sunt: Bulgaria, Cehoslovacia, Germania, Polonia, România, Ungaria, CSI, adică ţările care la 22 octombrie 1963 au semnat convenţia decontărilor şi organizarea Băncii Internaţionale de Colaborare Economică, Țările-membre ale CAER ulterior au aderat la BICE, în 1974 Cuba şi în 1977 Vietnam.

Participarea la această Bancă nu împiedică realizarea şi dezvoltarea unor relaţii economico-financiare directe între ţările membre sau între acestea şi alte state sau organisme financiar-monetare internaţionale.

Fiecare ţară-membră dispune de un singur vot, indiferent de cota de participare, exercitat prin reprezentantul fiecărei ţări membre în Consiliul Băncii, organul suprem de conducere. BICE are sediul la Moscova.

Sursele BICE se formează din:

- contribuţia ţărilor membre la capitalul statutar;
- prelevările din beneficiu net al Băncii pentru capitalul de rezervă;
- fonduri speciale.

5. **Centrul Internaţional pentru Reglementarea Diferendelor referitoare la investiţii** (ICSID), a fost înființat în temeiul Convenției privind soluționarea litigiilor referitoare la investițiile între state și resortisanți ai

celorlalte state, denumită și Convenția de la Washington, adoptată la 18 martie 1965 și intrată în vigoare pe 14 octombrie 1966. Consiliul administrativ cuprinde câte un reprezentant al fiecărui stat contractant. Un supleant poate acționa în calitate de reprezentant, dacă titularul este absent sau este împiedicat să participe la o reuniune. În lipsa unei desemnări diferite, guvernatorul și guvernatorul supleant ai Băncii, numiți de către statul contractant, îndeplinesc de drept funcțiile respective de reprezentant și de supleant. Președintele Băncii este de drept președinte al Consiliului administrativ (denumit mai departe președinte), fără a avea drept de vot. Dacă el absentează sau este împiedicat să-și exercite atribuțiile, sau dacă președinția Băncii este vacantă, persoana care îl înlocuiește în cadrul Băncii îndeplinește funcția de președinte al Consiliului administrativ.

8.3. Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare

Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (BERD) a fost înfiinţată în 1991, după prăbuşirea comunismului în Europa, în scopul consolidării economiilor de piaţă şi a democraţiilor în 29 de ţări din Europa Centrală până în Asia Centrală. Banca este deţinută de 61 de ţări şi două instituţii interguvernamentale (Comunitatea Europeană şi Banca Europeană de Investiţii/BEI). Scopul instituţiei este de a asista statele din Europa Centrală şi din Asia Centrală în dezvoltarea economiei de piaţă. De asemenea, mandatul atribuit BERD la înfiinţare stipulează faptul că instituţia va colabora doar cu statele care adoptă principii de guvernare democratice.

Ţările de operare ale BERD sunt: Albania, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Bosnia şi Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, FYR-Macedonia, Estonia, Georgia, Ungaria, Kazahstan, Republica Kârgâză, Letonia, Lituania, Moldova, Mongolia, Polonia, România, Federaţia Rusă, Serbia şi Muntenegru, Slovacia, Slovenia, Tadjikistan, Turkmenistan, Turcia, Ucraina, Ungaria, Uzbekistan.

În ultima perioadă acţionarii BERD au demarat un proces de reorientare conceptuală, respectiv de extindere a spaţiului de acoperire a operaţiunilor Băncii mandatat iniţial către regiunea Orientului Mijlociu şi Africii de Nord, pe de o parte, pe considerentul că multe dintre ţările-ţintă în care Banca a realizat investiţii au ajuns într-o etapă de dezvoltare economică mulţumitoare, care permite reducerea sau chiar eliminarea susţinerii financiare, iar, pe de altă parte, pe fondul evoluţiilor politice şi sociale din ţările vizate de reorientarea investiţională.

Cu ocazia reuniunii anuale a BERD (Astana – mai 2011), s-a propus creşterea numărului de ţări membre ale Băncii, acestea urmând a deveni în timp state recipiente de asistenţă financiară. Tema extinderii ariei de acoperire a BERD este discutată şi în cadrul altor formate multilaterale, precum G8 sau G20.

BERD are un capital subscris de 29,8 miliarde euro (la sfârșitul anului 2021), cele mai semnificative contribuţii aparţinând SUA – 10% din capital, Japonei, Franţei, Germanei, Italei, Marii Britanii – fiecare câte 8,6%, Rusei – 4% și Canadei – 3,4%. Soliditatea financiară a Băncii este demonstrată şi de calificativul acordat de principalele agenţii internaţionale de rating: AAA de la Standard & Poor's şi Aaa de la Moody' [6].

BERD este cel mai mare investitor instituţional în regiunea acoperită şi, totodată, mobilizează, pe lângă propriile finanţări, investiţii străine directe semnificative. Forul cel mai înalt de decizie în cadrul Băncii este Consiliului Guvernatorilor, în cadrul căruia fiecare ţară membră are desemnat un guvernator, de obicei ministrul de finanţe. Consiliul Guvernatorilor deleg majoritatea puterilor Consiliului Director, care este responsabil de direcţia strategică a BERD. Preşedintele este ales de Consiliul Guvernatorilor şi este reprezentantul legal al BERD. În prezent, preşedinte al BERD este Odile Renaud-Besso (franțiuzoaică), instalată oficial în funcţie la 2 noiembrie 2020.

8.4. Banca Europeană de Investiţii

Banca Europeană de Investiții (în engleză: European Investment Bank; în franceză: Banque Européenne d'Investissement) este instituția financiară a Uniunii Europene, înființată în 1958 prin Tratatul de la Roma, ce se implică, alături de alte instituții bancare, în finanțarea programelor de investiții care sunt conforme cu obiectivele economice stabilite de UE și care servesc intereselor europene comune. Are sediul în Luxemburg. Banca Europeană de Investiții (BEI) este un institut de finanțare al Uniunii Europene. Prin promovarea unei dezvoltări echilibrate a întregului spațiu comunitar BEI contribuie la coeziunea economică, socială și teritorială a UE [6].

Banca Europeană de Investiții acordă finanțări pe termen lung pentru proiecte, garanții și consiliere în vederea promovării obiectivelor Uniunii Europene. BEI sprijină proiecte atât în cadrul UE, cât și în afara UE. Acționarii Băncii sunt statele membre ale UE. BEI este acționarul majoritar al Fondului

European de Investiții (FEI), aceste două organizații constituind împreună Grupul BEI.

BEI, ai cărei acționari sunt cele 28 de state membre ale UE, este condusă de Consiliul Guvernatorilor, alcătuit din cei 28 de miniștri de finanțe. BEI are personalitate juridică și autonomie financiară, având rolul de a prelua finanțarea pe termen lung a unor proiecte concrete, a căror viabilitate economică tehnică, ecologică și financiară este garantată. Resursele necesare pentru acordarea împrumuturilor provin în mare parte din obligațiuni plasate pe piețele de capital; BEI dispune însă și de resurse proprii. În perioada 1994-1999 activitățile BEI s-au axat în mare parte pe următoarele sectoare: transporturi, telecomunicații, energie, apă, învățământ.

În urma apelului lansat de Consiliul European la Lisabona pentru sprijinirea mai puternică a IMM-urilor s-a înființat Grupul bancar BEI, alcătuit din BEI și Fondul European de Investiții, cu scopul creșterii competitivității economiei europene. În cadrul inițiativei „Inovația 2000" Banca promovează spiritul antreprenorial și inventiv și dezvoltarea resurselor umane cu credite pe termen mediu acordate IMM-urilor, garanții bancare și disponibilizarea capitalului de risc. În afara de UE Banca susține strategiile de aderare ale țărilor candidate și ale celor din vestul Peninsulei Balcanice.

Banca aplică de asemenea aspectele de natură financiară prevăzute în tratatele încheiate în cadrul politicii europene de colaborare cu țările în curs de dezvoltare. În acest context, Banca desfășoară activități în spațiul mediteranean și în țările din Africa, Caraibe și Pacific (statele ACP).

8.5. Banca Reglementelor Internaţionale

Banca Reglementelor Internaționale (BRI), denumită și Banca de Decontări Internaționale (BDI), este o instituție bancară centrală care oferă servicii specializate băncilor centrale din întreaga lume. Banca Reglementelor Internaționale este o organizație internațională de bănci centrale care „promovează cooperarea monetară și financiară internațională și servește ca o bancă pentru băncile centrale". Fiind o instituție internațională, aceasta nu răspunde în fața niciunui guvern național unic [2].

Banca Reglementelor Internaționale își desfășoară activitatea prin intermediul subcomitetelor și prin adunarea generală anuală a tuturor băncilor membre. Aceasta oferă, de asemenea, servicii bancare, dar numai băncilor

centrale și altor organizații internaționale. Ea are sediul la Basel, în Elveția, având reprezentanțe în Hong Kong și Ciudad de Mexico.

Banca a fost fondată printr-un acord interguvernamental în 1930 de către familia Rothschild, statele fondatoare fiind Germania, Belgia, Franța, Marea Britanie, Italia, Japonia și Elveția.

Banca a fost inițial destinată să faciliteze despăgubirile impuse Germaniei prin Tratatul de la Versailles, după Primul Război Mondial.

Aceasta este o instituție financiară internațională înființată pentru a gestiona datoriile Germaniei din Primul Război Mondial către alte țări europene. Instituția acționează ca mandatar al țărilor beneficiare și promovează cooperarea între băncile centrale și alte instituții financiare internaționale pentru a asigura stabilitatea sistemului financiar și monetar global. Fondată în 1930 conform planului „Young", care prevedea plata despăgubirilor de război de către Germania, Banca și-a redirecționat rapid activitatea către cooperarea între băncile centrale. Funcționează ca un forum pentru promovarea și facilitarea proceselor decizionale la nivelul băncilor centrale, oferă finanțare băncilor centrale în perioade de criză și este un centru important de cercetare economică și financiară [7].

Instituția are sediul la Basel, Elveția, și este cea mai veche instituție financiară din lume, continuând să joace un rol esențial în promovarea cooperării între băncile centrale. Fondatorii săi au fost băncile centrale din Belgia, Franța, Germania, Italia, Anglia și un grup de bănci americane. În prezent, BRI include 55 de bănci centrale din diverse țări, printre care Algeria, Argentina, Australia, Austria, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Brazilia, Bulgaria, Canada, Chile, China, Croația, Cehia, Danemarca, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Hong Kong, Ungaria, Islanda, India, Indonezia, Irlanda, Israel, Italia, Japonia, Coreea, Letonia, Lituania, Macedonia, Malaysia, Mexic, Olanda, Noua Zeelandă, Norvegia, Filipine, Polonia, Portugalia, România, Rusia, Arabia Saudită, Singapore, Slovacia, Slovenia, Africa de Sud, Spania, Suedia, Elveția, Thailanda, Turcia, Marea Britanie, SUA și Banca Centrală Europeană.

Structura de conducere a BRI include:

1. **Adunarea Generală:** Fiecare țară este reprezentată de un delegat, iar puterea de vot este proporțională cu numărul de acțiuni deținute de fiecare bancă centrală. La întâlnirea anuală se discută deciziile principale adoptate de băncile centrale membre, distribuirea profitului și aprobarea bugetului băncii.

2. **Consiliul Director:** Compus din 17 membri, dintre care 6 sunt directori din oficiu (guvernatorii băncilor centrale din Belgia, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie și SUA). Consiliul se întrunește de cel puțin 6 ori pe an și primește rapoarte de la Consiliul de Administrație privind operațiunile administrative și financiare.
3. **Consiliul de Administrație:** Include trei departamente: Secretariatul General, Departamentul Economic și Monetar și Departamentul Bancar.

Guvernatorii băncilor centrale din Belgia, Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Olanda, Suedia, Elveția, Marea Britanie și SUA au creat o serie de comitete permanente pentru a studia diverse probleme și a elabora practici privind funcționarea și arhitectura piețelor financiare internaționale, cum ar fi Comitetul de Piață (1962), Comitetul Sistemului Financiar Global (1971), Comitetul de la Basel privind Supravegherea Bancară (1974) și Comitetul privind Sistemele de Plăți și Decontări (1990).

Capitalul BRI poate fi majorat sau redus la propunerea Consiliului de Administrație, iar băncile centrale ale țărilor fondatoare sau din alte centre financiare au dreptul să subscrie sau să asigure subscrierea în sume egale. Activitatea actuală a BRI include operațiuni bancare obișnuite, cum ar fi primirea și constituirea de depozite în valute și aur, acordarea de credite, cumpărarea și vânzarea de active financiare în nume propriu sau al membrilor acționari, și acționează ca bancă mandatară în mobilizarea creditelor guvernamentale internaționale.

BRI desfășoară diverse operațiuni, inclusiv cumpărarea și vânzarea de aur pentru contul propriu sau al băncilor centrale, păstrarea aurului pentru băncile centrale, acordarea de împrumuturi garantate cu aur, scrisori de schimb și efecte negociabile cu scadență redusă. De asemenea, BRI cumpără și vinde cambii, cecuri și alte efecte cu scadență mică, valute și titluri negociabile pentru contul propriu sau al băncilor centrale. Banca deschide conturi curente și la termen pentru băncile centrale și primește depozite de la acestea. În plus, BRI acționează ca agent sau corespondent pentru orice bancă centrală și încheie acorduri pentru a acționa ca mandatar sau agent în reglementările internaționale.

Începând cu 1974, sub auspiciile BRI au fost stabilite o serie de acorduri cunoscute sub numele de Acordurile de la Basel, care reglementează standardele de supraveghere bancară și dimensionarea adecvată a capitalului băncilor comerciale. Printre acestea se numără Concordatul de la Basel (1974, 1975, 1983) și Acordul de la Basel (1988, 1990, 1992, 1996, 2006). Acordul de la

Basel din 1988 (cu modificările ulterioare) a stabilit standardele de capital, inclusiv definirea capitalului de bază (capital social, rezerve obligatorii) și a capitalului suplimentar (rezerve din reevaluări, alte rezerve, provizioane generale, împrumuturi pe termen lung).

De asemenea, au fost stabilite ponderile de risc pentru diferite tipuri de active: 0% pentru risc nul (rezerve, titluri de stat), 20% pentru risc minim (depozite interbancare, obligațiuni guvernamentale), 50% pentru risc mediu (obligațiuni municipale, credite ipotecare) și 100% pentru risc mare (titluri de valoare, credite). Indicatorul de adecvare a capitalului prevede că raportul dintre capitalul băncii și suma activelor ponderate în funcție de risc trebuie să fie de cel puțin 8%.

Bibliografie:

1. MOCANU, Natalia. *Relații financiar-valutare internaționale*. Chișinău: CE UASM, 2016. 178 p. ISBN 978-9975-64-289-7. 9,8 c.a.
2. VOINEA, Gheorghe. *Mecanisme şi tehnici valutare şi financiare internaţionale*. Iaşi: Sedcom Libris, 2001. 398 p. ISBN 9738028582
3. FLORICEL, Constantin. *Relaţii şi tehnici financiar-monetare internaţionale*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1994. 95 p.
4. GRUPUL BĂNCII EUROPENE DE INVESTIŢII https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corpor...
5. World Bank Group Guaranteesdeliver efficiency and boost impact https://www.miga.org/
6. Relația cu instituțiile financiare internaționale https://mfinante.gov.ro/relatia-cu-institutiile-financiare-internationale
7. Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (BIRD) https://www.bnr.ro/Banca-Internationala-pentru-Reconstructie-si-Dezvoltare-(BIRD)-1448-Mobile.aspx
8. Fondul Monetar Internaţional https://www.mae.ro/node/1473

Întrebări de autoevaluare:

1. Unde și în ce an este fondat FMI?
2. Care este organul de conducere al FMI?
3. La ce contribuie FMI?

4. Ce cuprinde Grupul Băncii Mondiale ?
5. Care este istoria apariției Băncii Europene pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (BERD)?
6. Care sunt acționarii Băncii Europene de Investiții (BEI)?
7. Cine sunt fondatorii Băncii Reglementelor Internaționale (BRI)?

BIBLIOGRAFIE

1. BRAN, Paul. *Mecanismul monetar*. Chişinău: Ştiinţa, 1991.
2. BRAN, Paul. *Economica valorii*. Bucureşti: Editura Economică, 1995.
3. BRAN, Paul. *Relaţii financiare şi monetare internaţionale*. Bucureşti: Editura Economică, 1996.
4. BRAN, Paul. *Finanţele întreprinderii*. Bucureşti: Editura Economică, 1997.
5. BRAN, Paul, COSTICĂ, Ionela. *Comunicarea financiară*. Bucureşti: ASE, 2003.
6. BÂRSAN, Maria. *Convertibilitatea şi riscul valutar*. Cluj, 1995.
7. BREZEANU, Petru. *Relaţii valutare şi tehnici financiare internaţionale*. Bucureşti, 1998.
8. BORŞ, Ion. *Relaţiile valutar-financiare internaţionale ale Republicii Moldova*. Chişinău: ARC, 1999.
9. BURNETE, Sorin. *Relaţiile monetar-financiare internaţionale*. Sibiu: Alma Mater, 2002.
10. MUNTEANU, Constantin. *Investiţii internaţionale*. Bucureşti: OSCAR-PRINT, 1995.
11. KRUEGER, Anne. *Determinarea cursului valutar: Determinarea ratei de schimb*. Timişoara, 1996.
12. MOCANU, Natalia. *Relaţii financiar-valutare internaţionale*. Chișinău: CE UASM, 2016.
13. NEGRUŞ, Mariana. *Tehnici de calcul valutar-financiar*. Bucureşti: Editura Militară, 1992.
14. NEGRUŞ, Mariana. *Plăţi şi garanţii internaţionale*. Bucureşti: ALL, 1996.
15. TUCKER, Alan L., MADURA, Jeff, CHIANG, Thomas C. International Financial Markets. West Publishing Company, 1991.
16. VOINEA, Gheorghe. *Mecanisme şi tehnici valutare şi financiare internaţionale*. Iași: Sedcom Libris, 2001.
17. КРАСАВИНА, Л. *Международные валютно-кредитные и финансовые отношения*. Москва: Финансы и Статистика, 2003.
18. *Международные валютно-кредитные отношения* / Под ред. проф. Л.Красавиной. Москва: Финансы и Статистика, 1994.
19. САФОНОВ, В. *Валютный дилинг*. Москва, 2000.
20. СОУРЕН, Л. *Валютные операции*. Москва: Дело, 1998.
21. ШАРП, В. *Инвестиции*. Москва: Инфра-М, 1997.

Natalia MOCANU
Svetlana BILOOCAIA

Finanțe internaționale

NOTE DE CURS

Redactare – *Ariadna Strungaru*
Machetare computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 07.02.2025. Formatul 70x100 $^{1}/_{12}$.
Coli de tipar 13,0. Coli editoriale 8,0.
Comanda 25. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-poligrafic al USM
Str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009
e-mail: *cep1usm@mail.ru*